

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

DIPLOMOVÁ PRÁCE

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

**Příčiny a důsledky chudoby v ČR z hlediska vnímání mladistvou
populací**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce:

JUDr. PhDr. Ivo Svoboda Ph.D.

Vypracoval:

Bc. Ivo Herceg

Brno 2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci „Příčiny a důsledky chudoby v ČR z pohledu mladistvé populace“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu (materiály) uvedenou v seznamu literatur.

Brno 2010

.....

Podpis

Děkuji JUDr. PhDr. Ivo Svobodovi Ph.D. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Dále děkuji vedení gymnázia Vídeňská v Brně, Německého gymnázia na Mendlově náměstí v Brně a vedení Středního odborného učiliště a střední odborné školy potravinářské a služeb na ulici Charbulova v Brně, které mi umožnilo provádět výzkum na jejich školách. Děkuji také žákům těchto škol za vyplnění dotazníků.

Také chci poděkovat své rodině za morální podporu a pomoc, a zejména za trpělivost s mým značným časovým zaneprázdněním při realizaci diplomové práce, které si nesmírně vážím.

Bc. Ivo Herceg

Obsah

Úvod	1
1. Globální chudoba	3
1.1 Rozdělení chudoby	4
1.1.1 Relativní a absolutní.....	4
1.1.2 Přímé a nepřímé.....	6
1.1.3 Objektivní a subjektivní	7
1.1.4 Chudoba příjmová	7
1.1.5 Další dimenze chudoby	8
1.2 Chudoba a gender	9
1.3 Chudoba na venkově	10
1.4 Chudoba ve městech	11
1.5 Potravinová krize	12
1.6 Chudoba v Evropské unii	13
1.7 Chudoba v České republice	13
1.7.1 Skupiny obyvatel nejvíce ohrožené chudobou	17
1.7.2 Příjmová chudoba podle měřítek České republiky.....	18
1.7.3 Dávky státní sociální podpory	19
2. Boj proti chudobě	23
2.1 Strategie boje proti chudobě v České republice	23
3. Mladiství (adolescenti)	25
3.1 Socializace jedince do období dospělosti	26
3.1.1 Rodina a její vliv na výchovu jedince	27
3.1.2 Jedinec a prostředí	28
3.1.3 Jedinec a vrstevnické skupiny	29
4. Empirická část - Příčiny a důsledky chudoby z hlediska vnímání mladistvou populací	30
4.1 Empirické šetření	30
4.1.1 Cíl a charakteristika empirického šetření	31
4.1.2 Popis empirického šetření.....	32
4.1.3 Téma a hypotézy prováděného výzkumného šetření.....	32
4.1.4 Metodologie a organizace výzkumného šetření	32
4.1.5 Organizace výzkumu	34
4.1.6 Charakteristika souboru respondentů	34
4.2 Předvýzkum	35
4.3 Výsledky empirického šetření	35
4.3.1 Celková prezentace zjištěných názorů mladistvých včetně srovnání s názory dospělé populace	35
4.3.2 Srovnání názorů mladistvých získaných v jednotlivých školách.....	51
4.3.3 Srovnání názorů mladistvých žijících ve městě (Brně) a mimo město (okolí Brna)	65
Závěr	77

Resumé.....	79
Anotace	80
Použitá literatura a prameny	82
Příloha č. 1:	84

Úvod

Téma diplomové práce „**Příčiny a důsledky chudoby v ČR z hlediska vnímání mladistvou populací**“ bylo zvoleno jako pokračování a rozvíjení tohoto tématu, kterému byla věnována pozornost již při bakalářském studiu. Záměrem bylo pokračovat ve výzkumném šetření, a to s vymezenou populační skupinou mladistvých, kterým nebyl v bakalářské práci věnován dostatečný prostor k vyjádření svých názorů. Můžeme se domnívat, že znalost názorových proudů a postojů skupin mladistvé populace je důležitá pro naši další budoucnost, neboť tento názorový postoj může, v určitém směru, ovlivnit přístup a chování této skupiny v dalších letech a nepřímo může mít i vliv na budoucnost nás všech.

Lidstvo se problémem chudoby zabývá již celá staletí a můžeme směle tvrdit i celá tisíciletí¹. Řešení, která byla v minulosti používána, a to od určitého respektování žebrajících osob (především u náboženských budov) až po dnešní „sociální programy“, byla vždy chápána jako nadstandard, který si konkrétní společnost v konkrétní době mohla dovolit dle svého společenského zřízení. Samotný vývoj pomoci chudým byl vždy určitým „odrazem“ doby a jednotlivá „pomoc“ chudobným byla nositelem duchovního, kulturního i sociálního citění jednotlivců, skupin a států, a to v přímé souvislosti s vývojem společností a pokrokem, jakož i s možností ekonomického rozvoje a ekonomické síly, která hraje při odstraňování chudoby velice dominantní roli. Řešení problému chudoby, jako celosvětového problému, je dozajista velice významným fenoménem současnosti, o čemž svědčí i zájem různých světových organizací, které se snaží pomoci především tam, kde jsou chudobou postiženy velké skupiny obyvatelstva. V rámci České republiky se s ní setkáváme až od roku 1989².

---

¹ Sociální přístup ke společenské realitě a snahy o sociálně spravedlivější uspořádání společnosti představují významný prvek v euroatlantickém myšlení. V konkrétní podobě se instucionalizovaly ve formě „státu všeobecného blahobytu“ respektive tzv. „sociálního státu“. Jedná se o specifický společenský útvar vzniklý v dané kulturní oblasti jako důsledek dlouhého historického vývoje. Od vzniku britského „Commonwealthu“ přes Bismarckův „stát všeobecného blahobytu“ po Rooseveltův New Deal a „sociální tržní hospodářství“ Waltera von Euckena uplynulo několik staletí. Specifickou součástí evropského ekonomického myšlení jsou socialistické a komunistické projekty, které měly počátek již v antice (*Viz Platonovy komunistické projekty v Ústavě a jejich kritika u Aristotela. Srv. Durant, W.: Od Platona k dnešku. Praha, Sfinx 1938, ss. 29 a násl.*). Společným rysem všech těchto projektů bylo vždy zmírnit chudobu, odstranit nezaměstnanost a zabezpečit sociální spravedlnost.

² Je nutné se ovšem zmínit, že v listopadu 1989 vyšel v Lidových novinách článek redaktorky **Jiřiny Šiklové**, ve kterém se autorka článku zmiňuje o existenci chudých v tehdejší Československé republice, a to včetně provedeného průzkumu, který vypovídal o skutečnosti, že pod hranici sociálního a existenčního minima žilo v roce 1985 8,75% všeho obyvatelstva, což bylo asi 1 233 000 osob. Z nich bylo 77,45% ve věku nad 65 let. Článek je možné najít na adrese: http://www.lidovky.cz/historie-obrazem.asp?datum=1989_11

Od tohoto roku se naše ekonomika začala transformovat a nový režim s sebou přinesl chudobu spojenou s trhem práce, na kterém se začaly projevovat klasifikační a jiné rozdíly mezi pracovníky. Se vstupem České republiky do Evropské unie se stalo nutností monitorovat vývoj chudoby a sociálního začleňování osob. Mluvíme-li o chudobě, pak nemáme na mysli pouze nedostatečné materiální zajištění, ale důležitou součástí jsou i faktory jako je dostupnost zdravotní péče, vzdělání a důstojných podmínek bydlení. Na základě zasedání Evropské rady v Lisabonu (březen 2000), Nice (prosinec 2000) a Stockholmu (červen 2001) byl členskými zeměmi přijat závazek, že budou podporovat ekonomický růst, aby tak snížily riziko chudoby a sociálního vyloučení. Závazek bojovat proti chudobě byl přijat na zasedání v Nice³, kde také byly stanoveny jeho společné cíle, podle kterých pak každá členská země stanovila Národní akční plán boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení.

Cílem této práce tedy nebude hledat něco doposud neobjevené a nepopsané, ale budeme se snažit pomocí dotazníku, jeho zpracování a dílem i kvalitativní obsahové analýzy sekundárních otevřených zdrojů, jakož i studiem literatury a použití v ní obsažených statistických údajů (například údajů Ministerstva práce a sociálních věcí, Českého statistického úřadu, výsledky společnosti STEM a údajů zjištěných při výzkumu, které byly prezentovány v bakalářské práci apod.) v porovnání s vlastními zjištěními a výsledky provedeného výzkumu o této problematice prokázat, že chudoba má značný dopad na budoucí vývoj naší společnosti a významně spoluvytváří společenské klima společnosti. Pokusíme se také porovnat závěry, ke kterým jsme dospěli v bakalářské práci a tyto srovnat s tímto novým výzkumným šetřením, a to především z hlediska ověření si dalšího názorového vývoje - mladistvých občanů ČR. Dále se budeme snažit porovnat názory z jednotlivých škol a vyhodnotit názorové rozdíly mezi mladistvými z města a mladistvými z venkova, a to v souvislosti s nezaměnitelnou úlohou, kterou při formování osobnosti hraje vliv prostředí. Hypotézy a metodologie výzkumu budou rozvedeny podrobněji v empirické části předkládané práce.

---

³ Na zasedání Evropské rady v Nice v prosinci 2000 byl přijat Evropský sociální program, jehož součástí je boj proti chudobě a sociálnímu vyloučení, a byly stanoveny první společné cíle v boji proti chudobě a sociálnímu vyloučení. Na základě těchto cílů od roku 2001 do roku 2006 předkládaly členské státy EU své Národní akční plány sociálního začleňování Evropské komisi.

1. Globální chudoba

Chudoba je velmi komplexní a složitý pojem. V současné době je považována za jeden z nejpálčivějších problémů globalizovaného světa. Mezinárodní společenství vnímá chudobu stále intenzivněji jako fenomén, který je třeba vymýtit, respektive zmírnit jeho dopady, nemá-li být nadále brzdou globálního společenského rozvoje.

Motivace západního světa pro boj s chudobou jsou převážně dvojího druhu. V důsledku ničivých světových válek 20. století vzrostla mezinárodní solidarita a snaha bohatých zemí pomoci převážně svým bývalým koloniím, za jejichž situaci cítí spoluzodpovědnost. Velkým dílem přispívá i rozmach komunikačních technologií a celosvětové turistiky. Proces globalizace⁴ vede ke zmenšení světa ve smyslu prostorovém i časovém. Kvůli tomu se dojem vzdálenosti mezi jednotlivými kontinenty a kulturami ztrácí. Pro boj s celosvětovou chudobou existují pragmatické důvody: globální jevy, které s chudobou mají spojitost (přiliv migrantů a uprchlíků, nelegální obchod s lidmi, zbraněmi a drogami a mezinárodní a lokální terorismus apod.), ohrožují bezpečnost a stabilitu bohatých zemí. V neposlední řadě hrají roli i důvody ekonomické - rozvíjející se státy mohou představovat odbytiště výrobků vyspělých zemí a zdroj levné pracovní síly.

Kde chudoba začíná a kde končí, není možné určit tak jednoznačně, jak se to na první pohled zdá. Pojem "chudoba" není jednoznačně definovatelný a tato nejednoznačnost mnohdy věcné vyrovnávání se sociální skutečností ztěžuje. V celosvětovém srovnání je v bohatších společnostech považováno za chudobu to, co se ve většině dalších společností označuje dokonce jako blahobyť. Kdo nemá v rozvojové zemi žádný dům a žije v chudinské čtvrti, bude život v chudých poměrech průmyslové země vnímat jako pokrok a blahobyť.

Vytyčení hranic chudoby tak zůstává vždy určitým kompromisním rozhodnutím, protože nejde o matematicky měřitelné, nýbrž o sociální poměry. Na pozadí společnosti jako je ta naše, ve které účast na společenském životě velmi závisí na finančních prostředcích, jsou ke stanovení smysluplné hranice chudoby, která je pak také sociálněpoliticky prosaditelná, zřejmě nejvhodnější ty koncepty chudoby, které se zaměřují na příjem.

---

⁴ globální - souhrnný, celkový, celosvětový.

Nebezpečí takových definic spočívá ale v tom, že svádějí k omezování se na finanční aspekty sociálního života. Všechny potřeby se však nedají uspokojit prostřednictvím peněz (např. potřeba lásky, jistoty, zdraví, atd.). Chudoba měřená výší příjmu je jen jednou formou sociálního znevýhodnění, společenské marginalizace a vyloučení z kulturního života, popřípadě z každodenní kultury společnosti.

Viděno historicky, můžeme v Evropě konstatovat, že se ve srovnání s 19. stoletím a s 1. pol. 20. století setkáváme s novými formami chudoby. Absolutní chudoba jako masový fenomén mohla být potlačena, což ale neznamená, že už ve společnosti blahobytu žádná chudoba neexistuje. Kvantitativní (masový) fenomén chudoby se stává kvalitativním, z chudoby nouze se stává chudoba blahobytu⁵. Ta je sice co do své příčiny stejně tak jako chudoba nouze ekonomickým problémem, ale ve své formě je problémem sociálním. Rozdíly v příjmech mohou dnes vysvětlit jen jednu část znevýhodnění. Kromě toho se vyskytují také jiné formy chudoby: nemoci, život bez sociálních vztahů, pozice na okraji společnosti apod..

1.1 Rozdělení chudoby

Různé koncepty chudoby mohou být tříděny podle řady kritérií, přičemž se tato třídění vzájemně překrývají. V zásadě lze hovořit o několika základních typech.

1.1.1 Relativní a absolutní

Rozlišujeme mezi chudobou "*relativní*"⁶ a "*absolutní*"⁷. Přitom pojem "*absolutní*" chudoby znamená takové životní poměry, ve kterých je ohrožena fyzická existence člověka, ve kterých tedy vládne nedostatek prostředků pro uspokojení základních potřeb. Takové situace najdeme ve velkých částech rozvojových zemí.

---

⁵ Prof. Dr. **Albert-Peter Rethmann** – článek na <http://salve.op.cz/obsahy/2003/3albert.html>

⁶ **Relativní chudoba** je nejčastěji definována jako dosažení max. 60% nejčastějšího příjmu ve společnosti. Člověk uspokojuje svoje nejzákladnější potřeby, ale na mnohem nižší úrovni než průměrní jedinci ve společnosti (např. kvalita bydlení, složení stravy). V Evropské unii převažuje tato úroveň chudoby. ČR patří mezi země EU s nejnižším procentem chudých. Uvádí se kolem 10%.

⁷ **Absolutní chudoba** - život neumožňuje uspokojovat nejzákladnější potřeby (potravu, ošacení, bydlení). Je spojována spíše s lidmi z rozvojových zemí. Nejkrasnější hranicí absolutní chudoby je extrémní chudoba. Představuje život za méně než 1,25 USD/den (původně byla tato hranice 1 USD/den, ale z důvodu změny parity kupní síly byla v roce 2008 zvýšena na 1,25 USD/den). V tiskové zprávě Světové banky je uvedeno, že v roce 2005 žilo pod hranicí extrémní chudoby 1,4 mld. lidí (celkový počet lidí v roce 2005 6,477 mld.) tj. 21,6% - přibližně každý pátý člověk na světě byl extrémně chudý.

- Přístup k chudobě z hlediska základních potřeb (*Basic needs approach*), jehož prvotní prameny lze nalézt v klasických studiích o chudobě (Booth 1889 a Rowntree 1901⁸). Jde o stanovení nezbytných nejnižších nákladů na uspokojení základních potřeb, původně chápaných spíše jako potřeb fyzických a vymezených jako náklady na jídlo, bydlení (nájemné), vytápění a oděv. Dnes se prosazují i jiné potřeby.

- Přístup k chudobě z hlediska základního spotřebního koše (*Budget standards*), opírající se o uznané minimum výdajů. Spočívá v generování seznamu minimálních potřeb pro domácnosti různé velikosti. Hranice chudoby je počítána jako náklady na jejich uspokojení. Tuto metodu snad poprvé použil Rowntree⁹ (1901) k definici tzv. primární chudoby (zdroje domácností jsou nedostatečné k zajištění nezbytností života)¹⁰. Míra je adjustována¹¹ pro změny cenové úrovně (inflaci), ale ne pro růst produktivity a s tím spojený růst životního standardu¹².

- Přístup k chudobě z hlediska potravinového poměru (*Food ratio method*). Tato míra se opírá o vztah mezi výdaji na potraviny a celkovými výdaji¹³. Podle některé praxe jsou jako chudé označeny rodiny, jejichž příjem je menší než trojnásobek nákladů na „koš základních potravin“, jak byl sestaven podle nutričních standardů pro čtyřčlennou rodinu (zaměstnaný

---

⁸ **Charles Booth** - napsal studii věnovanou chudobě v Londýně (v práci *Life and Labour of the People in London*). **B. Seebohm Rowntree** - v NY, oba vycházeli z toho, že výzkumníci chodili do rodin a ptali se na jejich finanční situaci rozdělili společnost podle příjmů stanovili existenční minimum za hranici chudoby = příjem, který člověku umožňuje přežít. Jako první hovořili o tom, že chudoba vede k sociálnímu vyloučení.

⁹ **B. Seebohm Rowntree** v roce 1901 v práci *Poverty A Study of Town Life* stanovil dvě kategorie chudých. Primárně chudí jsou ti, jejichž příjmy jsou pod hranicí chudoby, sekundárně chudí jsou ti, kdož jsou nad hranicí, ale jejichž příjmy jsou dostatečné pro zajištění pouze základních, k životu zcela nezbytných podmínek aniž by byli schopni kupovat cokoli více. Finanční suma hranice chudoby se skládala ze tří komponentů: potraviny, nájem a ostatní (oblečení, topivo, světlo...). Náklady na potraviny byly počítány z výzkumů odborníka na výživu W. Atwera. Náklady byly drženy nízkou, díky čistě vegetariánské stravě bez jakéhokoliv čerstvého masa, z dražších potravin byla třikrát týdně započítána slanina. Do hranice chudoby nebyly započítány náklady například na transport, noviny, ale ani na zdravotní péči.

¹⁰ Určení jeho obsahu je problémem. Dnes má poněkud jinou strukturu než na počátku minulého století, vedle jistých změn obsahu původních položek se objevují i položky nové: doprava, zdravotní péče, péče o děti a osobní hygiena.

¹¹ Formovaná převážně vnějším prostředím, působením a výchovou, při pouze částečném rozvíjení a sebeutváření některých individuálních možností (podle D. Kováče mezityp mezi osobnostmi rudimentární a kultivovanou).

¹² S tímto růstem se může situace chudých zhoršovat, neboť rostou ceny zboží denní spotřeby. Respektive se trh orientuje i ve zboží každodenní potřeby na nabídku kvalitnějšího, ale zároveň dražšího zboží. Spotřební koš většinou také ignoruje vyšší ceny ve velkých městech, kde se koncentrují chudí.

¹³ Již ředitel statistického úřadu v Prusku a Sasku **Ernst Engel** (1821-1896) v 19. století upozornil, že s růstem příjmů nerostou výdaje na jídlo proporcionálně, ale jejich podíl na celkových výdajích s růstem příjmu klesá, že ("Čím více je rodina chudší, tím větší díl celkových výdajů jde na jídlo. Poměr mezi výdaji na stravu a ostatními výdaji je tím nejlepším ukazatelem životní úrovně obyvatel."). Viz Engelův zákon, podle kterého podíl důchodu vydaného národem na potraviny je měřítkem jeho blahobytu: čím nižší je tato proporce, tím vyšší je blahobytnost národa.

otec, žena v domácnosti a dvě děti). Jinak řečeno, jsou to rodiny, jejichž náklady na jídlo ekvivalentní tomuto koši představují více než jednu třetinu (33 %) jejich příjmů.

Oproti tomu hodnotí pojem "*relativní*" chudoba sociální životní situaci osoby ve srovnání s průměrným životním standardem obyvatelstva. Chudobou se potom myslí takové životní poměry, v nichž člověk sice může fyzicky přežít, které mu ale neumožňují, aby se účastnil průměrného sociálního a kulturního života. Je odkázán na pozici na okraji společnosti, protože nemůže uspokojovat sociální a kulturní "existenční minimum". Mezi míry chudoby založené na relativních konceptech patří různé statistické míry (obvykle jsou současně nepřímé, opírají se o hodnocení příjmu).

1.1.2 Přímé a nepřímé

Přímá chudoba je založena na spotřebě statků a kvalitě života či na jeho deprivaci¹⁴. Je založena na měření chudoby až po transformaci příjmů do spotřeby¹⁵. Odráží pocit adekvátnosti reálného příjmu. Sem patří zejména různé míry vycházející z konceptu chudoby jako deprivace, které chápou chudobu jako situaci nízkého „životního standardu“¹⁶. Míry založené na deprivaci jsou spojeny s tematizací chudoby jakožto vyloučením ze způsobu života obvyklého v dané společnosti a z jeho běžných společenských aktivit. Deprivační koncepty však mají problémy s odlišením deprivace a různosti vkusu, životního stylu a hodnot (z těch, kdo nevlastní televizor, jsou mnozí, kteří ho nemají záměrně)¹⁷.

Nepřímá chudoba se opírá především o hodnocení disponibilního příjmu. Ve své podstatě se jedná o měření příjmů před spotřebou. Nepřímé měření chudoby prostřednictvím příjmů se potýká s řadou metodologických problémů, které se týkají především zjišťování příjmů (jak se vypořádat s příjmy, které mají charakter sociálních transferů, s různou velikostí a strukturou domácností, obdobím, za které jsou příjmy zjišťovány, zdaněním

---

¹⁴ Ztráta, zbavení, nedostatek něčeho; strádání z nedostatku smyslových podnětů; dlouhodobý nedostatek tělesných a psychických potřeb.

¹⁵ Samotné příjmy jsou nedostačující pro měření chudoby, neboť existují různorodé okolnosti doprovázející jejich transformaci do spotřeby. V této souvislosti je třeba připomenout významný koncept sekundární chudoby (Rowntree 1901), způsobené nikoliv nedostatečnými příjmy, ale špatným hospodařením s nimi.

¹⁶ Existují v zásadě dva způsoby zlepšení této situace a odstranění deprivace: zvýšení příjmů (nemusí odstranit chudobu, pokud ji chápeme jako relativní) či jejich redistribuce.

¹⁷ Podle **Veit-Wilsona** [1987] proto hrozí záměna deprivace a životního stylu. **Mack a Lansley** [1985] to řeší tím, že vedle zjištění položek mnohonásobné deprivace navrhuji zjišťovat i naléhavost pocitu potřeby těchto položek (vážení položek do indexu deprivace mírou jejich významu pro životní styl).

příjmů ap.). Patří k nim míry, které jsou většinou vymezeny relativně vůči nějakému příjmovému rozložení (viz relativní míry).

1.1.3 Objektivní a subjektivní

Objektivní chudoba je chudoba, která je vymezena faktory nezávislými na mínění těch, kdo jsou pak za chudé považováni. **Subjektivní chudoba**¹⁸ je založena na hodnocení vlastní zkušenosti jednotlivými domácnostmi. Do subjektivních konceptů se promítají i aspirace těchto domácností (z tohoto hlediska jsou i relativními). Z používaných metod výčtu měr chudoby je zřejmé, že přístupy k ní mohou být velmi různorodé. V rozvinutější podobě také k vysvětlení, proč se lidé stávají chudými (mají malé příjmy nebo neadekvátní výdaje?), k měření hloubky jejich chudoby a nakonec k určení hranice chudoby, neboli minimální úrovně peněžního příjmu, který domácnost potřebuje, aby se vyhnula deprivaci, a to ať již absolutní, nebo relativní ve vztahu k životnímu standardu, který je v dané společnosti v daném okamžiku považován za přiměřený. Tedy k stanovení hranice, pod níž je chudoba již nepřijatelná a kdy nutí společnost, aby na osud osob, které se pod její úrovní ocitnou, v rámci své sociální politiky reagovala. Subjektivní chudoba se měří několika variantními postupy. Od prostého dotazu, zdali se člověk cítí chudý či bohatý až po složitěji stanovenou subjektivní příjmovou hranici chudoby. Jedním ze způsobů, jak stanovit hranici chudoby, je určit minimální množství peněz potřebné pro chod domácnosti, pro uspokojení jejich základních potřeb. Zákonné **životní minimum** tak činí prostřednictvím expertů, kteří rozhodnou – za celou veřejnost – „s jakým příjmem se dá ještě přežít“.

1.1.4 Chudoba příjmová

Příjmová chudoba, která činí člověka „číselně“ chudým, je pouze jednou z mnoha dimenzí chudoby¹⁹. Více než osm milionů lidí každoročně zemře prostě z toho důvodu, že jsou příliš chudí na to, aby přežili. Tito lidé žijí v části světa, která bývá označována jako tak zvaně rozvojová – jedná se zhruba o sto padesát zemí Asie, Afriky, východní a jižní Evropy, Latinské Ameriky, karibské a tichomořské oblasti. Přitom jen málo by stačilo, aby byli tito

---

¹⁸ Zdroj: Mareš, P., Rabušic, L. „K měření subjektivní chudoby v české společnosti“

¹⁹ Za vymezení absolutní chudoby je nejčastěji považována hranice příjmu odpovídající zhruba jednomu americkému dolaru denně.

lidé zachráněni – asi padesát miliard dolarů ročně. Toto číslo představuje jen zlomek peněz vydávaných každoročně na zbrojení (přibližně šestnáctinu). Dle definice Světové banky je absolutní chudoba život za méně než 1,25 dolaru na den. V současné době tak žije na světě více než 1,4 miliardy lidí v absolutní chudobě, kdy lidé nemají dostatečný přístup k jídlu a vodě. Chudoba je jedním z nejzávažnějších problémů současného světa. Nulová absolutní chudoba je mimo EU ještě v Norsku, Islandu, Švýcarsku, Austrálii, Novém Zélandu, USA, Kanadě, Japonsku, Koreji, ale také např. v Ománu, Saudské Arábii. Lidí žijících za méně než 1,25 dolaru denně je nejvíce v Africe. Přes více než 80 % lidí má menší denní příjem než 1,25 dolaru ve třech zemích – Tanzanii, Libérii a Burundi. Světovým problémem zůstává především skutečnost, že nejchudší země mají nejvyšší přírůstky obyvatel. Jedním z důvodů je skutečnost, že Afričané jsou z velké části odkázáni na zemědělství. Chybí však potřebná technika. Venkovské rodiny tak chtějí mít co nejvíce dětí, aby byl dostatek pracovních sil a současně měli rodiče zajištěnu podporu ve stáří.

Uvědomujeme si, že pohled na chudobu z hlediska příjmů je pro vlastní měření chudoby nedostačující, neboť existují různorodé okolnosti doprovázející jejich transformaci do spotřeby, nicméně vypovídají (ve zjednodušené formě) o rozdílech jednotlivců, států a kontinentů, který lze lehce identifikovat a kvalifikovat.

Ekonom a nositel Nobelovy ceny *Amartya Kumar Sen*²⁰ založil své pojetí chudoby na tezi, že chudoba nespočívá pouze v nedostatku příjmů, ale v nemožnosti plnohodnotně žít v jejich důsledku. O komplexnějším chápání chudoby v mezinárodních finančních organizacích svědčí projekt Světové banky z roku 2000 Hlasy chudých (Voices of the Poor)²¹, kterého se zúčastnilo přes 60 tisíc chudých lidí z celého světa a který jasně ukázal, že pro chudé v rozvojových zemích není příjem zdaleka jedinou nebo nejdůležitější součástí chudoby. Ekonomický přístup k chudobě však stále zůstává velmi vlivný.

1.1.5 Další dimenze chudoby

Z hlediska komplexnosti problematiky chudoby je nutné se zmínit o několika dalších faktorech:

---

²⁰ Je indický bengálský ekonom a filozof. Roku 1998 byl vyznamenán Nobelovou cenou za ekonomii „za příspěvek k ekonomii blahobytu“, tedy za svoje práce o teorii lidského rozvoje, státu blahobytu a mechanismech vzniku chudoby.

²¹ PhDr. Věra Exnerová, Rozvojovka.cz 22. 12. 2008.

zdraví

vzdělání

přístup ke službám

infrastruktura

bezpečnost

sociální vyloučení

1.2 Chudoba a gender

Podívejme se na gender z hlediska přístupu mezinárodních politických aktérů. Rozvojový diskurs na počátku 21. století určuje především Organizace spojených národů spolu s dalšími mezinárodními organizacemi. Jejich priority se postupně odrážejí i v rozvojových politikách jednotlivých zemí nebo Evropské unie. Osm *Rozvojových cílů tisíciletí*²² přineslo díky své jednoduchosti a přehlednosti do širšího povědomí nejen problematiku světové chudoby obecně, ale také otázku genderu v rozvoji. Třetí z osmi cílů zní anglicky „Promote gender equality and empower women“, tedy doslova prosazovat genderovou rovnost a zplnomocnit ženy (United Nations 2008).²³ Zahnutí genderu do Rozvojových cílů je významné již proto, že s dokumentem souhlasily i vlády zemí, které přiznávají ženám výrazně menší rozsah práv než mužům. Snaha nabídnout jednoduchou cestu ke sledování pokroku v realizaci cílů však přivedla OSN k obtížnému stanovení ukazatelů úspěchu či neúspěchu v jejich plnění. K třetímu cíli váže jediný úkol: odstranit nerovnosti mezi pohlavími v klíčové oblasti vzdělání. Ačkoli podíl dívek navštěvující základní školy roste rychleji než podíl chlapců, 40 milionů dívek do školy vůbec nechodí a mnoho dalších ji nedokončí²⁴. Údaje jsou pouze přibližné, protože mnoho zemí nedokáže statistiky vytvářet a kvantitativní data pochopitelně nemohou odkrýt kvalitu ani přiměřenost vzdělání. Poměrně nízké nerovnosti v základním školství by neměly zakrýt skutečnost, že v současnosti na každého negramotného muže připadají dvě negramotné ženy. V přístupu ke

---

²² Česká republika se stejně jako dalších 190 států zavázala splnit do roku 2015 tzv. Rozvojové cíle tisíciletí - Millennium Development Goals, které by měly zásadně změnit podobu dnešního světa.

²³ Slosloví „genderová rovnost“ je v češtině celkem ustálené, výraz „zplnomocnění žen“ se však vyskytuje mnohem řidčeji. Tak či onak se původní smysl v nejčastěji používaných překladech třetího rozvojového cíle ztrácí. Informační centrum OSN v Praze (2008) překládá „Prosazovat rovnost pohlaví a posílit postavení žen“ a kampaň Česko proti chudobě (2008) spolu velkými rozvojovými neziskovými organizacemi upřednostňuje „Prosazovat rovnost pohlaví a posílit roli žen ve společnosti“. Volný překlad, zřejmě motivovaný srozumitelností pro širokou veřejnost, tak zároveň vypovídá o bezradnosti rozvojové konstituce s genderovými pojmy. O opačné neznalosti svědčí v českém prostředí občasné použití slosloví „rozvojový feminismus“, který rozvojová studia neznají a pro množství feministických přístupů k rozvoji ani neuznávají.

²⁴ Zdroj: UN Statistics Division 2007: 12–13

vzdělání tedy rozvojové země dosáhly během několika generací jednoznačného úspěchu. Na následujících stupních školství se však genderové nůžky dále rozvírají. OSN dále sleduje – bez bližšího stanovení cílových hodnot – rovnost žen s muži na pracovním trhu a zplnomocnění žen zprostředkovaně v míře politického zastoupení. Muži ve všech rozvojových regionech obsadili většinu pracovního trhu mimo zemědělství, v jižní Asii dokonce z celých čtyř pětín, a takový je i jejich průměrný podíl ve světových parlamentech. Projekcí současných trendů se třetí rozvojový cíl splnit nepodaří a 40% podílu žen v parlamentech rozvojový svět dosáhne až v roce 2045²⁵. Přes omezenou vypovídací schopnost kvantitativní přístup ke genderu a rozvoji nabízí důležité zjištění: nerovnosti mezi ženami a muži nutně nesouvisí s celkovou vyspělostí země i v těch ukazatelích, které usilují o kvantifikaci širšího pojetí lidského rozvoje, jež zahrnuje příjmy, vzdělání a zdraví. V pořadí míry genderového zplnomocnění (*Gender Empowerment Measure*), které oproti rozvojovým cílům zahrnuje podíl žen v politice, na kvalifikované pracovní síle a rozdíly v příjmech žen ve srovnání s muži, vedle sebe těsně sousedí Japonsko s Moldávií nebo Rusko s Etiopií²⁶. Kromě toho se některé další rozvojové cíle dotýkají přímo žen. Čtvrtý cíl „zlepšit zdraví matek“ vychází ze skutečnosti, že každý rok zemře kolem půl milionu žen na obtíže spojené s těhotenstvím a porodem; úmrtí 7 milionů dětí ročně také postihuje především ženy, které se o ně starají. Zcela mimo rozvojové cíle spadá další silně genderově podmíněný fenomén: některé společnosti si ženy ani nepřejí. Odhadem na světě schází nejméně 100 milionů žen, které se vůbec nenarodily nebo zemřely v důsledku potratů a horší zdravotní péče, než bývá poskytována chlapcům. Ženy také později umírají a jejich vdovství je v zemích bez sociálního zabezpečení mimořádně náročné. V některých kulturách jsou vdovy takřka vyloučeny z většinové společnosti.

1.3 Chudoba na venkově

Odborníci odhadují, že 70 procent všech chudých lidí na světě žije na venkově. V chudých částech světa, které jsou převážně zemědělské, zpravidla není jiná práce než pěstování plodin nebo chov dobytka, která je fyzicky vyčerpávající a na finančním trhu málo ohodnocená. Bohužel, zemědělství zůstávalo po dlouhou dobu mimo zájem mezinárodního

---

²⁵ Zdroj: UNIFEM 2008: 22

²⁶ Zdroj: UNDP 2007: 333

společenství. Boj s chudobou na venkově se tedy soustředoval především na zvyšování produktivity a na pěstování nových, výnosnějších či odolnějších plodin. Velký důraz na pěstování plodin určených na vývoz však zároveň představuje riziko pro potravinovou bezpečnost chudých zemí.

Zejména v zemích Latinské Ameriky, ale i v ostatních částech světa, se jednou z největších příčin chudoby na venkově jeví nerovné a nespravedlivé rozdělení půdy. Výsledkem kolonizace a jiných historických jevů bylo původní obyvatelstvo systematicky zbavováno půdy a nuceno pracovat za nízké mzdy na půdě cizí. Dobře provedená agrární reforma, ve které lidé, kteří půdu obdělávají, získají možnost stát se jejími vlastníky, je tedy považována nejen za způsob nápravy historických křivd, ale také za jeden z hlavních způsobů, jak čelit chudobě ve venkovských oblastech.

Velké nebezpečí, které zvyšuje riziko růstu chudoby na venkově, je přirozená migrace do měst. Z venkova odcházejí zpravidla ti nejschopnější v produktivním věku a samostatnost vesnic se tak jejich odchodem citelně oslabuje.

1.4 Chudoba ve městech

Chudoba se pochopitelně projevuje i ve městech. Typickým rysem chudoby ve městech je bezdomovectví. Zatímco na venkově se o člověka, který nemá dostatek prostředků na vlastní živobytí, obvykle postará příbuzenstvo či širší komunita, ve městech se často nacházejí jedinci, jejichž sociální vazby jsou z různých důvodů narušené a kteří se v případě existenční krize ocitnou doslova na ulici.

Dalším rysem chudoby ve městech jsou chudinské čtvrti, v rozvojovém světě pak jejich extrémní verze v podobě slumů. Jejich charakteristiku tvoří: - vysoká koncentrace obyvatelstva, - vysoká nezaměstnanost a podíl neformálního sektoru, - nízká vzdělanost, částečně související s nekvalitními školami v těchto čtvrtích, - vysoké procento onemocnění, pramenící z nízké úrovně zdravotní péče, vysoké koncentrace obyvatel a neexistující či nedostatečné hygienické infrastruktury, kvůli níž se choroby snadno šíří, - vysoká kriminalita a z ní plynoucí nebezpečí bezprostředního ohrožení na životě, které může až několikanásobně přesahovat celonárodní průměr, - sociální vyloučení komunity a s ním související stigma.

Zatímco v 70. letech žilo ve městech 37 procent všech lidí, podle odborných odhadů v roce 2007 světová městská populace dohnala venkovskou. To však neznamená, že by žila v lepších podmínkách.²⁷

V důsledku urbanizace by mělo být v roce 2015 ve světě 23 megapolí (měst s více než 10 miliony obyvatel), zatímco dnes je jich „jen“ devatenáct. Podle odhadů žijí v současné době ve městech tři miliardy lidí, z nichž 40 procent zde bydlí bez registrace. Ve slumech dnes žije miliarda lidí a do roku 2030 by jejich počet mohl dosáhnout až dvou miliard.

1.5 Potravinová krize

Obyvatelé chudých zemí jsou dnes ohroženi prudkým nárůstem cen potravin, zvláště v letech 2007 až 2008. Příčin současného stavu je mnoho – od rostoucí poptávky v sílicích velkých ekonomikách Číny a Indie, až po důsledky výkyvů počasí, jako jsou záplavy nebo extrémní sucha. Vzhledem k růstu cen ropy rostou i náklady na dopravu potravin a nákup hnojiv. Svou roli sehrává i nástup biopaliv. Velký tlak pocítují mladé a křehké demokracie, jejichž fungování potravinová nestabilita ohrožuje. V řadě zemí propukají nepokoje kvůli nedostatku jídla.

Na potravinovou krizi je nutné reagovat okamžitou humanitární pomocí. Na dodávkách potravin je závislých téměř 80 milionů lidí²⁸. Ve střednědobém horizontu je potřeba posílit rozvojovou pomoc zemím, které jsou krizí nejvíce postiženy. Musíme přitom více počítat s událostmi způsobenými klimatickou změnou a podporovat budování systémů ochrany proti suchu i povodním.

Z dlouhodobého hlediska je nutné výrazně zvýšit zemědělskou produkci a efektivitu obchodu. Celá třetina potravinového deficitu může být vyrovnána například rozvojem místních distribučních sítí zemědělských produktů a podporou přístupu drobných zemědělců na trh. Mluví se o další tzv. zelené revoluci, která má využít vědu a moderní technologie na pomoc zemědělství zejména v Africe.

---

²⁷ V subsaharské Africe žije 70 procent městských obyvatel ve slumech

²⁸ Úřední věstník Evropské unie - C 25/1

1.6 Chudoba v Evropské unii

Přestože se v Evropě nacházejí některé z nejvyspělejších zemí světa, najde se na kontinentu i řada těch, jež se potýkají s vysokou mírou chudoby. Snahy koncipovat společnou koordinovanou politiku boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení v EU se objevily až v 90. letech. Jejím obsahem byl především boj proti nezaměstnanosti, respektive podpora zaměstnanosti („from welfare to workfare“). Stále více chudých však dnes nalezneme i mezi pracujícími („working poor“).

V posledních letech byla v rámci EU rovněž zavedena otevřená metoda koordinace v oblasti boje proti tzv. sociálnímu vyloučení (tento termín nahrazuje v evropských politikách pojem chudoba). V roce 2001 vydal Výbor pro sociální ochranu společná pravidla pro vydávání Národních akčních plánů proti chudobě a sociálnímu vyloučení na období let 2003-2005²⁹. Jednotlivé členské státy mají podle tohoto programu každoročně předkládat národní zprávy o postupu uvedených národních akčních plánů. Od roku 2007 jej nahradil nový integrovaný program PROGRESS³⁰.

1.7 Chudoba v České republice

Stejně jako v ostatních zemích bývalého východního bloku došlo i v ČR v posledních letech k nárůstu počtu chudých lidí. S nástupem tržní ekonomiky vzrostla nezaměstnanost, přičemž sociální podpora ze strany státu se začala postupně ztenčovat. Zatímco celková životní úroveň většiny lidí stoupala, část obyvatelstva zaznamenala její pokles. V každém případě se ovšem tato „nová chudoba“ liší od chudoby v rozvojovém světě. Kvůli bezplatnému školství a zdravotnictví, které bylo a je dostupné téměř všem, zůstávají v České republice ukazatele lidského rozvoje jako vzdělanost a zdraví na poměrně vysoké úrovni.

ČR patří trvale k zemím s nízkou mírou chudoby. V ČR žije pod hranicí chudoby³¹ 8% obyvatel, což je nejméně ze všech členských států EU (viz níže). Česká republika je

---

²⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí předložilo na jednání Vlády ČR v pondělí 20. 7. 2009 materiál „Národní program Evropského roku boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení (pro rok 2010).“

³⁰ Evropská komise vyhlásila rok 2010 „Evropským rokem boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení“. Cílem kampaně, na kterou bude vynaloženo 17 milionů eur, je stvrdit závazek Evropské unie rozhodným způsobem ovlivnit odstranění chudoby do roku 2010.

³¹ Míra ohrožení chudobou (jeden ze základních Laekenských indikátorů) je měřena jako procento osob žijících v domácnostech, kde je celkový vyrovnaný příjem domácnosti pod 60% národního vyrovnaného mediánového příjmu.

považována za zemi s velmi dobře fungujícím systémem sociální ochrany, který úspěšně zabraňuje pádu lidí pod hranici chudoby. Následující data a zjištění vycházejí z analýzy údajů z výsledků šetření *Mikrocenzus 2002*, které bylo provedeno Českým statistickým úřadem³². Při tomto šetření byly zjišťovány příjmy domácností a osob za rok 2002. Hranice ohrožení chudobou (hranice příjmové chudoby) představuje podle metodiky EU 60 % ročního národního vyrovnaného mediánového příjmu na spotřební jednotku. Podle výsledků tohoto šetření se jednalo o částku 73,9 tis. ročně. Příjem pod touto hranicí mělo 8 % osob v ČR.

Výsledky březnového výzkumu *Mikrocenzus 2002*³³ ukazují, že dvě třetiny Čechů (64 %) své rodiny nehodnotí jako chudé. Z následujícího grafu rovněž vyplývá, že jako určitě chudou anebo naopak určitě nechudou vidí svou rodinu pouze každý pátý Čech (17 %). Většina lidí (83 %) svou rodinu nevnímá až tolik vyhraněně a volí varianty „spíše ano“ nebo „spíše ne“. Chudoba v ČR se mírně prohloubila – (indikátor relativního propadu příjmů³⁴ v roce 2002 činil 15 % oproti 13 % v roce 1996), přesto však byla pod průměrem za EU. Oproti ostatním státům však ČR měla vysokou koncentraci osob těsně nad prahem chudoby. Mezi 60 a 70 % národního vyrovnaného mediánového příjmu se nalézalo 8 % osob, které představovaly skupinu možných budoucích chudých. Naproti tomu velice nízké bylo procento těch, kteří se nacházeli pod hranicí 40 % mediánu (1 %). Z hlediska pohlaví jsou chudobou více ohroženy ženy (9 %) než muži (7 %). Rozdíl mezi pohlavími se prohlubuje s rostoucím věkem. V kategorii nad 65 let byl podíl žen pod hranicí chudoby 6 % a podíl mužů 1 %.

Významnou měrou ovlivňuje chudobu zaměstnanost. Z osob nad 16 let věku byla ohrožena chudobou 2 % zaměstnanců a 7 % osob samostatně výdělečně činných (sebezaměstnaných). Naproti tomu vysoký podíl chudých byl mezi nezaměstnanými - 36 % a ostatními ekonomicky neaktivními osobami kromě důchodců - 13 %. Relativně malý podíl důchodců - 4 % nepracujících důchodců je důsledkem pravidelných valorizací důchodů, které většinou přesahují stanovenou hranici relativní chudoby podle metodiky EU³⁵.

---

³² Viz Národní akční plán sociálního začleňování na léta 2004 – 2006 Česká republika MPSV ČR 2004

³³ Český statistický úřad

³⁴ Rozdíl mezi mediánovým příjmem osob s příjmem nižším než hranice ohrožení chudobou a hranicí ohrožení chudobou vyjádřený jako procentuální podíl hranice ohrožení chudobou.

³⁵ V souladu s ustanoveními Přístupového partnerství připravila vláda České republiky ve spolupráci s Evropskou komisí Memorandum, které bylo vypracováno na základě struktury vytvořené Evropskou komisí, která byla společná pro všechny

Pokud jde o jednotlivé typy domácností, více chudých domácností je mezi rodinami s dětmi než mezi domácnostmi bezdětnými. V chudých domácnostech žilo 15 % dětí do 15 let. Tzv. „dětská chudoba“³⁶ je nejvýraznější u neúplných rodin s nejméně 1 nezaopatřeným dítětem.

V roce 2002 bylo 30 % osob z těchto domácností chudých, v převážné míře osamělých, rozvedených či svobodných žen s dětmi. Pod hranicí chudoby bylo 9 % venkovského obyvatelstva, ve městech činil podíl chudých 8 %. Příjmová diferenciacce je stále poměrně nízká. Úhrn objemu příjmů pro skupinu 20 % nejbohatších osob byl 3,4krát vyšší než objem příjmů pro skupinu 20 % nejchudších osob. Ve skupině 10 % nejchudších domácností žilo 14 % obyvatel ČR.

Sociální transfery³⁷ významně ovlivnily celkovou míru chudoby v ČR. Bez důchodů a ostatních sociálních transferů by žilo pod hranicí ohrožení chudobou 39 % osob ČR. Vyplacené důchody snížily tuto míru na 21 % a ostatní sociální transfery na konečných 8 %. Sociální transfery míru chudoby snížily o 31 procentních bodů. Největší vliv měly důchody, ostatní dávky vyplacené podle zákona o státní sociální podpoře, dávky nemocenského pojištění, podpora v nezaměstnanosti. Po zahrnutí důchodů do příjmů ostatní sociální transfery snížily chudobu o 13 %.

V ČR se jako hranice chudoby používá *životní minimum*³⁸. Podle metodiky EU je v ČR podíl chudých domácností vyšší, než je jejich podíl pod životním minimem. V roce 2002 mělo příjmy nižší než životní minimum 3,3 % domácností (133,2 tis.) tj. 391,9 tis. osob (3,9 % z celkového počtu osob). Nízká míra chudoby, kterou zde uvádíme, byla dozajista

---

přístupující země. Dokument hodnotí sociální situaci v ČR, identifikuje hlavní problémy a úkoly pro budoucí politiku. Na jeho základě bude v roce 2004 zpracován Národní akční plán sociálního začleňování, který Česká republika předloží společně s ostatními přístupujícími zeměmi Evropské komisi do konce července 2004. Toto memorandum nastiňuje zásadní výzvy týkající se boje s chudobou a sociálním vyloučením, seznamuje s nejvýznamnějšími politickými opatřeními, která Česká republika přijala na základě dohody o zahájení přenosu společných cílů EU do národních politik, a specifikuje hlavní politické problémy pro budoucí monitorování nebo přezkoumávání. Pokrok při provádění takových politik bude vyhodnocován v kontextu procesu sociálního začleňování EU, jehož cílem je dosažení významných výsledků na poli vymýcení chudoby do roku 2010.

³⁶ Dětská chudoba dlouhodobě ochromuje dítě, trvá velmi dlouho, než se člověk zbaví té zkušenosti. Nejde jen o věci, jde také o situaci, v níž žijí, vzdělání, jakého se jim dostává, a zdraví, jaké mají. To všechno nadlouho pak ovlivňuje jejich dospělý život.

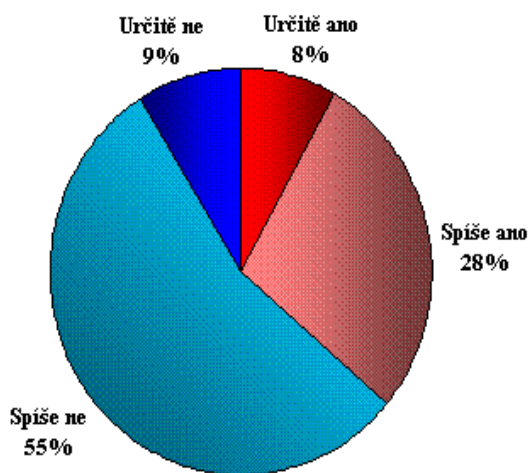
³⁷ Přenos, přesun, převod (informací, věcí, poznatků, kapitálů) týkající se společnosti, zejm. její péče o společensky a ekonomicky slabší vrstvy.

³⁸ Zákon o životním a existenčním minimu stanoví výši existenčního minima a životního minima pro různé osoby. Definuje také některé pojmy s tím související.

ovlivněna pokračujícím růstem nezaměstnanosti³⁹, který v souvislosti s celosvětovou hospodářskou a ekonomickou krizí ovlivnil jednotlivé ukazatele v ČR.

Těžko odhadnutelné jsou v současné době důsledky připravovaných opatření v rámci reformy veřejných rozpočtů (včetně některých mandatorních výdajů). Nepříznivým faktorem pro vývoj chudoby může být i zpomalení růstu příjmů ve sféře financované státem. Především mladé rodiny s dětmi, závislé zpravidla na jediném příjmu, rodiny osamělých rodičů-samoživitelů a rodiny s větším počtem dětí by mohly být ještě více ohroženy chudobou. Vzhledem k pravidelným valorizacím důchodů se pravděpodobně nebude dramaticky prohlubovat míra chudoby osob v poproduktivním věku. Otázka chudoby je v době současné ekonomické krize velice aktuální. Společnost STEM se o subjektivní hodnocení rodin v České republice⁴⁰ z hlediska chudoby zajímá dlouhodobě a její časové řady poskytují cenné informace, které umožňují konfrontaci aktuálních dat s dlouhodobými zjištěními.

„Máte pocit, že jste chudá rodina?“

Pramen: STEM, Trendy 03/2009, 1276 respondentů starších 18 let

³⁹ Obecná míra nezaměstnanosti je pak podle Českého statistického úřadu počítána jako podíl počtu nezaměstnaných na celkové pracovní síle (v procentech), kde číselník i jmenovatel jsou ukazatele konstruované podle mezinárodních definic a doporučení (Eurostatu a Mezinárodní organizace práce ILO).

⁴⁰ Citované výsledky pocházejí z výzkumu STEM provedeného na reprezentativním souboru obyvatel České republiky starších 18 let, který se uskutečnil ve dnech 2. - 9. 3. 2009. Respondenti byli vybíráni metodou kvótního výběru.

1.7.1 Skupiny obyvatel nejvíce ohrožené chudobou

Skupiny obyvatel nejvíce ohrožené chudobou jsou (kvantifikace podle uvedeného šetření agentury STEM – viz str. 16)⁴¹:

- nezaměstnaní (36 %);
- ostatní ekonomicky neaktivní (13 %);
- neúplné rodiny s nejméně jedním nezaopatřeným dítětem (30 % osob z těchto domácností, převážně osamělé, rozvedené či svobodné ženy s dětmi);
- domácnosti se třemi a více dětmi (20 % z těchto domácností)⁴².

Šestatřicet procent z celkem 244 tisíc příjemců dávek sociální potřeby čerpaly v 2003 právě rodiny s nezaopatřenými dětmi. Jde o dávky určené lidem na hranici chudoby, jako je například doplatek do životního minima. Nejedná se o dávky státní sociální potřeby, kam patří přírůstek na dítě, rodičovský příspěvek či sociální přírůstek. Z těchto rodin pak nejčastějšími příjemci byly neúplné rodiny (64,3 %). Neúplné a početné rodiny jsou navíc často na sociálních dávkách závislé dlouhodobě. Podle zprávy UNICEF⁴³ na tom Česko ale není tak špatně. Chudoba v ČR ohrožuje jen 6,8 procenta ze všech dětí. Ze sledovaných zemí tak skončila ČR na třetím místě. Méně chudých dětí mají jen skandinávské země.

K zemím s nejvyšším množstvím dětí žijících v chudobě v EU patří podle zprávy UNICEF Polsko (12,7 procenta), Španělsko (13,3 procenta), Británie (15,4 procenta), Portugalsko (15,6 procenta), Irsko (15,7 procenta) a Itálie (16,6 procenta).

---

⁴¹ Jedná se o procento osob ohrožených chudobou (s disponibilním příjmem nižším než 60 % národního vyrovnaného mediánového příjmu na spotřební jednotku) z celkového počtu osob žijících v příslušném typu domácnosti.

⁴² Typologie skupin nejvíce ohrožených chudobou vychází z Mikrocenzu 2002. Tento výzkum nezachytil jako skupiny ohrožené chudobou domácnosti z odlišného sociokulturně znevýhodňujícího prostředí a dále bezdomovce, kteří jsou extrémně ohroženi chudobou.

⁴³ Dětský fond OSN vznikl v roce 1946. Jeho práce se řídí Úmluvou o právech dítěte, která je celosvětově nejakceptovanější mezinárodní normou týkající se lidských práv. Činnost UNICEF je založena na přesvědčení, že péče o děti a ochrana jejich práv je základním kamenem pokroku lidstva. UNICEF pečuje o veškeré aspekty zdraví dětí od narození až po dospělost. Usiluje, aby byly všechny děti očkovány proti běžným dětským nemocem a aby se jim společně s jejich matkami dostávalo dostačující výživy. Brání šíření AIDS mezi mladými lidmi a dětem a rodinám postiženým touto nemocí poskytuje potřebnou pomoc. Podporuje vzdělávání dívek, pomáhá při mimořádných událostech a tam, kde jsou děti vystaveny násilí, zneužívání a vykořisťování. UNICEF je řízen výkonnou radou tvořenou zástupci 36 zemí. Rada řídí činnost, programy a financování fondu. Má přes 7000 zaměstnanců působících ve 158 zemích. Je financován výhradně z dobrovolných vládních a nevládních příspěvků. Jeho celkové výdaje v roce 2002 byly mírně nad jednu miliardu USD. Valná většina podpory přichází od vlád států, nezanedbatelnou pomoc ale poskytuje i soukromý sektor a také přibližně šest milionů jednotlivců. V roce 1965 byla činnost fondu oceněna Nobelovou cenou míru. Nejvýznamnější publikací UNICEF je každoroční Zpráva o situaci dětí ve světě. Činnost UNICEF významně podporují národní výbory UNICEF ve vyspělých zemích, včetně České republiky. Informace o českém UNICEF najdete na internetu na www.unicef.cz.

1.7.2 Příjmová chudoba podle měřítek České republiky

Česká republika stanovila jako hranici chudoby **životní minimum**⁴⁴. Základní informace týkající se této problematiky byly čerpány ze stránek Ministerstva práce a sociálních věcí⁴⁵. Životní minimum je výše příjmů domácnosti, která zajistí základní životní potřeby jejím členům, pod touto hranicí nastává stav hmotné nouze. Životní minimum slouží jako kritérium při rozhodování o sociální ochraně občana nebo domácnosti. Pokud příjem občana nedosahuje životního minima a z vážných důvodů nelze zvýšit, pak mu mohou být vyplaceny dávky státní sociální podpory. Životní minimum bylo v ČR zavedeno v roce 1991 a jeho výše je každoročně upravována podle růstu spotřebitelských cen a to vždy k 1. 1. nového roku. V případě, že tempo růstu spotřebitelských cen překročí 2 %, valorizace životního minima může proběhnout i v průběhu roku. Jeho vývoj od roku 1991 je znázorněn v následujícím přehledu.

Částky životního minima dle MPSV od 1. 1. 2007 (platí i od 1. 1. 2009) v Kč za měsíc

- *pro jednotlivce* **3126**
- *pro první osobu v domácnosti* **2880**
- *pro druhou a další osobu v domácnosti, která není nezaopatřeným dítětem* **2600**
- *pro nezaopatřené dítě ve věku*
  - *do 6 let* **1600**
  - *6 až 15 let* **1960**
  - *15 až 26 let (nezaopatřené)* **2250**

Pozn.: Životní minimum je součtem všech částek životního minima jednotlivých členů domácnosti.

Vývoj **minimální mzdy**⁴⁶ uvádíme v tabulce, viz níže. Tento vývoj je důležitý, pokud mluvíme o tzv. chudých zaměstnaných. Jde o takovou skupinu osob, jejichž příjem

⁴⁴ **Životní minimum** je stanoveno v zákoně č. 110/2006 Sb., o životním minimu. Životní minimum plní rozhodující úlohu při posuzování hmotné nouze i jako sociálně-ochranná veličina. Vedle životního minima je z důvodu větší motivace zaveden pro dospělé osoby v hmotné nouzi institut existenčního minima.

⁴⁵ Odbor 10. MPSV.CZ [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2006, 24. 2. 2006 [cit. 2006-11-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/874>>.

Odbor 10. MPSV.CZ [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2006, 24. 2. 2006 [cit. 2006-11-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/870>>.

Odbor 22. MPSV.CZ [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2006, 25. 10. 2005 [cit. 2006-11-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/2090>>.

⁴⁶ **Minimální mzda** je nejnižší přípustná výše odměny za práci v pracovněprávním vztahu. Její základní právní úprava je stanovena zákoníkem práce (zákon č. 262/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Výši základní sazby minimální mzdy, dalších sazeb minimální mzdy odstupňovaných podle míry vlivů omezujících pracovní uplatnění zaměstnance a podmínky pro poskytování minimální mzdy stanovuje nařízení vlády č. 567/2006 Sb., o minimální mzdě, o nejnižších úrovních zaručené mzdy, o vymezení ztíženého pracovního prostředí a o výši příplatku ke mzdě za práci ve ztíženém pracovním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

nepřevyšuje hranici chudoby. Těmto lidem se mnohdy nevyplatí pracovat, protože jejich příjem zhruba odpovídá příjmu z dávek sociální podpory. Jedná se hlavně o více početné rodiny, kde rodiče pracují za nízkou mzdu, nebo pracují na částečný pracovní úvazek.

Výše minimální mzdy⁴⁷

Období	v Kč za měsíc	v Kč za hodinu
2002 leden	5 700	33,90
2003 leden	6 200	36,90
2004 leden	6 700	39,60
2005 leden	7 185	42,50
2006 leden	7 570	44,70
2006 červenec	7 955	48,10
2007 leden	8 000	48,10

Zdroj: MPSV. Poslední aktualizace: 19. 2. 2009

1.7.3 Dávky státní sociální podpory⁴⁸

Systém státní sociální podpory (SSP) je upraven zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Nárok na dávky má pouze fyzická osoba a s ní společně posuzované osoby, které jsou hlášeny k trvalému pobytu na území České republiky, a občané Evropské unie, krytí Nařízením Rady (EEC) 1408/71 a 1612/68. U cizince se za trvalý pobyt na území České republiky považuje pobyt po uplynutí 365 dní ode dne hlášení k pobytu. Do doby 365 dnů pobytu na území České republiky se nezapočítává doba, kdy je osoba žadatelem o udělení azylu ubytovaným v pobytovém středisku Ministerstva vnitra. Od roku 2008 dávky státní sociální podpory náleží rovněž dalším, v zákoně o SSP uvedeným osobám, které nemají na území České republiky trvalý pobyt.

Systém SSP chápe rodinu jako soužití rodičů a nezaopatřených dětí ve společné domácnosti. Za nezaopatřené dítě je považováno dítě do skončení povinné školní docházky a dále, pokud se buď připravuje na budoucí povolání, nebo je zdravotně postižené, nejdéle však do 26 let. U příspěvku na bydlení jsou společně posuzovány všechny osoby, které jsou v bytě hlášeny k trvalému pobytu, podmínka společné domácnosti se nevyžaduje. V závislosti

⁴⁷ Zdroj MPSV - <http://www.mpsv.cz/cs/871>

⁴⁸ Zdroj MPSV - <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/obecne>.

na příjmu rodiny jsou poskytovány přídavek na dítě, sociální příplatek, příspěvek na bydlení. Bez ohledu na příjem rodiny se poskytují rodičovský příspěvek, dávky péstounské péče, porodné, pohřebné. Základem pro stanovení nároku a výši některých dávek včetně určení hranice příjmů osoby či rodiny je životní minimum. Dávky SSP zohledňují jak příjmovou, tak i sociální situaci rodiny. Čím je v rodině více nepříznivých sociálních událostí, tím více a vyšších dávek je rodině poskytováno. Rodina může pobírat více dávek SSP souběžně.

Přídavek na dítě

Přídavek na dítě je základní dlouhodobou dávkou poskytovanou rodinám s dětmi. Nárok mají rodiny s příjmem do 2,4násobku životního minima. Přídavek na dítě je poskytován ve třech výších podle věku dítěte.

<i>Věk nezaopatřeného dítěte</i>	<i>Přídavek na dítě v Kč měsíčně</i>
do 6 let	500
6 – 15 let	610
15 – 26 let	700

Zdroj: MPSV
Poslední aktualizace: 19. 2. 2009

S účinností od 1. července 2009 do 31. prosince 2010 se posunula hranice rozhodného příjmu pro nárok na přídavek na dítě z 2,4násobku životního minima rodiny na 2,5násobek. Zároveň se zvýšila měsíční částka přídavku na dítě o 50 Kč; po dobu od 1. července 2009 do 31. prosince 2010 a činí přídavek na dítě do 6 let 550 Kč, od 6 do 15 let 660 Kč a od 15 do 26 let 750 Kč. Toto přechodné opatření má zmírnit negativní dopady krize na rodiny s dětmi.

Rodičovský příspěvek

Nárok na rodičovský příspěvek má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině. Rodičovský příspěvek je stanoven ve čtyřech výměrách daných v pevných měsíčních částkách

zvýšené (11 400 Kč)	základní (7 600 Kč)
snížené (3 800 Kč)	nižší (3 000 Kč).

U *zdravotně postižených dětí* má rodič nárok ode dne posouzení dítěte jako dítěte dlouhodobě zdravotně postiženého nebo dlouhodobě těžce zdravotně postiženého na rodičovský příspěvek v základní výměře (7 600 Kč) do 7 let věku dítěte, a to bez ohledu na dříve zvolenou možnost čerpání rodičovského příspěvku (před posouzením zdravotního stavu dítěte). Pokud tomuto dítěti náleží příspěvek na péči (podle zákona o sociálních službách), má rodič nárok na rodičovský příspěvek v poloviční výši.

Sociální příplatek

Cílem této dávky je pomáhat rodinám s nízkými příjmy krýt náklady spojené se zabezpečením jejich potřeb. Nárok na sociální příplatek je vázán na péči o nezaopatřené dítě a na stanovenou hranici příjmů v rodině, která v předchozím kalendářním čtvrtletí musí být nižší než dvojnásobek životního minima rodiny. Se zvyšujícím se příjmem rodiny se příplatek postupně snižuje. Sociální příplatek se zvyšuje v případech, kdy dítě je dlouhodobě těžce zdravotně postižené, dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě nemocné, zohledněny jsou také zdravotní postižení nebo osamělost rodiče. Vyšší sociální příplatek se poskytuje i rodinám, kde se narodilo více dětí současně, a to v době do tří let jejich věku, nebo rodinám, kde dítě studuje na střední škole v denní formě studia nebo na vysoké škole v prezenční formě studia.

Příspěvek na bydlení

Touto dávkou stát přispívá na náklady na bydlení rodinám a jednotlivcům s nízkými příjmy. Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu přihlášený v bytě k trvalému pobytu, jestliže 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny nestačí k pokrytí nákladů na bydlení a zároveň těchto 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny je nižší než příslušné normativní náklady stanovené zákonem.

Porodné

Touto dávkou se matce jednorázově přispívá na náklady, související s narozením dítěte. Jestliže žena, která dítě porodila, zemřela a porodné jí nebo jiné osobě nebylo vyplaceno, má na něj nárok otec dítěte. Nárok na porodné má rovněž osoba, která převzala dítě do jednoho roku do trvalé péče nahrazující péči rodičů. Výše porodného činí 13 000 Kč na každé narozené dítě.

Pohřebné

Na pohřebné má nárok osoba, jež vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti, nebo osobě, která byla rodičem nezaopatřeného dítěte, a to za podmínky, že zemřelá osoba měla ke dni úmrtí trvalý pobyt na území ČR. Výše pohřebného je stanovena pevnou částkou 5 000 Kč.

Dávky pěstounské péče

Těmito dávkami se přispívá na potřeby spojené s péčí o dítě, o které se rodiče nemohou nebo nechtějí starat, a které je svěřené do pěstounské péče. S výjimkou sociálního příplatku může pěstounovi a dítěti svěřenému do pěstounské péče vzniknout nárok i na další dávky státní sociální podpory, např. na rodičovský příspěvek, přídavek na dítě apod.

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Nárok na dávku má dítě svěřené do pěstounské péče a po jejím skončení (po 18. roce věku) nejdéle do 26 let, zůstane-li dítě nezaopatřené a ve společné domácnosti s bývalým pěstounem. Výše příspěvku na úhradu potřeb nezaopatřeného dítěte činí 2,3násobek životního minima dítěte, v případě zdravotního postižení se příspěvek zvyšuje.

Odměna pěstouna

Tato dávka je projevem určitého společenského uznání osoby pečující o cizí dítě v pěstounské péči. Výše odměny je stanovena ve výši částky životního minima jednotlivce za každé svěřené dítě. Pečuje-li pěstoun alespoň o 3 svěřené děti nebo o jedno svěřené dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II., III., IV., činí odměna pěstouna 5,5násobek životního minima jednotlivce, přičemž za každé další svěřené dítě se odměna dále zvyšuje.

Příspěvek při převzetí dítěte

Účelem jednorázové dávky je přispět na nákup potřebných věcí pro dítě, přicházející do náhradní rodinné péče. Výše příspěvku je stanovena pevnými částkami podle věku dítěte.

<i>Věk nezaopatřeného dítěte</i>	<i>Příspěvek při převzetí dítěte v Kč</i>
do 6 let	8 000
6 – 15 let	9 000
15 – 18let	10 000

Příspěvek na zakoupení motorového vozidla

Dávka náleží pěstounovi, který má v pěstounské péči nejméně čtyři děti. Podmínkou nároku dále je, že vozidlo nesmí pěstoun používat pro výdělečnou činnost. Příspěvek je poskytován ve výši 70 % pořizovací ceny vozidla, resp. ceny opravy vozidla, nejvýše však 100 000 Kč.

2. Boj proti chudobě

V současné době je nejdůležitějším dokumentem v oblasti boje proti chudobě program Rozvojové cíle tisíciletí vytvořený v roce 2000 na Summitu tisíciletí OSN⁴⁹. Cíle jsou považovány za velmi ambiciózní a nepředpokládá se, že se skutečně podaří je všechny do roku 2015 naplnit⁵⁰. Přesto mají vysokou ideologickou a morální hodnotu. V souladu se závěry Summitu tisíciletí a další velké konference v mexickém Monterrey za hlavní předpoklady pro boj s chudobou OSN považuje:

efektivní domácí politiku,   přímé zahraniční investice
mezinárodní obchod,   zvýšení oficiální rozvojové pomoci
odpouštění dluhů

2.1 Strategie boje proti chudobě v České republice

Při vytváření strategie pro boj s chudobou a sociálním vyloučením se vycházelo z její šíře a multidimenzionální⁵¹ povahy a v úvahu se brala také souvislost s ostatními strategiemi a společenským a ekonomickým vývojem zejména v oblasti zaměstnanosti a ekonomické politiky. Z celospolečenského hlediska hraje v současné době klíčovou roli podpora hospodářského růstu a zaměstnanosti, a to prostřednictvím zvyšování produktivity a konkurenceschopnosti. S tím souvisí také nutnost reform v oblasti veřejných financí.

---

⁴⁹ Rozvojové cíle tisíciletí (MDGs), přijaté představiteli všech členských států OSN v roce 2000 na tzv. Summitu tisíciletí, jsou závazky ke snížení globálního rozšíření chudoby, hladu a dalších rozvojových cílů. Ve své komplexnosti a šíři jsou velmi ambiciózní a představují konsenzus, na kterém se dokázali shodnout hlavní představitelé všech zemí.

⁵⁰ CÍL: ODSTRANIT EXTRÉMNÍ CHUDOBU A HLAD

Úkol 1: Do roku 2015 snížit na polovinu počet lidí, kteří žijí z příjmu nižšího než dolar na den.

Úkol 2: Dosáhnout dostatečného a produktivního zaměstnání i slušné práce pro všechny, včetně žen a mladých lidí.

Úkol 3: Do roku 2015 snížit na polovinu počet lidí, kteří trpí hladem.

⁵¹ Podle prof. PhDr. Rudolfa Kohoutka, CSc. - vícerozměrná, mnohorozměrná

V rámci naplňování úkolů Lisabonské strategie, které je pravidelně monitorováno, stanovila vláda ČR v roce 2004 následující priority:

- podporu hospodářského růstu a konkurenceschopnosti;
- zaměstnanost;
- reformu veřejných financí;
- udržitelný rozvoj.

Výchozí pozicí ČR při zapojení se do strategie EU na potírání chudoby a sociálního vyloučení⁵² je nízká míra chudoby a nastavení systémů sociální ochrany, vzdělávání, zdravotní péče a služeb tak, aby předcházely sociálnímu vyloučení. V tomto smyslu se systémy do velké míry osvědčily a není proto nutná jejich zásadní rekonstrukce. V současné době je ovšem nezbytné, aby se existující systémy přizpůsobily novým jevům, které s sebou nese moderní společnost (stárnutí populace, změny ve složení rodin, pokračující strukturální změny, rozvoj společnosti založené na znalostech).

Dalším důležitým úkolem je přesunutí důrazu na co největší podporu aktivace oproti pasivnímu přijímání pomoci v rámci sociální ochrany a zvýšení motivace uživatelů k přijetí zaměstnání. Klíčová pro prevenci chudoby a sociálního vyloučení je podpora zaměstnanosti a zaměstnatelnosti. Vzhledem k tomu, že trh práce je negativně ovlivňován neodpovídající vzdělanostní strukturou uchazečů o zaměstnání, je důležitá především podpora dalšího odborného a profesního vzdělávání a zavádění systému celoživotního učení. Problematika politiky zaměstnanosti není v této strategii rozpracována dopodrobna, protože je samostatně řešena v *Národním akčním plánu zaměstnanosti*⁵³.

Ve Společném memorandu o sociálním začleňování vláda ČR a Evropská komise identifikovaly následující výzvy jako nejnaléhavější ve vztahu k potírání chudoby a sociálního vyloučení, které tvoří i rámec strategie definované v *Národním akčním plánu*:

- reagovat na pokračující strukturální změny, které vyvolávají změny na trhu práce a zvyšují nezaměstnanost, zejména strukturální a dlouhodobou, podporou vytváření nových a dlouhodobě udržitelných pracovních míst;

⁵² Sociálním vyloučením (exkluzí) rozumíme proces, kdy jsou jednotlivci či celé skupiny vytěsňovány na okraj společnosti a je jim omezován nebo zamezen přístup ke zdrojům, které jsou dostupné ostatním členům společnosti. Mezi tyto zdroje řadíme především zaměstnání, bydlení, sociální ochrana, zdravotní péče a vzdělání.

⁵³ Zdroj: old.esfcr.cz/files/clanky/1281/NAPSI_cz.pdf

- podporovat a povzbuzovat dlouhodobě nezaměstnané k návratu do zaměstnání a redukovat závislost na sociální ochraně;
- podporovat odstranění podmínek vedoucích k znevýhodnění ve vzdělávání skupin ohrožených sociálním vyloučením, definovat systém celoživotního učení zákonem a vytvářet podmínky pro zajištění vazeb mezi vzdělávacím systémem a potřebami trhu práce;
- přizpůsobit systémy sociální ochrany a zdravotní péče tak, aby lépe reagovaly na sociální změny, zejména na stárnutí populace;
- zlepšit přístup k dostupnému a kvalitnímu bydlení;
- zmírňování regionálních nerovností a nežádoucí migrace s důsledky vylidňování regionálních oblastí.

Rozhodně lze tedy v závěru této statě potvrdit, že nezanedbatelný vliv na vznik chudoby mají strukturální změny probíhající v ekonomice a její následné odrazy v počtu nezaměstnaných, bezdomovců, sociálně slabých rodin, a to jak vícečetných, tak i samotných matek žijících ze sociálních dávek, ale nelze zanedbat ani věc statusu, který jedinec ve společnosti zaujímá, taktéž jednotlivých predispozic ve fyzických či psychických schopnostech, vzdělání, případně biologické odlišnosti osobnosti.

3. Mladiství (adolescenti)

Pod tímto pojmem si dle citace z trestního zákona můžeme představit osobu, která dovršila patnáctý, avšak nepřekročila osmnáctý rok svého věku. Z hlediska ontogenetické psychologie (psychologický vývoj jedince) však můžeme hovořit o termínu adolescence. Termín adolescence je odvozen z latinského slovesa *adolescere* (*dorůstat, dospívat*). Vstup do fáze adolescence je biologicky ohraničen reprodukčním dozráním, tedy přibližně 15 lety věku (pohlavní dozrávání v normálním vývoji může pokračovat i v jejím průběhu). Závěr adolescence pak nastává dosažením psychické a ekonomické nezávislosti (osamostatnění). Názory na horní věkovou hranici se různí, nejčastěji se hovoří o věkovém rozmezí 20-22 let.

Pro dospívající v moderní společnosti je charakteristické tzv. *adolescentní moratorium*⁵⁴ (*odklad, pozastavení*). Jde o stádium jakési vývojové latence, které mladému člověku umožňuje pozdržet se v mládí, aby mohl experimentovat s novými rolami, zkušenostmi a pocity, než definitivně vstoupí do světa dospělých. Mladí lidé využívají různých možností, např. stáží, zahraničních pobytů, (mnohdy uměle) prodlužují dobu studia na vysoké škole, apod. Někdy se v této souvislosti hovoří o vzniku nové životní fáze - postadolescence, zvláštního období mezi mládím a dospělostí.⁵⁵ Obecně lze říci, že se tedy jedná o věkovou skupinu od 15-ti do 20-ti let. V tomto období dospívání se formují hlavní rysy osobnosti. Je považováno za kritické období charakteristické zejména změnami sociálními.

3.1 Socializace jedince do období dospělosti⁵⁶

Každý jedinec, má-li se stát zralým dospělým člověkem, musí rozvinout v sobě v dostatečné míře všechny známé vlastnosti já (ego), takže moudrý Indián, pravý gentleman i zralý venkovan sdílejí a navzájem v sobě rozpoznávají konečné stadium integrity.⁵⁷

Člověk se jako osobnost nerodí – osobností se stává. Cesta od globálního sebeuvědomování své odlišnosti k včlenění se mezi ostatní lidi a vybudování si skutečné autonomie a autenticity mezi lidmi – a za jejich účasti – se nazývá socializace. Nositelem *primární socializace* je rodina, která je současně mediátorem vlivu dané kultury. Cílem rodinné výchovy je uvést dítě do příslušného kulturního prostředí, naučit je orientaci v tomto prostředí plném symbolů a společenských standardů. Škola jako další společenská instituce navazuje na působení rodiny a výsledky primární socializace.

Socializace⁵⁸ je především proces objevování lidské společnosti jedincem a zaujetí adekvátní pozice ve společenské dělbě úloh a činností. Proces socializace označovaný

---

⁵⁴ Zdroj: <http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/vychovadetiadospivajicich/adolescence/20637.aspx>

⁵⁵ Blahoslav Kraus konkretizuje věkovou hranici pro postadolescenci na 20-30 let. Fázi chápe jako obrannou reakci mladých lidí při stále obtížnějším chápání současného složitého světa. Mládež v postmoderní společnosti. In: **Socialia 99. Mládež v postmoderní době**. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Hradci Králové 12. a 13. října 1999. Hradec Králové: Gaudeamus, 2000, s. 9-24

⁵⁶ Zdroj: Kraus, B., Člověk-prostředí-výchova, ISBN: 80-7315-004-2, použity citace z díla, které jsou názorově velice dobře odborně publikované.

⁵⁷ E. H. Erikson - významný americký psychoanalytik, nositele Pulitzerovy ceny, mimo jiné zkoumal vliv podmínek působících na člověka v dětství, na jeho další vývoj v dospělosti.

nejčastěji jako „zařazování se“, „včleňování“ či „vrůstání“ do společnosti, tedy vyžaduje neustálé navazování, prohlubování a rozšiřování sociálních kontaktů jedince v rámci sociokulturního systému jako předpoklad permanentních změn osobnosti a jejich vztahů k okolí⁵⁹.

Prostředkem socializace je sociální učení⁶⁰, tj. učení, k němuž dochází v rámci mezilidské interakce. Adolescence je obdobím přechodu do dospělosti. Z toho vyplývají specifické rysy socializace v této fázi – jedinec je čím dál víc akceptován jako dospělý a zároveň se od něho očekává odpovídající chování. Adolescence je typická i diferenciací a kvalitativní proměnou sociálních rolí a s nimi spojených společenských požadavků. Dospívající se dostává do nového sociálního prostředí, jemuž se musí přizpůsobit a chovat se podle určitých pravidel. Ale adolescenti si sami vybírají hodnoty a normy, k nimž chtějí být loajální a nepřijímají automaticky to, co jim rodiče či společnost nabízejí. Jedním z výsledků adolescentního hledání identity je volba hodnot a norem. V průběhu adolescence se stále víc přibližuje dosažení role dospělého – její jednotlivé složky (např. zletilost) získává dospívající postupně. V rodině se adolescent zbavuje subjektivně degradující role dítěte. Významnou proměnou prochází i role směřující k profesnímu uplatnění. Sociálně profesní role je ovlivněna školským zařízením i rodinou – jejím sociálním postavením a působením jejího hodnotového systému. Profesně školské zařazení ovlivňuje i rozvoj individuální identity.

3.1.1 Rodina a její vliv na výchovu jedince

V běžném povědomí dnešního člověka vystupuje rodina jako společně žijící malá skupina lidí spojená pokrevními svazky a úzkými citovými vazbami. Rodina ve svém souhrnu zajišťuje mnoho činností. Zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní návyky svých členů, vytváří specifické socializační a výchovné prostředí pro děti, předává jim kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Rodina plní určité role i ve vztahu ke společnosti - je to především reprodukce obyvatelstva, a to jak reprodukce biologická, tak i kulturní. Protože se rodina pohybuje v

---

⁵⁸ **Socializace** je celoživotní proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje specificky lidské formy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu a začleňuje se tak do společnosti.

⁵⁹ Socializace se odehrává především v rodině, ve skupině vrstevníků a přátel, ve škole, prostřednictvím masmédií a práce apod..

⁶⁰ Osvojování si sociálních norem, aktivit a způsobů chování akceptovaných v dané společnosti.

určitém společenském prostoru, nezůstávají její funkce v průběhu dějinného vývoje strnulé a neměnné. Jejich obsah se proměňuje, některé funkce *ztrácejí* svůj původní význam, přetvářejí se, mizí, zužují se či naopak rozšiřují. Rodina je též první sociální skupinou, která učí dítě přizpůsobovat se sociálnímu životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti. Hovoříme tedy o socializačně-výchovné funkci rodiny. Socializací v rodině rozumíme především proces působení rodiny na své členy v celém souhrnu jevů a procesů: ekonomických, sociálních, kulturních, mravních, estetických, zdravotních a jiných.

3.1.2 Jedinec a prostředí

Prostředí člověka zahrnuje vedle hmotných předmětů nezbytné vztahy, tedy vedle materiálního systému duchovní systém, tj. prvky jako věda, umění, morálka ap. Podstatné tedy je, že prostředí jako jistý vymezený prostor obsahuje podněty nezbytné pro rozvoj osobnosti. Pojem prostředí je pojmem všeobecně známým a užívaným. Objevuje se jak ve vědách společenských, tak přírodních (chemie, fyzika), a to často v různém pojetí. Nahlédneme-li do různých slovníků, encyklopedií či učebnic, zjistíme, že jedno mají společné. Vždy se jedná o předměty, jevy existující kolem nás, nezávisle na našem vědomí. Jedná se o určitý prostor, objektivní realitu. Ve většině definic se uvádí, že tento prostor vytváří podmínky pro život, a hovoříme pak o životním prostředí. Životní prostředí člověka lze tedy vymezit jako tu část světa (prostor, který člověka obklopuje), s níž je člověk ve vzájemném působení, tj. na člověka působí svými podněty, ovlivňuje jeho vývoj a on na tyto podněty reaguje, přizpůsobuje se a také aktivně svou prací mění.

Od našeho významného sociologa z první republiky profesora. *A. I. Bláhy* pochází pojem „sociální dědičnost⁶¹“, jímž chtěl vyjádřit to, že vedle geneticky přenášených dispozic, přenášejí se i určité způsoby a modely chování v daném prostředí (především rodinném) existující. Schematicky a zjednodušeně je možné znázornit tento vztah následovně:

⁶¹ Nejde o dědičnost v biologickém slova smyslu, ale o metaforické vyjádření faktu, že v některých skupinách (např. v rodině) se snadno a i nezáměrně členy skupin přebírají žádoucí i nežádoucí zvyky, návyky, rituály, vzorce chování, postoje a názory v dané skupině tradiční.

Genotypem rozumíme soubor dispozic, jež jedinec získává v okamžiku svého zrodu od svých rodičů. **Fenotypem** označujeme soubor znaků, jimiž se jedinec projevuje a je jimi charakterizován v určitém okamžiku svého vývoje. Víme, že celý proces utváření osobnosti je záležitostí velmi složitou, a proto není ani jednoduché jednoznačně rozřešit otázku, co je v tomto procesu rozhodující.

Jakou tedy hraje prostředí roli přímo s výchovným procesem? *Prvou funkci* bychom mohli označit jako situační. Jedná se o to, že každá výchovná situace, výchovný zásah se odehrává vždy v nějakém konkrétním prostředí (ve třídě, klubovně, na hřišti, doma v kuchyni). Z tohoto hlediska vytváří prostředí jakousi „kulisu“ (po stránce věcné, prostorové i osobnostně vztahové) k této výchovné situaci. *Druhou funkci* bychom mohli označit jako výchovnou (formovací). Jde o to, že stále nedoceňujeme známé skutečnosti, že právě konkrétní prostředí velmi mocně ovlivňuje jednání a podílí se výrazně na rozvoji osobnosti. Jednání dětí, lidí se mění právě podle toho, jak střídají prostředí. To znamená, že se jeví jako účelné rozlišit přímé (intencionální) výchovné působení (přímý vliv vychovatele na osobnost vychovávaného), které je ve výchovné praxi typické a nejčastější, a nepřímé (funkcionální) výchovné působení.⁶²

3.1.3 Jedinec a vrstevnické skupiny

Vrstevnické skupiny značně ovlivňují názory a chování jednotlivců skupiny⁶³. Tyto skupiny necharakterizuje jenom blízkost věková, ale také blízkost názorová a spočívající v souhlasném jednání. Jsou to typické primární skupiny, charakterizované bezprostředními kontakty (tváří v tvář), silným pocitem příslušnosti ke skupině (identifikace vyjadřovaná zájmem „my“). Dětské vrstevnické skupiny se vyznačují značnou nestálostí a nízkým stupněm soudržnosti. Vrstevnické skupiny lze charakterizovat podle kritérií platících pro

---

⁶² Již v roce 1978 vyšel u nás překlad publikace I. Furlana přímo s názvem „Pedagogizace životního prostředí“. Bohužel zůstal stranou pozornosti, pedagogickou veřejností téměř nepovšimnut. Autor chápe pedagogizaci jako jednotnou tendenci všech podstatných vlivů formujících osobnost v daném konkrétním prostředí, a to i tehdy, když nevycházejí z přímých záměrů vychovatele (Furlan, 1978, s. 44). Za vysoce pedagogizované prostředí pokládá prostředí škol, nízký stupeň pedagogizace existuje většinou v prostředí rodin.

⁶³ Výzkumy prokázaly, že jejich význam celkově roste v průběhu posledních let. V roce 1989 uvádělo jen 16 % středoškoláků, že v případě pomoci při řešení různých životních těžkostí a problémů hledají oporu u svých vrstevníků. V roce 1991 už to bylo přes 27 % a v roce 1996 dokonce již téměř 40 %: téměř trojnásobně než u rodičů (Kraus, 1998, s. 197).

sociální skupiny obecně. To znamená, že je můžeme rozlišovat podle velikosti, podle struktury, např. z hlediska pohlaví, příslušnosti sociální, náboženské, ale třeba i politické.

Důležitými znaky jsou cíle, normy, kterými se členové skupiny řídí, hodnoty, které vyznávají. Z tohoto hlediska se existence těchto skupin pohybuje na škále od skupin s jednoznačně pozitivními cíli až po skupiny, jejichž cíle jsou asociální či přímo antisociální (party, bandy, gangy). Činnost vrstevnických skupin se uskutečňuje převážně ve volném čase. Vzhledem k obecně panující nedůvěře vůči organizovanosti mají dominující úlohu různá náhodná vrstevnická seskupení, party. I když není jednoduché do těchto skupin pronikat, má pedagog jisté možnosti a prostředky, jak zjistit podstatné informace o činnosti těchto skupin.

4. Empirická část - Příčiny a důsledky chudoby z hlediska vnímání mladistvou populací

V této části diplomové práce se pokusíme prezentovat již výše zmíněný výzkum, který by nám měl odhalit, jak vnímají v současné době mladiství občané ČR chudobu jako takovou, a to především v souvislosti s porovnáním výsledků, ke kterým jsme dospěli při výzkumu v bakalářské práci, která se zabývala stejným tématem (nebyla ovšem významně zařazena zastoupena skupina mladistvých). Pokusíme se ve velmi zjednodušené formě (dotazníku) zjistit názor, který respondenti projeví zejména k příčinám a důsledkům chudoby v ČR a očekáváme, že neméně zajímavé mohou být i názory vedoucí k nápravě tohoto stavu.

4.1 Empirické šetření

Bylo provedeno v období květen-červen 2009 ve třech školních zařízeních středoškolského typu v Brně⁶⁴. Výsledky šetření jsou určeny pro zkoumání názorů a postojů mladistvé populace studující v Brně a měly by posloužit k získání určitého regionálního pohledu na problematiku chudoby. Šetření má podobu dotazníku. Empirické šetření je anonymní. Garantuje, že primární informace, získané prostřednictvím dotazníku, nebudou v žádném případě zveřejněny ve spojení se jménem či jinou identifikací respondenta.

---

⁶⁴ Gymnázium Vídeňská, Německé gymnázium na Mendlově náměstí a Střední odborné učiliště a střední odborná škola potravinářská a služeb Charbulova.

Výsledky budou publikovány pouze v agregované podobě, zcela znemožňující jakoukoliv identifikaci jednotlivých organizací

4.1.1 Cíl a charakteristika empirického šetření

Tato práce se snaží o co nejobektivnější interpretaci názorů mladistvých, které byly získány dotazníkem, a to včetně vyjádření vlastních názorů (v posledním bodu dotazníku) na řešení problematiky chudoby. V zadání jednotlivých parametrů dotazníku nelze daný jev postihnout ve všech jeho souvislostech. Jde o získání informací užšího populačního vzorku (adolescentů – mladistvých), který by umožnil srovnání s již dříve získanými údaji, které byly prezentovány v bakalářské práci (populační vzorek dospělých 18 – výše) a které vyházely z dotazníkového šetření prováděného prof. Marešem v roce 1999. Předpokládáme, že tato srovnání, když budou správně popsána a vyhodnocena, mohou dát konkrétní odpovědi na pohledy, postoje a názorová stanoviska, která mohou vést ke konkrétním podnětům vedoucím k dalšímu snížení míry chudoby u nás. Jsme si plně vědomi složitosti výzkumných otázek, a proto si také neklademe za cíl zpracovat danou problematiku vyčerpávajícím způsobem, ale na druhou stranu si plně uvědomujeme závažnost problému daného tématem a jeho společenské postavení v rámci sociálních aspektů vnímaných současnou populací. Práce, včetně empirického šetření, má shromáždit určité množství konkrétního podkladového empirického materiálu, na základě jeho utřídění a zpracování zvýraznit a poukázat na faktory, které vyjadřují „názorový proud“ mládeže, ale na druhou stranu i určitou rozdílnost v některých konkrétních bodech (viz níže).

Považujeme za nutné upozornit na skutečnost, že podklady, shromážděné empirickým šetřením, mají omezený charakter (vyplývající z použitých metodik i dalších nutných omezení, a to zejména časových).

Ke splnění výzkumného cíle byla zvolena forma empirického šetření na základě vyplnění dotazníku, který byl koncipován tak, aby jim byli schopni respondenti, vzhledem k věku a rozumových schopnostem, porozumět.

Na druhé straně je asi nutné zdůraznit fakt, že zjištěné údaje lze považovat za reprezentativní. Je shromážděn empirický materiál, který tvoří těžko zastupitelný zdroj informací, se kterým je třeba počítat.

4.1.2 Popis empirického šetření

Objektem empirického šetření jsou respondenti vybraní metodou cíleného výběru, jejichž charakteristika je uvedena v další části.

4.1.3 Téma a hypotézy prováděného výzkumného šetření

Tématem výzkumného šetření: „Příčiny a důsledky chudoby z hlediska mladistvé populace“ je verifikace základních hypotéz. Na základě dosažených výsledků je cílem výzkumného šetření⁶⁵ také specifikace nejčastěji uváděných příčin chudoby a jejich důsledků z hlediska mladistvé populace, které mohou být určitými názorovými ukazateli, které mapují sociální postoj této věkové kategorie, a to i s rozlišením na názory populačního vzorku žijícího ve městě a mimo město. Zanedbatelné nebude ani zjištění postojů na „potírání“ chudoby, včetně stanovení „hranice významnosti“ tohoto problému pro společnost.

Za základní jsou uvedeny následující hypotézy:

Hypotéza č. 1: Většina mladistvých si pod pojmem „chudý“ představuje osobu nezaměstnanou (osobu, která nepracuje).

Hypotéza č. 2: Souvislost chudoby spojují mladistvý především s nedostatkem peněz.

Hypotéza č. 3: Mladistvý potvrdí všeobecně známý fakt, že v ČR není chudoba „hmatatelná“ – příliš viditelná, a proto se s ní mladiství nesetkávají příliš často.

Hypotéza č. 4: Jako hlavní příčina chudoby se mladistvým jeví především lenost jedinců (nechuť k práci).

Hypotéza č. 5: Názory mladistvých jsou rozdílné od názorů dospělých.

Hypotéza č. 6: Vlivem prostředí je možné předpokládat i existenci rozdílných názorů mezi mladistvými různých škol.

Hypotéza č. 7: Mezi názory mladistvých žijících na venkově a ve městě existují rozdíly.

4.1.4 Metodologie a organizace výzkumného šetření

Po podrobné analýze zkoumaného problému jsme zvolili následující metody:

---

⁶⁵ V našem případě jsme vycházeli z teorií, které jsou zpracovány profesorem Marešem a výsledků bakalářské práce.

1. Rozbor dokumentů, materiálů a literatury vztahující se k otázkám chudoby, včetně využití vlastních zkušeností, které jsme získali při provádění obdobného výzkumného šetření při tvorbě bakalářské práce.
2. Metoda dotazníku k získání výzkumných dat jako stěžejní technika.

Ad 1) Metoda rozboru dokumentů, materiálů, dalších písemných podkladů

Statistiky, ročenky, zápisy a hodnotící zprávy Českého statistického úřadu. Ministerstva práce a sociálních věcí a studium odborné literatury byly využity zejména v přípravné fázi výzkumu, jejímž cílem bylo získání co nejpřesnější představy o zkoumaném jevu.

Ad 2) Dotazník

Ke splnění výzkumného cíle byla použita základní výzkumná technika forma empirického výzkumu, spočívající v analýze údajů získaných vyplněním dotazníku (příloha č. 1 této práce). K výhodám této metody patří skutečnost, že v poměrně krátké době jsme zjistili údaje od početného souboru osob, jenž s menšími nepřesnostmi, způsobenými například určitou stylizací respondentů a tedy možností nepravdivých odpovědí, dovolí odhad stavu řešeného problému.

Úkolem dotazníku je verifikace hypotéz a získání anamnestických údajů ze života respondentů a jejich hodnotových postojů k životu.

Při konstrukci dotazníku bylo převážně použito otázek uzavřeného typu se záměrem, aby dotazovaná osoba zvolila takovou odpověď, která se shoduje se skutečnou realitou individuálních přístupů a prožitků ze života dotazovaného jedince.

Administrace dotazníků byla provedena na základě výsledku předvýzkumu, který proběhl při tvorbě bakalářské práce, a který byl určitým „vodítkem“ vlastního výzkumného šetření prezentovaného v této diplomové práci.

Dotazník můžeme považovat za nejpoužívanější výzkumnou techniku pro jeho nespornou výhodu - poměrně snadno, rychle, ekonomicky, nenáročně získat informace (odpověď) od většího počtu respondentů. Určitým problémem může být nebezpečí, kdy kvalita odpovědí je neprávem nahrazována vysokou kvantitou zkoumaného vzorku (n). Dotazník může mít celou řadu konkrétních podob: sčítací arch (volby), prezenční listina,

záznam, výkaz, list šetření, výzkumný list, dotazník apod. Výhodou dotazníku je zejména – je relativně málo nákladný, časově úsporný (při výzkumu i zpracování), málo náročný na počet výzkumníků, snadno opakovatelný, málo náročný na přípravu anketiérů⁶⁶, poskytuje možnost rozmyslet si odpověď, zajišťuje standardnost situace (pořadí a formulace otázek), umožňuje i nepřímý kontakt (pozorování). Nevýhodou je obtížnost ověřování platnosti a správnosti odpovědí, poněvadž lidé mohou něco jiného říkat (psát), myslet si i dělat. Požadavky správného dotazníku: musí zahrnovat všechny zkoumané problémy, na něž se má odpovídat, formulace otázek musí umožňovat možnost odpovědět, musí motivovat respondenta, nesmí ho otrávit či znechutit, otázky musí být srozumitelné, jednoznačné, jednoduché, umožňující upřímnost odpovědí, nesmí být rozsáhlý a časově náročný, otázky se musí vztahovat k formulovaným hypotézám, aby je mohly testovat (potvrdí se, upřesní či vyvrátí), otázky by měly tvořit uzavřený celek.

4.1.5 Organizace výzkumu

Pro zjištění co nejpřesnějšího průběhu empirického šetření byly vytýčeny etapy výzkumu, podle kterých zkoumání probíhalo:

- a) zpracování chronologického plánu včetně vypracování dokumentace výzkumu,
- b) sestavení souboru respondentů,
- c) předvýzkum (bakalářská práce),
- d) hlavní výzkum,
- e) příprava empirických údajů pro statistické zpracování,
- f) početní zpracování empirického materiálu,
- g) rozbor zpracovaných výsledků šetření, interpretace výsledků výzkumu a vypracování závěru šetření.

4.1.6 Charakteristika souboru respondentů

Výběrový soubor byl tvořen mládeží tří brněnských středních škol, která v měsíci květnu a červnu 2009 vyplnila dotazník (viz příloha č. 1). Počet těchto respondentů nezastupoval veškerou mládež studující na těchto středních školách, ale pedagogové byli při konzultaci vyzváni k tomu, aby dotazníky byly distribuovány do tříd tak, aby byla obsažena

---

⁶⁶ Anketa: průzkum veřejného nebo výběrového mínění, názorů na něco

co nejširší věková množina mladistvé populace. Tito respondenti byli v dotazníku seznámeni s výzkumným záměrem a způsobem jeho realizace a požádáni o spolupráci.

4.2 Předvýzkum

Cílem prováděného předvýzkumu byla anticipace⁶⁷ celého průběhu hlavní části výzkumu. Předvýzkum byl realizován ve dvou fázích. V průběhu hlavní fáze byla provedena důkladná analýza výchozího problému z literatury a dostupných dokumentů a na základě toho byly formulovány otázky v připravovaném dotazníku. Ve druhé fázi předvýzkumu, která byla provedena v průběhu měsíce dubna 2009, byl uskutečněn rozbor získaných poznatků v bakalářské práci se zaměřením na sledování, verifikování a pochopení jednotlivých otázek respondenty, ale také vyhodnocení možných reakcí dotazovaných osob na prováděný výzkum.

Na základě získaných poznatků a konzultace u prof. B. Krause jsme provedli závěrečné úpravy dotazníku.

4.3 Výsledky empirického šetření

V této části diplomové práce budou prezentovány vlastní výsledky empirického šetření, které byly zjištěny pomocí dotazníků na třech brněnských školách a tyto výsledky budou porovnány s výsledky, které byly získány při bakalářské práci.

4.3.1 Celková prezentace zjištěných názorů mladistvých včetně srovnání s názory dospělé populace

V první části výzkumu jsme se zaměřili na strukturální rozčlenění pozorovaného vzorku, a to podle pohlaví, věku a místa bydliště. Naším cílem bylo „obsáhnout“ věkově co nejširší populační vzorek mladistvých tak, aby byl výzkum co nejvíce pravdivý. Zbývající část dotazníku se týkala přímo otázky vnímání chudoby, a to především v souvislosti s příčinami a důsledky, ale určitou formou byly také získány názory na pomoc chudým ze strany státu a nestátních organizací. V závěru bylo umožněno jednotlivým respondentům vyjádření vlastního názoru na řešení chudoby obecně. Některé zajímavé názory budou uvedeny v závěru empirické části.

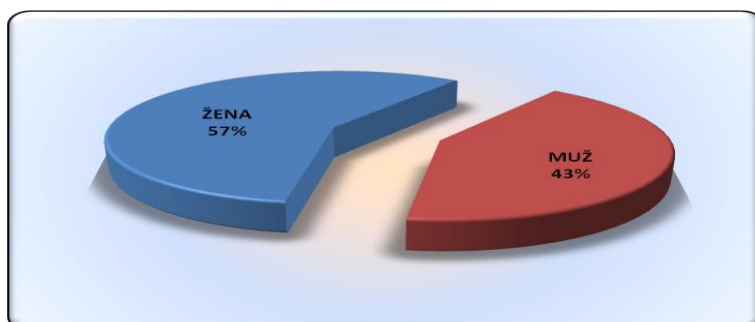
---

⁶⁷ Anticipace: předjímání, předvídaní, předzvěst

4.3.1.1 Identifikační údaje

Nejprve se podíváme na strukturu oslovených mladistvých respondentů, která vyzněla lépe pro dívky. Můžeme konstatovat, že ve zkoumaném vzorku byly více zastoupeny dívky (o 111 více) - 322 *chlapců* a 433 *dívek*. Celkem bylo empirickému šetření podrobena 755 mladistvých osob.

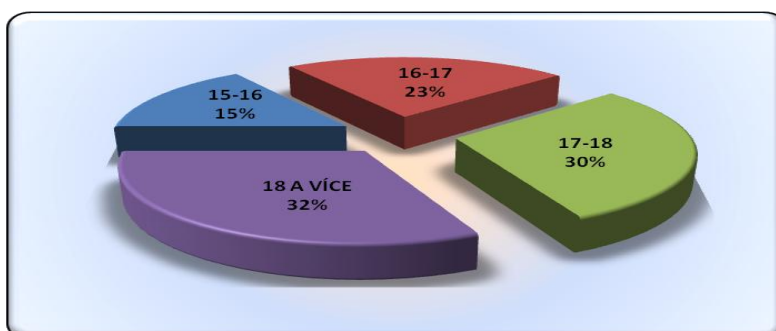
Graf č. 1

Jak dokumentuje následující tabulka, největší zastoupení z řad respondentů měly věkové kategorie *18 a více let* 32%, *17-18 let* 30%, Ostatní věkové kategorie se podílely v nižším počtu – *16-17 let* 23% a *15-16 let* 15%. Lze konstatovat, že dotazníky odevzdali mladiství staršího věku (cca 2/3). Domníváme se, že důvodem mohla být určitá názorová „nevyhraněnost“, a proto bylo odevzdáno méně vyplněných dotazníků od mladistvých nižšího věku.

Graf č. 2

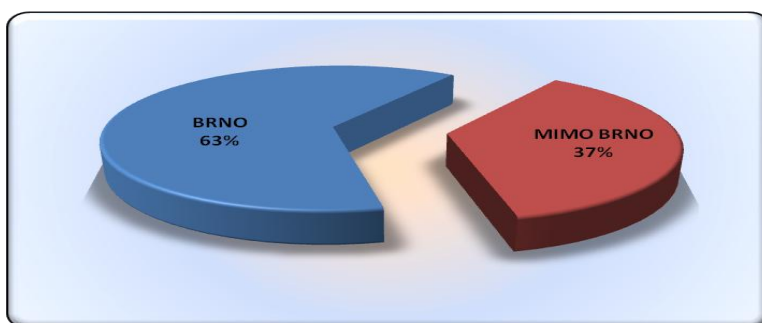
15-16	16-17	17-18	18 a VÍCE
117	173	224	241

Následující tabulka nám vyhodnocuje strukturu respondentů, a to z pohledu trvalého bydliště, ve kterém mladistvý jedinec vyrůstá, a který má dle našeho názoru přímou vazbu na názorové hodnoty respondentů.

Graf č 3

BRNO	MIMO BRNO
476	279

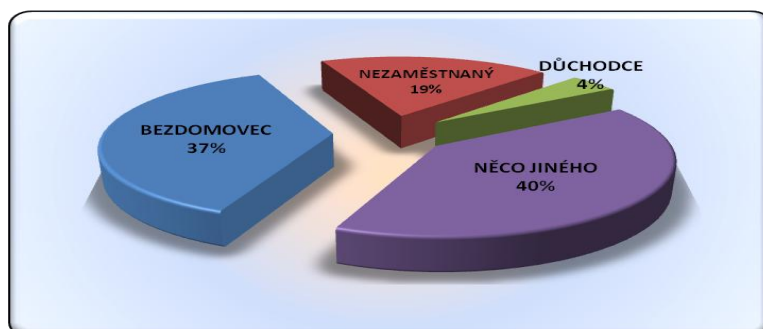
4.3.1.2 Vyhodnocení názorů mladistvých k problematice chudoby, srovnání názorů mladistvé populace a dospělé populace

V níže uvedených tabulkách a grafech si budeme moci ověřit nebo vyvrátit svoje hypotézy a přesvědčit se o názorech, které má mladistvá veřejnost na problematiku chudoby, a tyto názory porovnat s výsledky, které byly prezentovány v bakalářské práci, a které uváděly hodnoty získané od populačního vzorku dospělých (18 a více let).

Podíváme-li se pozorně na graf č. 4 (viz níže), který znázorňuje názory mladistvých na pojem chudoby, respektive konkretizuje, koho si pod pojmem „chudý“ představují, zcela zřetelně zde vidíme, že většina si není úplně jistá a uvádí zde jako možnost „jinou osobu“ – 40%. Zcela evidentní je skupina bezdomovců, kterou uvedlo 37% respondentů (domníváme se, že je to z důvodů určité „hmatatelnosti“ vlastního jevu a že víceméně každý měl možnost se s osobou bezdomovce setkat). Jako další výrazná skupina jsou zde obsaženi nezaměstnaní – 19% a jako poslední se 4mi % nám vycházejí důchodci.

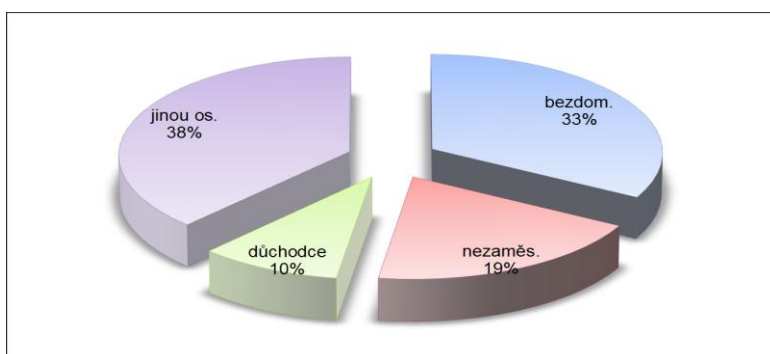
Graf č. 4- mladiství - Pod pojmem chudý si představují osobu:

BEZDOMOVEC	NEZAMĚSTNANÝ	DŮCHODCE	NĚCO JINÉHO
280	143	30	302

Graf č. 4a) – Dospělí, údaje prezentovány již v bakalářské práci

bezdomovce	nezaměstnané	důchodce	jinou osobu
141	82	41	162

Při provedení srovnání s výsledky výzkumného šetření, které bylo prováděno v roce 2007 (viz bakalářská práce), a které obsahovalo údaje od skupiny dospělých, vidíme, že jednotlivé kategorie se od sebe liší pouze v některých údajích. I dospělý si pod pojmem chudý představovali **jinou osobu**, než které byly uvedeny v nabídce (40/38/rozdíl) rozdílový index - **2%**. I zde se však nejvíce „prosadila“ skupina **bezdomovců** (37/33/rozdíl), s indexem +**4%** a to bezesporu pro svou viditelnost. Spojování chudoby se **ztrátou zaměstnání** je u obou populačních vzorků stejné (19%) index **0%**. Největší názorový rozdíl vznikl u skupiny **důchodců** (4/10/rozdíl) index +**6%**. Můžeme se domnívat, že tato situace je ovlivněna věkem jednotlivých skupin, kdy mladiství jsou „hýčkáni“ svými babičkami a dědečky, a proto jsou jen velmi málo přesvědčeni o zařazení této skupiny obyvatel k chudým. Určitou roli zde může hrát i značná skromnost k potřebám celodenního života. Na druhou stranu dospělí, a to především ti blízcí se důchodovému věku, si pravděpodobně již plně uvědomují ztráty, které přichází s důchodovým věkem, a tento svůj postoj vyjádřili 10-ti % hodnotou.

Z výše uvedených výsledků nám vyplývá, že se **nepotvrdila hypotéza č. 1** – „Většina mladistvých si pod pojmem „chudý“ představuje osobu bezdomovce“ (**37%**), i když se svou hodnotou velice výrazně přiblížila maximální hranici získanou u parametru „něco jiného“, se kterým celkově vyslovilo souhlas 40% mladistvých respondentů.

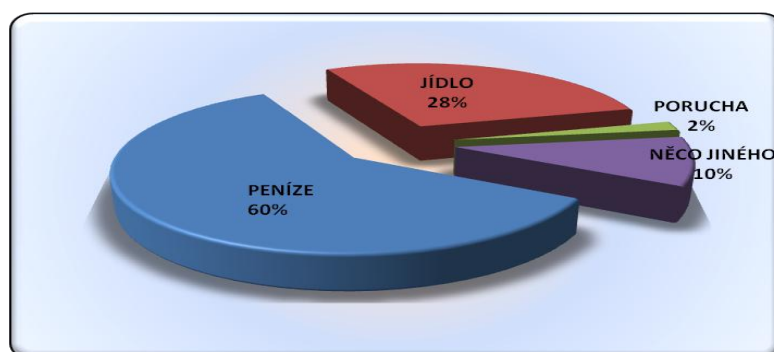
V následujícím grafu jsme se snažili zjistit, co si mladistvý především představují pod pojmem „*chudoba*“. Dá se zde hovořit o plné jednotnosti, a to především v souvislé návaznosti, neboť lze předpokládat, že z nedostatku **peněz** může přímo pramenit i nedostatek **jídla** – dohromady zastoupeno **88 %** odpovědí mladistvých (pokud ovšem není jedinec majitelem větší zahrádky, kde si dokáže vypěstovat jídlo pro vlastní potřebu). Z výsledků

šetření je patrné, že většina mladistvých spojuje chudobu s nedostatkem finančních prostředků. Můžeme se domnívat, že vliv naší konzumní společnosti se zde plně projevil.

Spojení chudoby s nedostatkem peněz se nám zde plně projevilo. Můžeme konstatovat, že vyslovená **hypotéza č - 2** „Souvislost chudoby spojují mladistvé především s nedostatkem peněz“, **se nám potvrdila.**

Graf č. 5- Pod pojmem chudoba si představují:

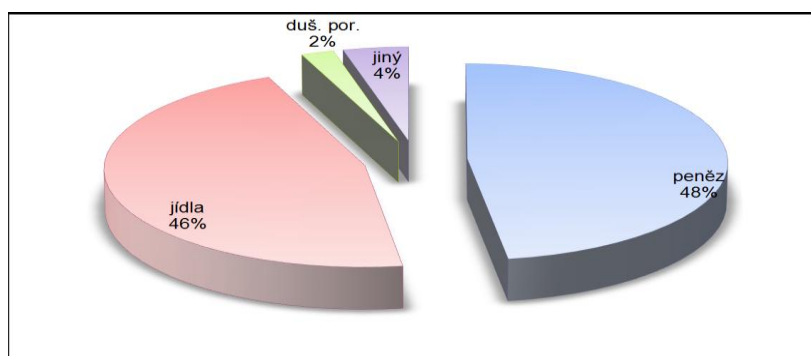
PENÍZE	JÍDLO	DUŠEVNÍ PORUCHA	NĚCO JINÉHO
451	215	14	75

Pro srovnání názorových rozdílů uvádíme tabulku s grafem, který reprezentuje názory a pohledy dospělých:

peněz	jídla	duševní poruchu	jiný
204	197	9	18

Graf č.5a)⁶⁸

I zde se ukazuje, že i dospělý vidí „chudobu“ především v **nedostatku peněz – 48%** a v návaznosti na to i v nedostatku „**jídla**“ - **46%**. Lze konstatovat, že dohromady tyto preference činí **92%**, což je velmi vysoký podíl. **Něco jiného** si představuje **4%** oslovených.

⁶⁸ Převzato z bakalářské práce na téma „Příčiny a důsledky chudoby a její vliv na společenské klima v ČR“, vypracované v roce 2008. Jedná se o názory respondentů starších 18-ti let.

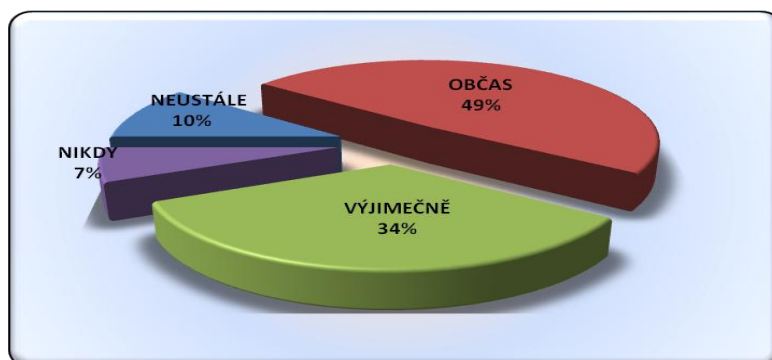
V souvislosti s výsledky tohoto grafu nás udivila skutečnost, že není dostatečně sociálně vnímána tzv. „duševní chudoba“, kterou pociťují lidé s tělesnými a duševními **poruchami** a nemocemi (lehké mozkové dysfunkce, mentálně a tělesně postižení, autisté, apod.), pouhá **2%** oslovených.

Srovnáme-li tyto dva grafy, vidíme značné názorové rozdíly, a to ve všech ukazatelích. Rozdíl v parametru „peněz“ – **index⁶⁹ +12**, „jídla“ – **index -18**, „duševní porucha“ – **index 0** a „jiný“ – **index +6**. Indexy nám zjednodušeně ukazují na názorové rozdíly v jednotlivých ukazatelích. Kladná hodnota znamená zvýšené vnímání tohoto jevu u mladistvých a záporná zvýšené vnímání dospělých. Zjednodušeně lze hovořit u mladistvých o rozhodující úloze *peněz* (samozřejmě mladiství nejsou výdělečně činní a mají zájem o koupi nového zboží, na které jsou lákáni reklamou, a proto pociťují nedostatek peněz jako velice významný faktor). Na druhé straně dospělí jsou vázání „pudovou“ snahou zajistit obživu – jídlo – pro rodiny (koupě nových věcí není pro ně životně důležitá a podléhá „určité racionalitě myšlení“).

Následující tabulka nám vyhodnocuje vnímání chudoby jednotlivými respondenty. Měla by nám naznačit, jestli se mladiství s chudobou setkávají a v jaké míře.

Graf č. 6 – Ve svém okolí se setkávám s chudobou:

NEUSTÁLE	OBČAS	VÝJIMEČNĚ	NIKDY
79	369	258	49

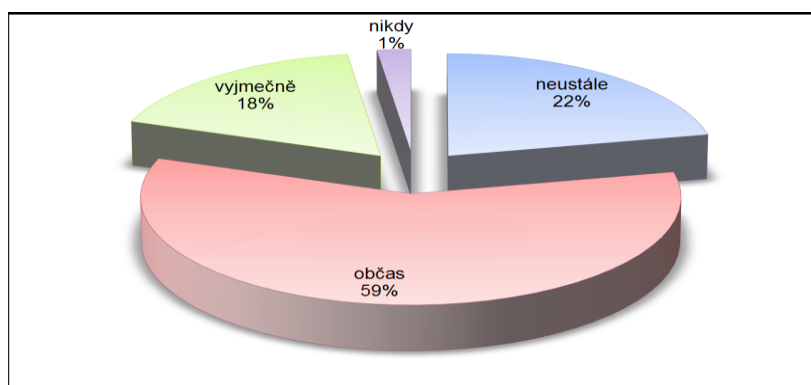
Jak ukazuje graf č. 6, zhruba polovina mladistvých respondentů se občas setkala s „nějakou“ formou chudoby (**49%**). Lze zde hovořit o „širším“ měřítku, který koresponduje s obecným názorem populace, viz graf č. 6a). Zcela výjimečně se s chudobou setkala **34%**

⁶⁹ Jedná se o rozdíl mezi hodnotami graf č.5a grafem 5a), který ukazuje na rozdíly mezi názory mladistvé populace a dospělé populace.

mladistvých. Tato hodnota vcelku významně hovoří ve prospěch České republiky, kde chudoba není příliš rozšířeným jevem.⁷⁰ **Neustále** se s chudobou setkává **10 %** mladistvých, což je poměrně významný jev, který nám ve srovnání s výzkumem (viz graf č. 6a – údaj 1%) prováděným v roce 2007 a prezentovaném v bakalářské práci, naznačuje určitou vzrůstající tendenci. **Nikdy** se s chudobou nesetkalo **7%** mladistvých, což reprezentuje zanedbatelný vzorek. Dohromady preference – **občas, neustále** - tvoří **59%**, což tvoří zhruba **2/3** z celkově oslovených mladistvých osob. Lze tedy konstatovat, že z hlediska mladistvých je chudoba vcelku rozpoznatelný společenský jev, i když není vnímán tak hmatatelně jako u dospělé populace (**81%** viz níže). **Nepotvrdila** se nám tak **hypotéza č. 3** „Mladiství potvrdí všeobecně známý fakt, že v ČR není chudoba „hmatatelná – příliš viditelná, a proto se s ní mladiství nesetkávají příliš často“.

Graf č. 6a)-zdroj viz odkaz 86

neustále	občas	výjimečně	nikdy
93	251	75	9

Z výsledku uvedeného grafu nám jednoznačně vychází vysoký podíl vnímání chudoby **dospělou populací**. Občas se s chudobou setkala nejvíce oslovených **59%**. Výrazný kontakt s chudobou uvádí **22%**. Dohromady tyto preference činí **81%**, což je velice výrazný podíl, který nám naznačuje, že otázka chudoby je vcelku „hmatatelně“ rozpoznatelný jev pro dospělou populaci, který není v ČR ničím výjimečným. Výjimečně se s chudobou setkala pouhých 18% a nikdy se s chudobou nesetkala pouhá 2% oslovených osob. Srovnáme-li tyto

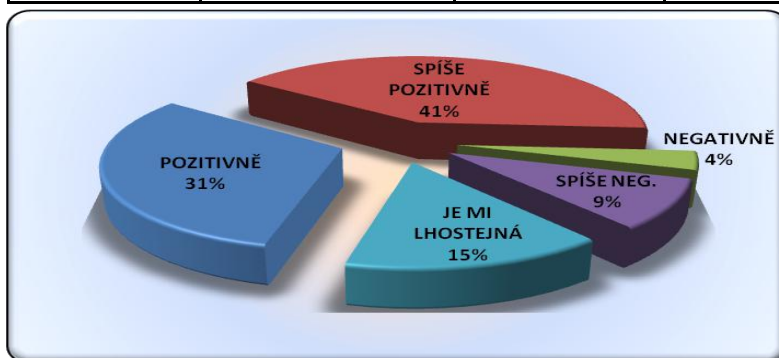
⁷⁰ Výsledky březnového výzkumu **Mikrocensus 2002 (MPSV)** ukazují, že dvě třetiny Čechů (64 %) své rodiny nehodnotí jako chudé. Z výzkumu rovněž vyplývá, že jako určité chudou anebo naopak určité nechudou vidí svou rodinu pouze každý pátý Čech (17 %). Většina lidí (83 %) svou rodinu nevnímá až tolik vyhraněně a volí varianty „spíše ano“ nebo „spíše ne“, viz kapitola 2.7.

dva grafy, vidíme značné názorové rozdíly, a to ve všech ukazatelích. Rozdíl v parametru „nikdy“ – index +6, „výjimečně“ – index +16, „občas“ – index -10 a „neustále“ – index -12. Názorové rozdíly lze vyhodnotit stručně jako „míru odpovědnosti“, která leží více na dospělých, kteří své obavy o zajištění rodiny (zajištění svých dětí) „odráží“ v objektivním vyhodnocování rizik a vnímání potřeb. Domníváme se, že zejména z těchto důvodů jsou indexy vnímání u **dospělých výraznější**.

Důležitou otázkou při řešení chudoby, jako takové, je i jistý druh primární pomoci chudým, a to ze strany nevládních organizací, které sice dokáží jednorázově pomoci, ale to je pouze krátkodobý způsob, který nemá terciární kontext a ve svém důsledku problematiku chudoby neřeší v širším slova smyslu. I přes tuto skutečnost je veřejností vnímán velmi pozitivně, což nám ukazují následující tabulky.

Graf č. 7 – Pomoc chudým formou nestátních organizací vnímám:

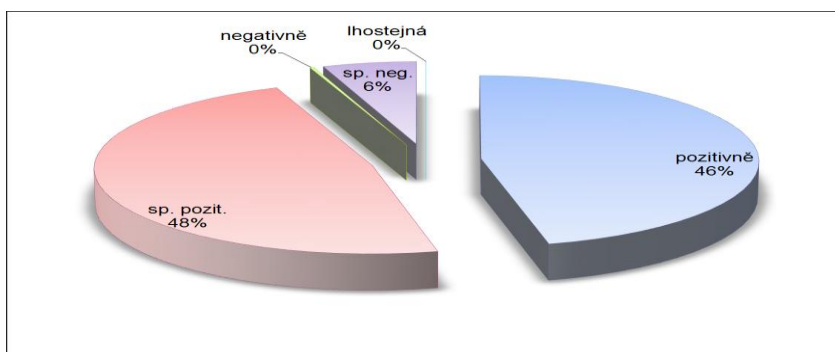
POZITIVNĚ	SPÍŠE POZITIVNĚ	NEGATIVNĚ	SPÍŠE NEG.	JE MI LHOSTEJNÁ
235	310	27	70	113

Pomoc nestátních organizací vnímají mladistvý **pozitivně a spíše pozitivně – 72%**, což do značné míry lze charakterizovat jako „zájem o věc“. Zarážející je **lhostejnost – 15%**, kterou projevují o tuto činnost, která je více-méně finančně závislá na sponzorských darech. Tento signál není pro budoucnost těchto organizací nijak záviděníhodný.

Graf č. 7a)- získaný od dospělé populace:

pozitivně	spíše pozitivně	negativně	spíše negativně	je mi lhostejná
198	205	1	24	0

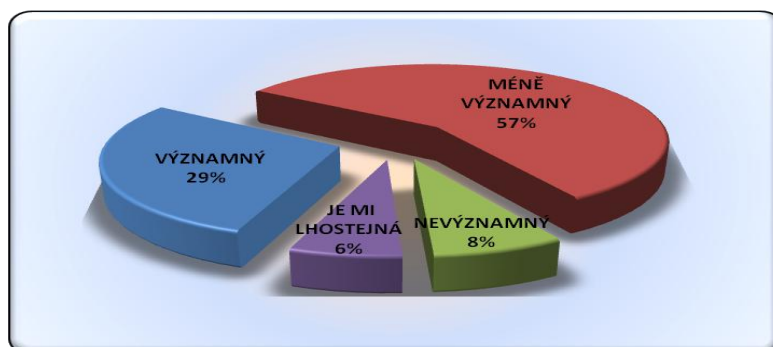
Z výsledků grafu jasně vyplývá, že **48%** oslovených dospělých vnímá pomoc nevládních organizací spíše pozitivně a **46%** pozitivně. Dohromady tyto preference činí **94%**, což je velmi vysoký podíl. Pouhých necelých 6% oslovených vnímá tento ukazatel spíše negativně.

Srovnáme-li tyto dva grafy, vidíme značné názorové rozdíly, a to ve všech ukazatelích. Rozdíl v parametru „pozitivně“ – **index -15**, „spíše pozitivně“ – **index -5**, „negativně“ – **index +4**, „spíše negativně“ – **index +4**, „je mi lhostejný“ – **index +15**. O důvodech, které vedou k lhostejnosti mladistvých, se můžeme pouze domýšlet. Lze se domnívat, že pramení i z určité míry „nevědomosti“, která se odráží v jasně definovaném dostatku „všeho potřebného pro život“. Tento dostatek zajišťují rodiče, nebo možná podceňujeme postřeh mladistvých a **13-ti%** negativní hodnocení fungování těchto organizací skutečně hodnotí jejich činnost jako málo viditelnou a hmatatelnou.

Vnímáním problému chudoby se zabývá následující tabulka, která nám potvrzuje to, že si lidé dokážou zařadit chudobu mezi společensky významné problémy a tudíž, dle našeho názoru, mohou projevovat i obavu, že by mohla postihnout i je samotné (v ČR značně vzrostl počet domácností, které žijí tzv. na dluh – mají zřízeny spotřebitelské úvěry). Velice pozitivně lze hodnotit i skutečnost, že tento společenský problém není nikomu lhostejný (že bychom mohli hovořit o velkém sociálním citění?). Tuto skutečnost nám ostatně ukazuje i následující tabulky.

Graf č. 8 – Chudoba je dle mého názoru v ČR společenský problém:

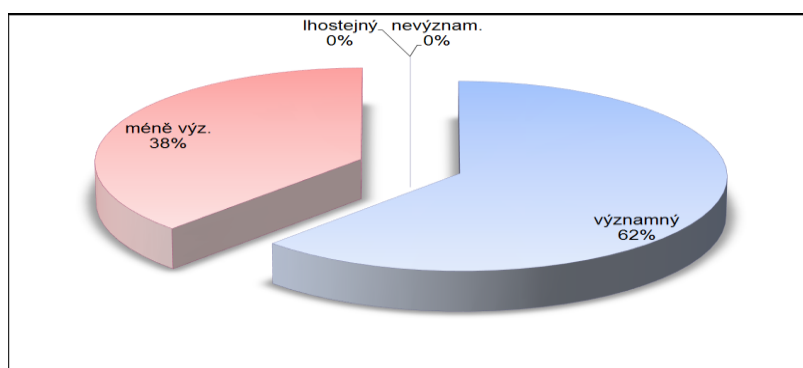
VÝZNAMNÝ	MÉNĚ VÝZNAMNÝ	NEVÝZNAMNÝ	JE MI LHOŠTEJNÁ
216	432	58	49

Většina mladistvých (**86%**) vnímá chudobu jako společenský problém, který si zasluhuje naši pozornost. **8% jako nevýznamný** (existují pro ně asi významnější problémy) a **6-ti %** je lhostejný (pravděpodobně mají jiné starosti).

Graf 8a) – dospělí:

významný	méně významný	nevýznamný	lhostejný
266	162	0	0

Podíváme-li se na graf, který nám znázorňuje názory jednotlivých dospělých respondentů, vidíme, že **62%** z nich vnímá společenskou problematiku chudoby jako významnou. Za méně významnou ji označilo **38%** dotazovaných. Dohromady potvrzují dospělí společensky významné zařazení chudoby (100%).

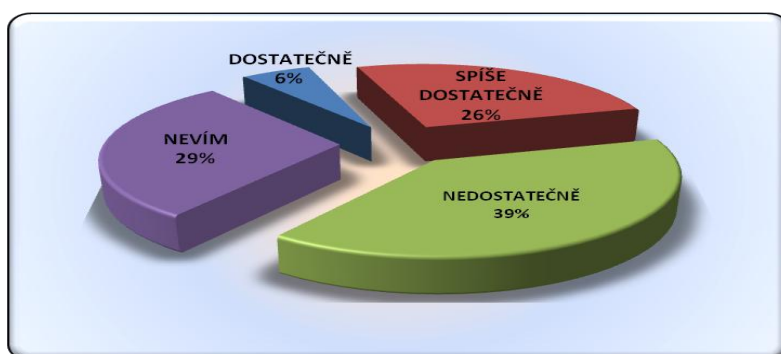
Při srovnání obou grafů (názorových proudů) vidíme a vnímáme nevyhraněnost (nedospělost) mladistvé populace. Rozdíly v parametru „významný“ – **index -33**, „méně významný“ – **index +19**, „nevýznamný“ – **index +8**, „je mi lhostejný“ – **index +6**, nám naznačují odpovědnost a uvědomění dospělých, kteří jsou si plně vědomi problémů, který chudoba přináší a „lehkomyšlnost“ a „nevyzrálost“ mládí na nás dýchá plnými doušky.

V návaznosti na předešlé dva body se nám nabízel další podstatný dotaz, a to zda státní orgány v ČR řeší problém chudoby. V tomto bodě bychom se mohli zamyslet a v budoucnu tento bod více rozvinout v samostatných otázkách, a to především nad formou, jakou by stát měl přispět k potlačování chudoby. Nabízí se zde několik možností, které se osvědčily ve světě (ani tam se však nepodařilo problém chudoby zcela vyřešit.). Například Irsko, které v minulosti, jako jeden z nejzaostalejších evropských států, se za poslední desetiletí propracovalo mezi přední vyspělé státy Evropy, a to ve stručnosti řečeno tím, že vsadilo na vzdělanost, nové technologie a nový přístup lidí k životním prioritám (zemědělství a pastevectví, jako jedno ze stěžejních odvětví v Irsku, bylo překonáno). Podpora vzdělanosti obyvatelstva a výše technologického pokroku jde ruku v ruce se zvyšováním životní úrovně

obyvatelstva, a proto je možné tuto cestu zvolit jako jednu z mnoha pro potlačování chudoby. Je však třeba, aby státní orgány tuto cestu pochopily a rozvinuly.

Graf č. 9 - Státní orgány v ČR řeší problém chudoby:

DOSTATEČNĚ	SPIŠE DOSTATEČNĚ	NEDOSTATEČNĚ	NEVÍM
42	196	296	221

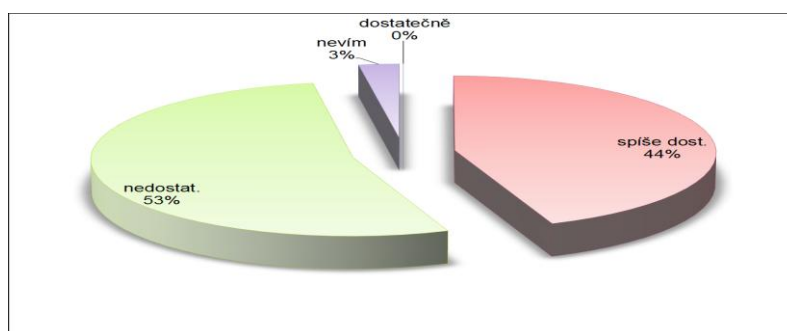

Jak ukazuje graf, mladiství nejsou jednoznačně přesvědčeni o fungování státu jako „sociálního štítu“, který pružně reaguje na situaci.

Nedostatečně hodnotí **39%** mladistvých respondentů (což je nejvíce), neumělo odpovědět **29%** (pravděpodobně nejsou obeznámeni se sociálními programy státu), pozitivně hodnotilo **32%** mladistvých.

Graf č. 9a) – dospělí:

dostatečně	spíše dostatečně	nedostatečně	nevím
0	189	228	11

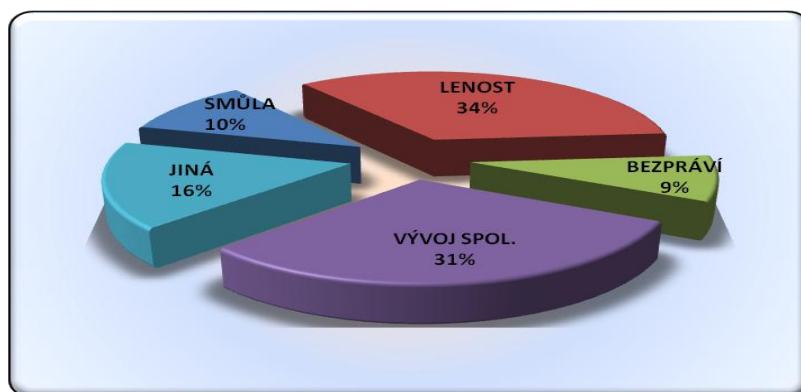
V našem grafickém vyhodnocení se většina dospělých respondentů přiklání k názoru, že státní orgány se zabývají problematikou chudoby **nedostatečně** – **53%**. Názor, který uvádí, že státní orgány řeší chudobu spíše dostatečně, projevilo **44%** dospělých a **3%** nevědělo, zda stát tuto problematiku řeší. Alarmující je ta skutečnost, že ani jeden z dotázaných nevedl, že stát se této problematice věnuje dostatečně.

Srovnáme-li tyto dva grafy, vidíme značné názorové rozdíly, a to ve všech ukazatelích. Rozdíl v parametru „pozitivně“ – **index -15**, „spíše pozitivně“ – **index -5**, „negativně“ – **index +4**, „spíše negativně“ – **index +4**, „je mi lhostejný“ – **index +15**. Opět se zde setkáváme s lhostejností mladistvých a pozitivním hodnocením dospělých (hodnocení obdobné jako u grafů č. 7 a 8).

V následující tabulce se dostáváme k velice důležitému ukazateli, a to k ukazateli (který je i podle prof. Mareše stěžejní). Co je **příčinou** chudoby? Dá se říci, že zhruba třetina oslovených mladistvých občanů byla jednotného názoru, a to je velice vysoký názorový podíl. Podíváme-li se na graf č. 10 (viz níže), který znázorňuje názory mladistvých, vidíme, že **34%** určilo za příčinu chudoby **lenost**. Podobně lze hovořit i o skupině mladistvých, kteří vidí příčinu chudoby ve **vývoji společnosti – 31%**. Lze hovořit o individuálním zavinění, kterým si jedinec přivodil svoji svízelnou situaci. Následují dvě srovnatelné příčiny, a to **smůla a bezpráví – 10% a 9%**. Jako **jinou** příčinu chudoby uvedlo **16%** dotázaných. Můžeme se domnívat, že se nám **potvrdila hypotéza č. 4** „Jako hlavní příčina chudoby se mladistvým jeví především lenost jedinců (nechuť k práci)“.

Graf č. 10 – Příčinou chudoby c ČR je dle mého názoru:

SMŮLA	LENOST	BEZPRÁVÍ	VÝVOJ SPOL.	JINÁ
79	257	65	230	124

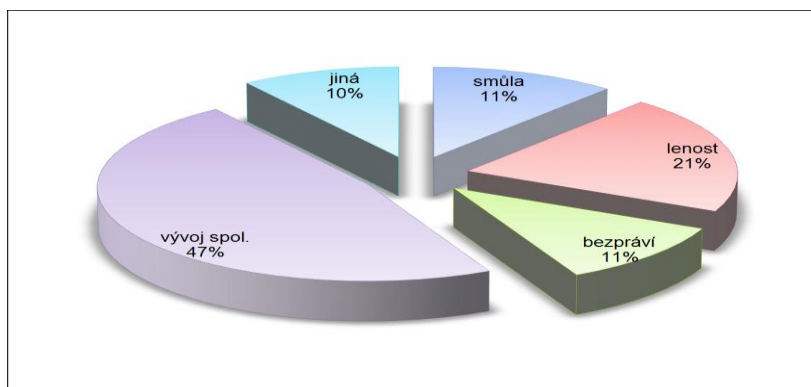
Dá se říci, že zhruba polovina oslovených mladistvých občanů byla jednotného názoru, a to je velice vysoký názorový podíl.

Podíváme-li se na graf (viz níže), který znázorňuje názory dospělé populace, vidíme, že **47%** určilo za příčinu chudoby **vývoj společnosti**. Tedy ucelená většina ze zde dotázaných viní společnost z toho, že existuje chudoba a tato společnost by se poté měla o tyto lidi postarat. Druhou nejčastější zmiňovanou příčinou chudoby je **lenost – 21%**. Jedná se o individuální zavinění, kterým si jedinec přivodil svoji svízelnou situaci. Následují dvě

srovnatelné příčiny, a to smůla a **bezprávi** – **11%**. Jako **jinou** příčinu chudoby uvedlo **10%** dotázaných.

Graf č. 10 a). – dospělí

smůla	lenost	bezprávi	vývoj společnosti	jiná
49	88	46	203	42

Z grafu č. 10a) vyplývá, že zhruba polovina oslovených dospělých občanů byla jednotného názoru, a to je velice vysoký názorový podíl.

Při srovnání těchto dvou grafů vidíme, že se názory mladistvých diametrálně odlišují od názorů starší dospělé populace. Snad pouze v parametrech „smůla“ a „bezprávi“ jsou výsledky podobné. Značné názorové rozdíly jsme však zaznamenali u ostatních parametrů. Zejména v parametru „vývoj společnosti“ – **index -16**, „lenost“ – **index +13** jsou velmi významné.

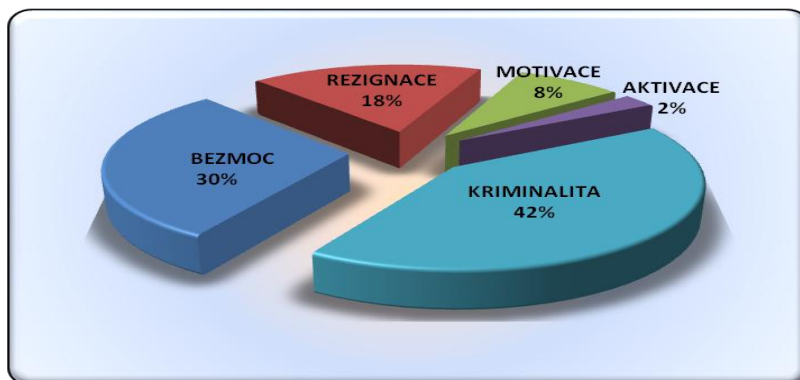
Neméně zajímavou otázkou je i samotný **důsledek** (viz graf č. 11), který chudoba přináší. Lze konstatovat, že každý jedinec, kterého postihl nějakým způsobem faktor chudoby, reaguje jinak. Vždy záleží na povaze dotyčného, na zázemí a prostředí, ve kterém se pohybuje.

Jak je patrné z grafu viz níže, **18%** mladistvých si myslí, že v důsledku chudoby přichází rezignace. Dalších **30%** uvádí bezmoc, následuje **8%** motivace a rozhodujících **42%** uvádí jako důsledek chudoby **kriminalitu**. Aktivitu by projevilo pouze **2%** mladistvých.

Pokud dáme dohromady preference rezignaci, bezmoc a kriminalitu, vychází nám **90%**, což velice vysoký faktor. Domníváme se, že tento faktor je vysoký především pro to, že mladiství ztratili víru v pomoc státu (což nám ukázal i graf č. 9) a uvědomují si krátkodobost jednorázové pomoci nestátních organizací. Určitým způsobem můžeme konstatovat, že pouze malá skupina mladistvých by byla schopna zmobilizovat síly a udělala vše pro to, aby se znovu zařadila do společnosti (10%).

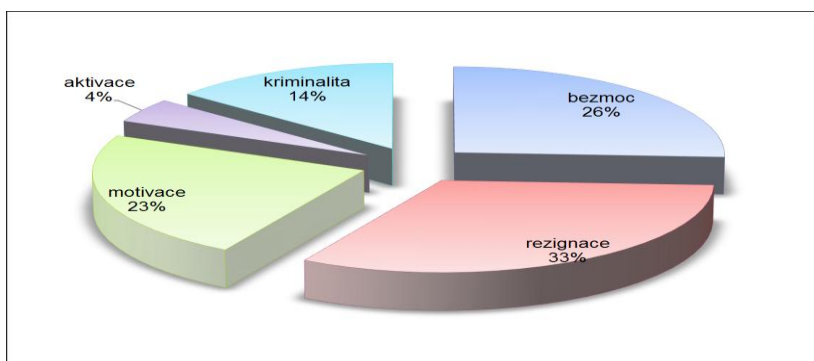
Graf č. 11 - Důsledkem chudoby v ČR je dle mého názoru:

BEZMOC	REZIGNACE	MOTIVACE	AKTIVACE	KRIMINALITA
223	137	62	19	314

Graf č. 11a). – dospělí

bezmoc	rezignace	motivace	aktivace	kriminalita
110	138	99	19	60

Jak je patrné z grafu č. 11 a), **33%** dospělých si myslí, že v důsledku chudoby přichází **rezignace**. Dalších **26%** uvádí **bezmoc**, následuje **23% motivace** a **14% kriminality**. **Aktivitu** by projevilo **4%** lidí.

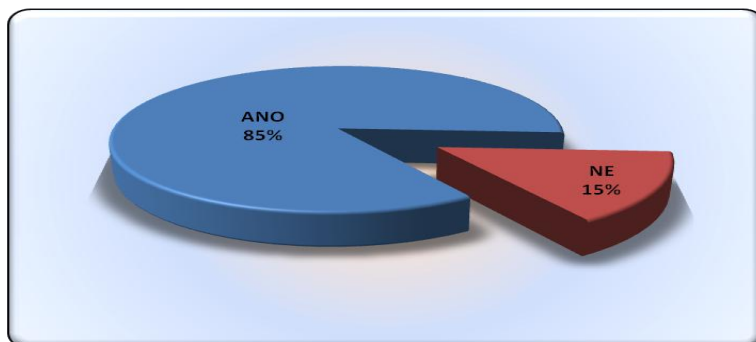
Srovnáme-li tyto dva grafy, vidíme značné názorové rozdíly, a to ve všech ukazatelích. Rozdíl v parametru „*rezignace*“ – **index -15**, „*bezmoc*“ – **index +4**, „*motivace*“ – **index -15**, „*aktivace*“ – **index +2** a zejména rozdíl u parametru „*kriminalita*“ – **index +28**. Ve třech parametrech mají mladiství úplně odlišné názory na důsledek chudoby. Nejvýznamnější rozdíl je však viditelný u parametru kriminality.

Domníváme se, že mladiství tento postoj mohli zvolit zejména pro jeho rychlost (problém nedostatku řeším krádeží) ve vztahu k řešení a pravděpodobně má nepřímý vztah k výsledkům z grafu č. 5, který nám jasně naznačil vztah mladistvých k penězům.

Otázkou, zdali se dá či nedá řešit problematika chudoby, se zabývalo mnoho odborníků na celém světě. V naší práci se zaměříme na přímý názor mladistvé populace. Lze konstatovat, že většina z dotázaných se domnívá, že problém chudoby **se řešit dá** – 85%. Pouhých **15%** mladistvých si myslí, že chudobu řešit **nelze**.

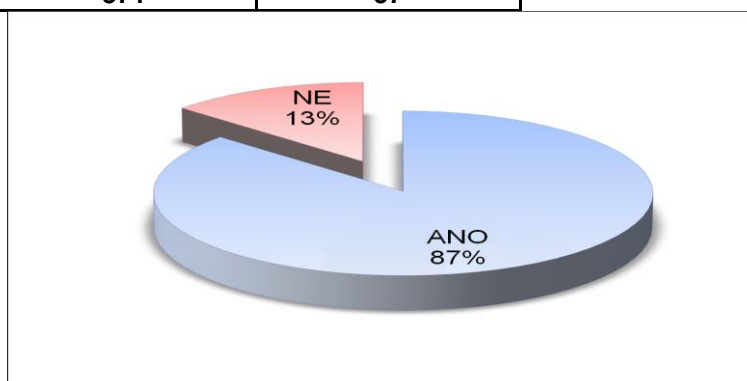
Graf č. 11 – Chudoba se dle mého názoru dá řešit:

ANO	NE
642	113

Graf č. 12a).- Dospělí

ANO	NE
371	57

Jakým způsobem chudobu lze řešit, mohli dotázaní vyjádřit v následujícím bodu dotazníku (bod č. 13 – viz příloha). Písemné sdělení, jak by občané tohoto státu řešili chudobu, nám poskytlo **39%** dotázaných mladistvých (z celkového počtu odevzdaných dotazníků). Některé názory byly velice zajímavé, ale i nepublikovatelné a většina názorů se poměrně výrazně názorově shodovala. Níže uvedený text obsahuje stanoviska jednotlivých respondentů a nelze u nich uvést autora, a to v důsledku anonymity při vyplňování dotazníku.

Stanovisko č. 1

Lidi se musí snažit najít si práci a tu si udržet. Stát by měl pomáhat, a ne platit politikům takové peníze, když nic kloudného nedělají.

Stanovisko č. 2

Myslím, že se chudobě dá pomoc, ale ne penězi, ale formou věcných poukázek (jídlo, oblečení....) tak, aby byly zajištěny základní životní potřeby.

Stanovisko č. 3

Stát by měl vytvořit takovou sociální politiku, která by dostatečně tento problém řešila. Bohaté státy by měly společně bojovat proti celosvětové chudobě – mají na to!

Stanovisko č. 4

Záleží na způsobu, jak se jedinec stal chudým a podle toho přistupovat k řešení jeho situace.

Stanovisko č. 5

Zlepšit pracovní podmínky – dostupnost pro každého. Změnit vývoj společnosti a její strukturu.

Stanovisko č. 6

Aktivní zapojení jednotlivců do „zaměstnanosti“ Vzdělávací programy dotované státem. Zvýšení počtu pracovních příležitostí.

Stanovisko č. 7

Nutit pracovat příživníky, strhnout plat politikům na minimum a přidat vědě a učitelům.

Stanovisko č. 8

Ať si to řeší každý sám!

Stanovisko č. 9

Pokud je tím myšlena světová chudoba, museli by se všichni spojit, pomáhat si ekonomicky a sociálně. Lidi by se pak vzchopili a byli by cílevědomí a chtěli by se vzdělávat. Nesmíme se vzdávat a myslet jen na sebe.

Stanovisko č. 10

Naučit lidi hledat sám v sobě. Chceš pomoci druhým tak pomoz nejdříve sám sobě.

Provedeme-li podrobné srovnání názorů sledovaných skupin mladistvé a dospělé populace, jednoznačně dojdeme k závěru, že tyto názory se diametrálně liší (viz srovnání grafů 5-11). Jedinou shodu jsme zaznamenali v bodě 12. Tímto se nám **potvrdila hypotéza č. 5** „Názory mladistvých jsou rozdílné od názorů dospělých.“

4.3.2 Srovnání názorů mladistvých získaných v jednotlivých školách

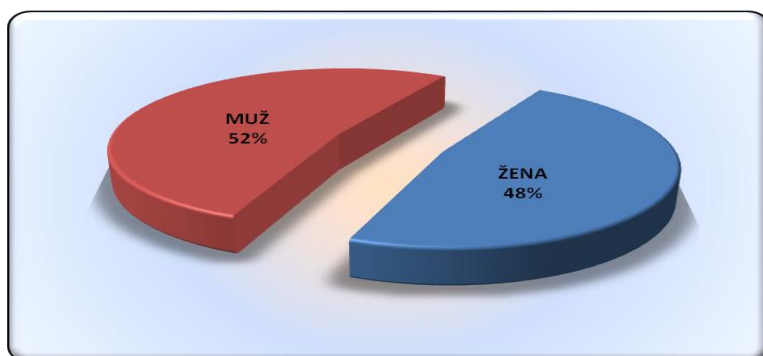
V níže uvedených grafech se pokusíme porovnat jednotlivé názory, které jsme získaly v uvedených středních školách⁷¹. Prezentace názorových vzorků by nám měly potvrdit nebo vyvrátit hypotézu č. 9.

4.3.2.1 Identifikační údaje

Nejprve se podíváme na strukturu oslovených mladistvých respondentů, která u všech tří vzorků vyzněla lépe pro dívky

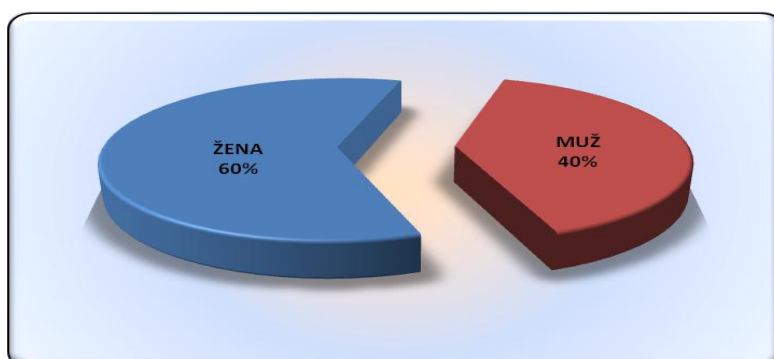
Vzorek A) – Gymnázium Vídeňská

ŽENA	MUŽ
139	152

Vzorek B) – Německé gymnázium Mendlovo náměstí

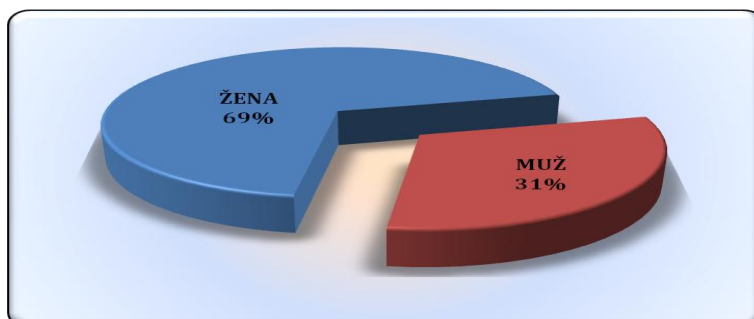
ŽENA	MUŽ
174	116

⁷¹ Jedná se o gymnázium Vídeňská v Brně, Německé gymnázium na Mendlově náměstí v Brně a Středního odborného učiliště a střední odbornou školu potravinářskou a služeb na ulici Charbulova v Brně.

Vzorek C) – Střední odborné učiliště a střední odborná škola potravinářská a služeb na ulici Charbulova

ŽENA	MUŽ
120	54

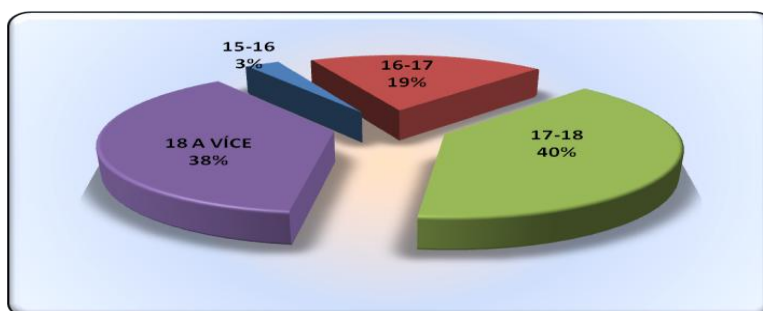

Můžeme konstatovat, že ve zkoumaném vzorku byly více zastoupeny dívky. Nejvyrovnaněji byly zastoupeny obě dvě skupiny (chlapci i děvčata) u vzorku A). Ostatní dva vzorky jsou obdobně zastoupeny větším počtem dívek. Můžeme se domnívat, že skladba škol a jejich výuka, a to zejména v případě vzorku C), je pro dívky zajímavější.

Zastoupení jednotlivých věkových skupin vyznělo následovně.

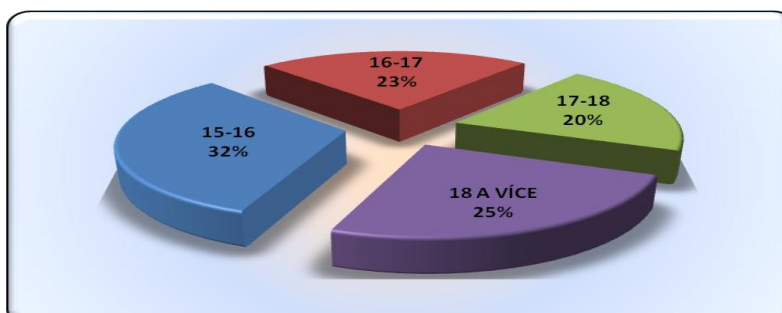
Vzorek A) – Gymnázium Vídeňská

15-16	16-17	17-18	18 a VÍCE
8	56	116	110

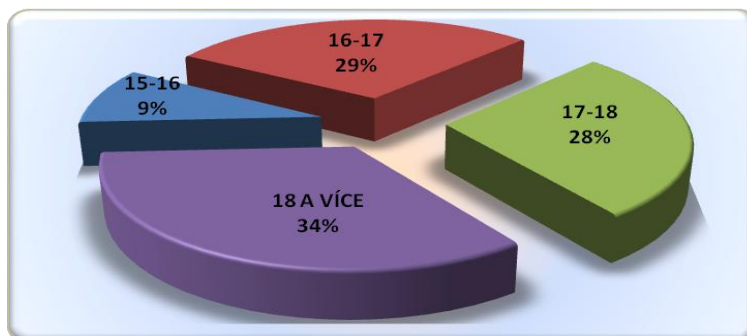
Vzorek B) – Německé gymnázium Mendlovo náměstí

15-16	16-17	17-18	18 a VÍCE
93	67	58	72

Vzorek C) - Střední odborné učiliště a střední odborná škola potravinářská a služeb na ulici Charbulova

15-16	16-17	17-18	18 a VÍCE
16	50	48	59

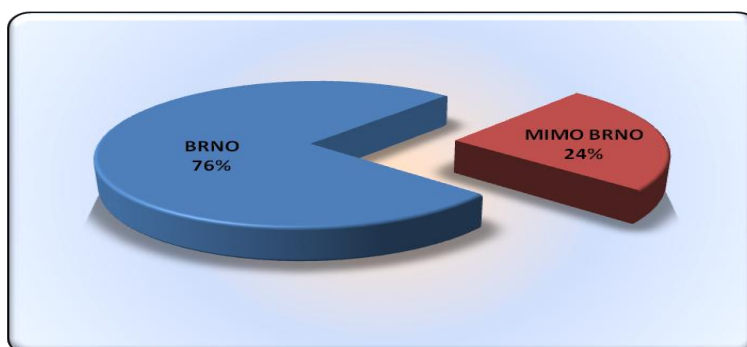

Jak je patrné z výše uvedených grafů, je rozložení věkových skupin nerovnoměrné. Nejvyšší rovnoměrnost vykazuje vzorek B). U vzorku A) jsou nejvíce zastoupeny věkové skupiny 17 – 18 – a více let (78%) a naopak nejméně věková skupina 15-16 let (3%). U vzorku C) jsou obdobně nejvíce zastoupeny věkové skupiny 17- 18 – a více let (62%) a nejméně věková skupina 15 – 16 let (9%). Pravděpodobně tato disproporce pramení z náročnosti studia v prvním ročníku střední školy a možná i z určitého stupně „nevyzrálosti“ této věkové skupiny a tím způsobené neochoty vyplňovat dotazník.

Z hlediska primární výchovy by mělo hrát vliv prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá, dominantní postavení. Z tohoto důvodu jsme provedli rozbor struktury jednotlivých vzorků z pohledu bydliště mladistvých.

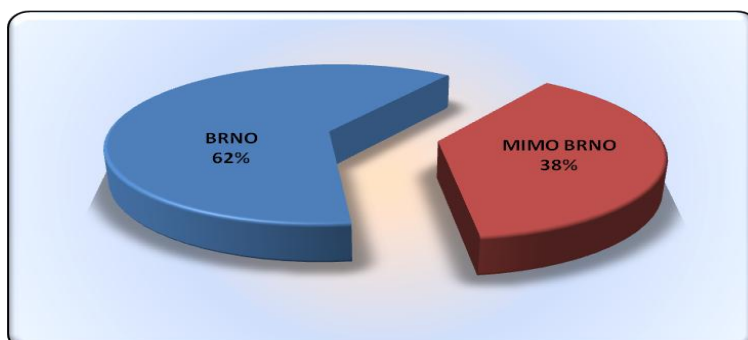
Vzorek A) – Gymnázium Vídeňská

BRNO	MIMO BRNO
220	71

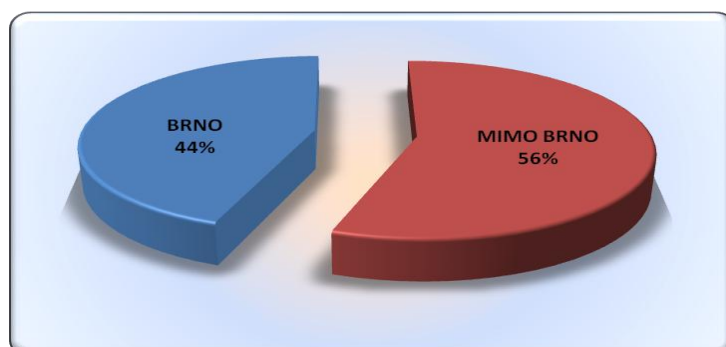
Vzorek B) – Německé gymnázium Mendlovo náměstí

BRNO	MIMO BRNO
179	111

Vzorek C) - Střední odborné učiliště a střední odborná škola potravinářská a služeb na ulici Charbulova

BRNO	MIMO BRNO
77	97

Jednotlivé školy vykazují značně rozdílný stupeň zastoupení obou skupin. Nejnižší počet mimoměstských žáků vykazuje vzorek A) a naopak nejvyšší počet mimoměstských žáků vykazuje vzorek C). Obecně lze však konstatovat, že obě školy gymnaziálního typu navštěvují spíše mladiství žijící ve městě, ale toto kritérium nemůžeme nijak ovlivnit.

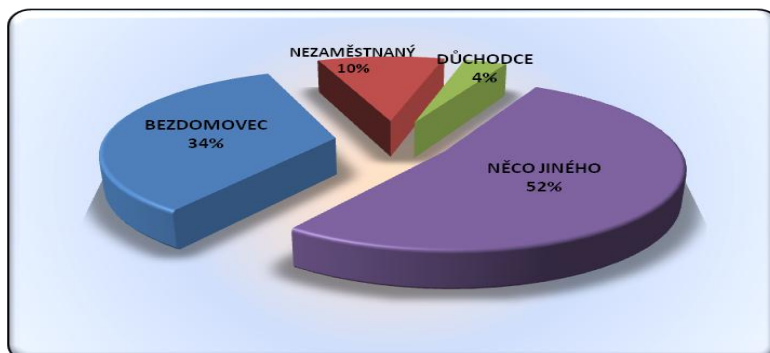
4.3.2.2 Vlastní názorové srovnání

V této části našeho výzkumného šetření provedeme srovnání získaných podkladů, které jsme si rozdělili na skupiny mladistvých z jednotlivých škol. Vlastní šetření nám objasní názory mladistvých na jednotlivé otázky, které byly prezentovány v dotazníku.

1. Koho si představuji pod pojmem chudý:

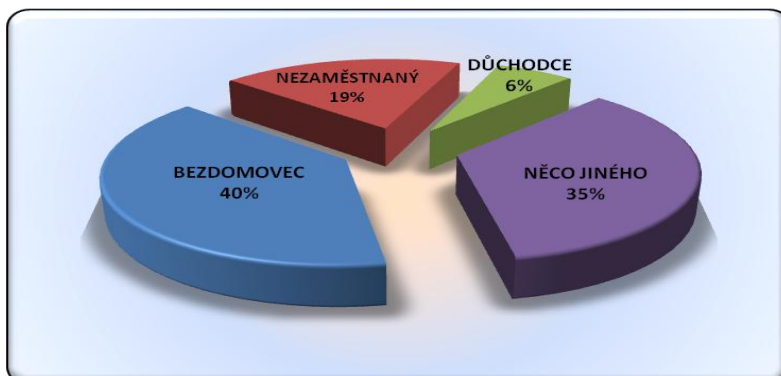
Vzorek A) – Gymnázium Vídeňská

BEZDOMOVEC	NEZAMĚŠTNANÝ	DŮCHODCE	NĚCO JINÉHO
99	30	10	152

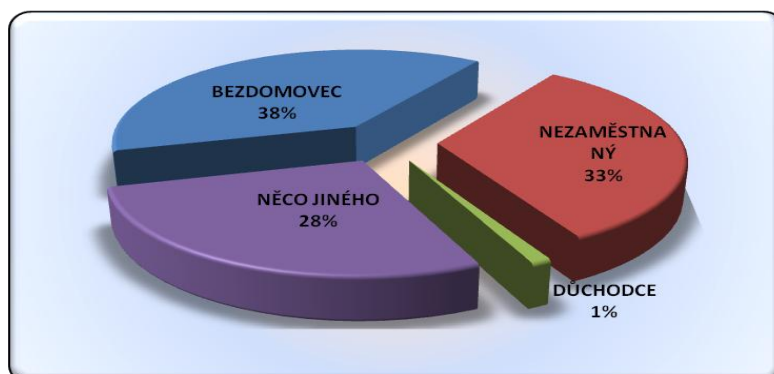
Vzorek B) - Německé gymnázium Mendlovo náměstí

BEZDOMOVEC	NEZAMĚŠTNANÝ	DŮCHODCE	NĚCO JINÉHO
114	56	18	102

Vzorek C) - Střední odborné učiliště a střední odborná škola potravinářská a služeb na ulici Charbulova

BEZDOMOVEC	NEZAMĚŠTNANÝ	DŮCHODCE	NĚCO JINÉHO
67	57	2	48

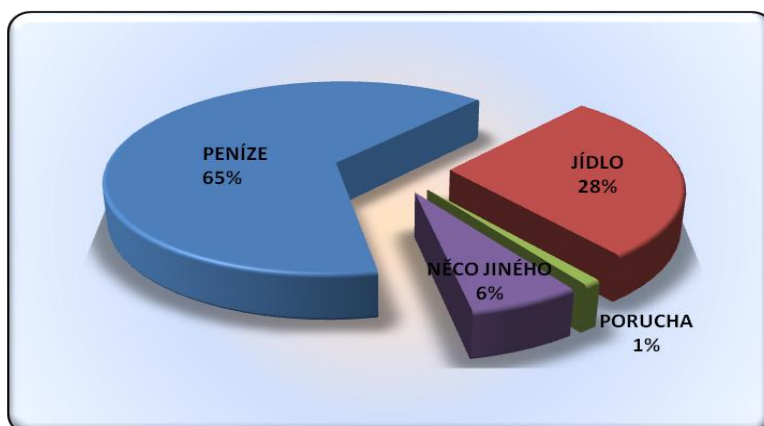

Jak je patrné z jednotlivých grafů, nelze hovořit o názorové stálosti u mladistvých jednotlivých škol. Nejmenší rozdíl je u kategorie „**důchodce**“, kde index absolutního maxima a minima je **5%**, následuje kategorie „**bezdomovec**“, kde index absolutního maxima a minima je roven **6%**. Naproti tomu největší rozdíly jsme zaznamenali u kategorie „**něco jiného**“, kde indexový rozdíl dosáhl výše **24%** a následně u kategorie „**nezaměstnaný**“ indexový rozdíl **23%**.

2. Co si představují pod pojmem chudoba:

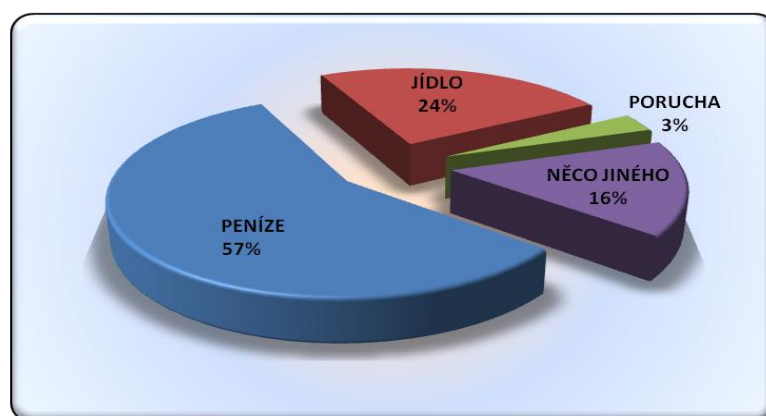
Vzorek A) – Gymnázium Vídeňská

PENÍZE	JÍDLO	PORUCHA	NĚCO JINÉHO
188	81	3	19

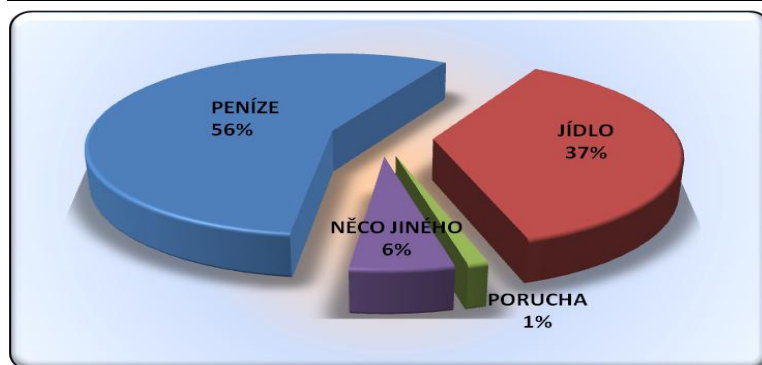
Vzorek B) - Německé gymnázium Mendlovo náměstí

PENÍZE	JÍDLO	PORUCHA	NĚCO JINÉHO
165	70	9	46

Vzorek C) - Střední odborné učiliště a střední odborná škola potravinářská a služeb na ulici Charbulova

PENÍZE	JÍDLO	PORUCHA	NĚCO JINÉHO
98	64	2	10

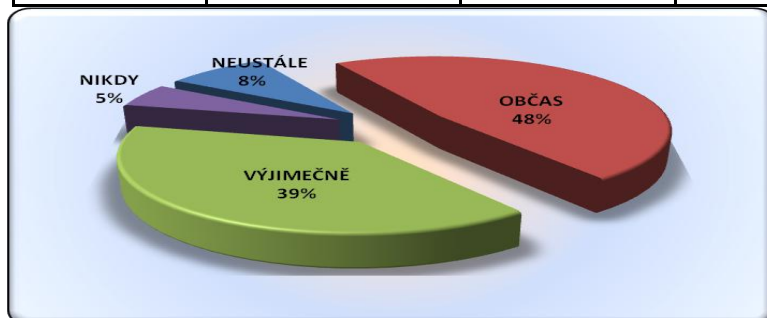

Z jednotlivých grafů nám vyplývá „určitá jednotnost“ v názoru na parametr „peníze“, kdy můžeme hovořit o shodě – index **9%** a méně již u parametru „jídlo“ – index **13%**. Ostatní parametry byly zastoupeny pouze okrajově, nicméně i zde můžeme pozorovat určité názorové rozdíly. Parametr „něco jiného“ – index **10%** a „duševní porucha“ index **2%**.

3. Ve svém okolí se setkávám s chudobou:

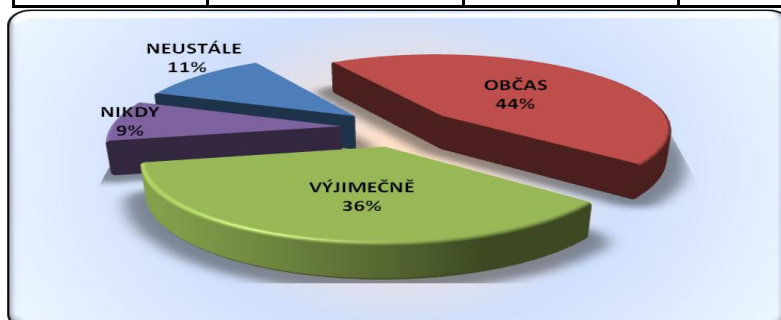
Vzorek A) – Gymnázium Vídeňská

NEUSTÁLE	OBČAS	VÝJIMEČNĚ	NIKDY
24	139	113	15

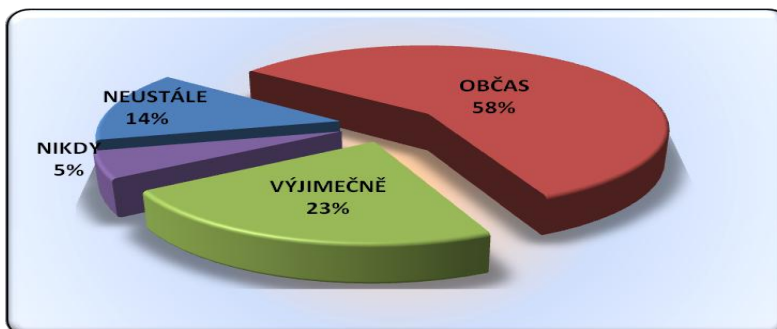
Vzorek B) - Německé gymnázium Mendlovo náměstí

NEUSTÁLE	OBČAS	VÝJIMEČNĚ	NIKDY
31	129	105	25

Vzorek C) - Střední odborné učiliště a střední odborná škola potravinářská a služeb na ulici Charbulova

NEUSTÁLE	OBČAS	VÝJIMEČNĚ	NIKDY
24	101	40	9

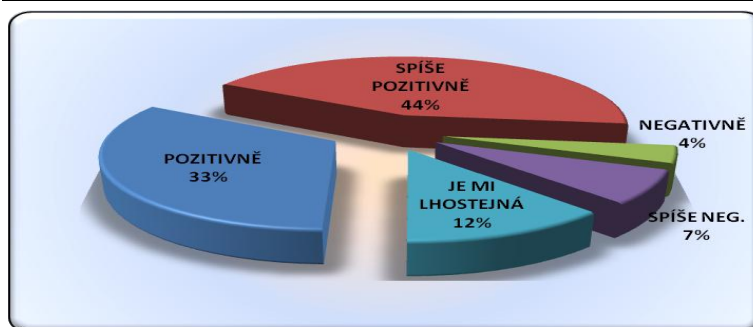

V těchto zde uvedených parametrech lze hovořit o názorové jednotnosti, a to pokud sečteme parametry „občas a výjimečně“, které tvoří podstatnou část odpovědí, dostaneme následující výsledek – A)87, B) 80 a C) 81. Rozdílný index -6%. Ostatní názorové parametry vykazují obdobně zanedbatelné index – „neustále“ 6% a „nikdy“ 4%.

4. Pomoc chudým formou nestátních organizací vnímám:

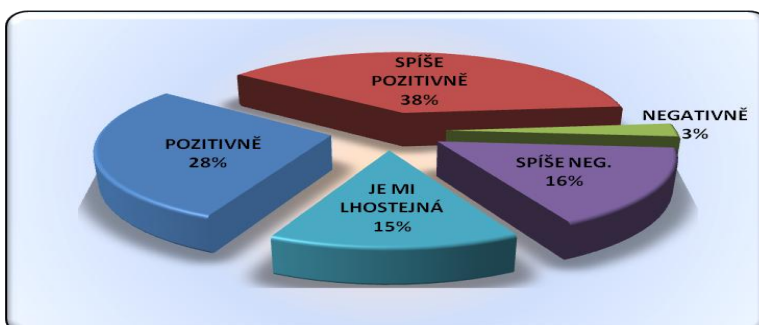
Vzorek A) – Gymnázium Vídeňská

POZITIVNĚ	SPÍŠE POZITIVNĚ	NEGATIVNĚ	SPÍŠE NEG.	JE MI LHOŠTEJNÁ
96	127	11	21	36

Vzorek B) - Německé gymnázium Mendlovo náměstí

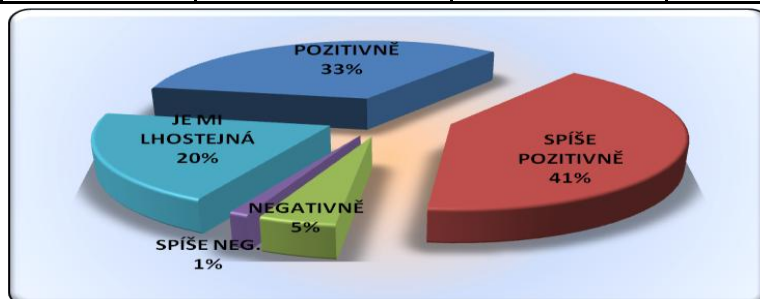
POZITIVNĚ	SPÍŠE POZITIVNĚ	NEGATIVNĚ	SPÍŠE NEG.	JE MI LHOŠTEJNÁ
82	111	8	47	42

Vzorek C) - Střední odborné učiliště a střední odborná škola potravinářská a služeb na ulici Charbulova

POZITIVNĚ	SPÍŠE POZITIVNĚ	NEGATIVNĚ	SPÍŠE NEG.	JE MI LHOŠTEJNÁ
57	72	8	2	35

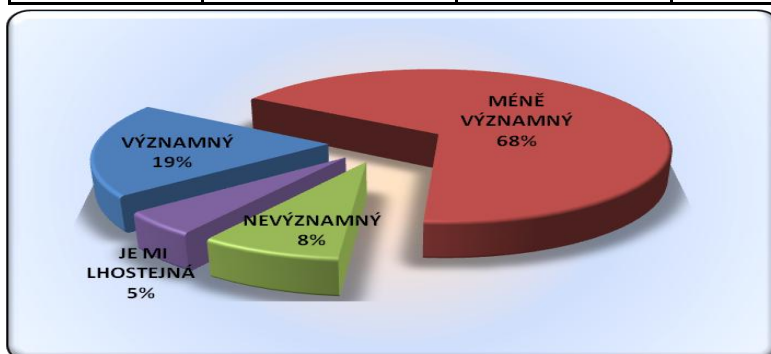

Při porovnání dvou nejvíce zastoupených parametrů – „**Pozitivně a spíše pozitivně**“ dospějeme k překvapujícímu závěru. Vzorek A) a C) vykazuje velmi podobný výsledek – **77%** a **74%**, ale vzorek B) překvapivě pouze **66%**. Pravděpodobně je tato skutečnost zapříčiněna vyšším počtem odpovědí u vzorku B) u parametru „**spíše negativně**“, který má hodnotu **16%** index maxima s minimem – **15%**. **Lhostejnost** vyjádřili jednotliví respondenti podobně – index **8%**. **Negativně** vnímali mladiství pouze v rozmezí **1-4%**.

5. Chudoba je, dle mého názoru, v ČR společenský problém:

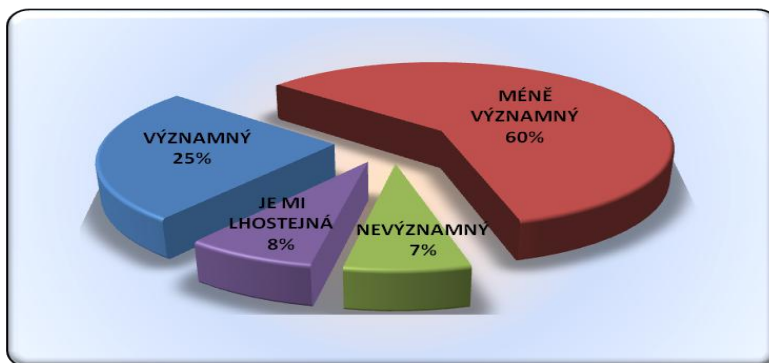
Vzorek A) – Gymnázium Vídeňská

VÝZNAMNÝ	MÉNĚ VÝZNAMNÝ	NEVÝZNAMNÝ	JE MI LHOŠTEJNÁ
56	197	24	14

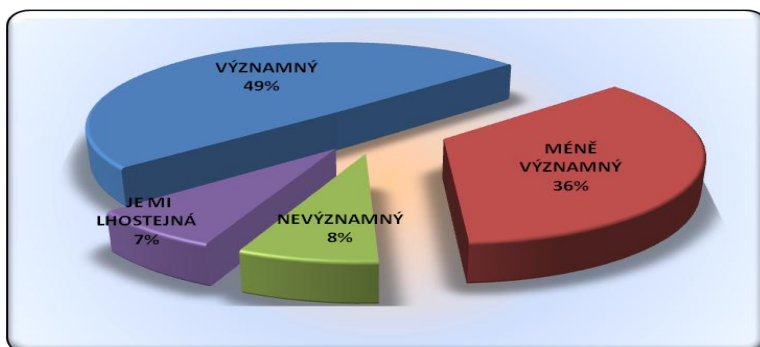
Vzorek B) - Německé gymnázium Mendlovo náměstí

VÝZNAMNÝ	MÉNĚ VÝZNAMNÝ	NEVÝZNAMNÝ	JE MI LHOŠTEJNÁ
74	173	21	22

Vzorek C) - Střední odborné učiliště a střední odborná škola potravinářská a služeb na ulici Charbulova

VÝZNAMNÝ	MĚNĚ VÝZNAMNÝ	NEVÝZNAMNÝ	JE MI LHOŠTEJNÁ
86	62	13	13

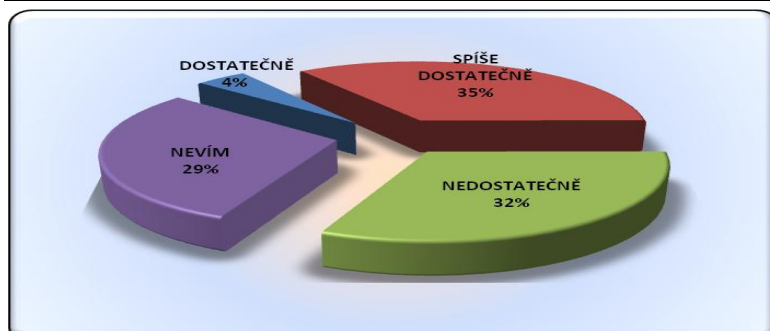

Zde můžeme hovořit o značném názorovém rozdílu, a to při porovnání obou gymnázií a střední odborné školy. V parametru „významný“ nám vychází rozdílový index maxima a minima **30%** a u parametru „méně významný“ index **36%**! Jde o zatím nejvyšší zaznamenaný názorový rozdíl v našem výzkumném šetření. Ostatní parametry jsou pouze zanedbatelně rozdílné.

6. Státní orgány ČR řeší problém chudoby:

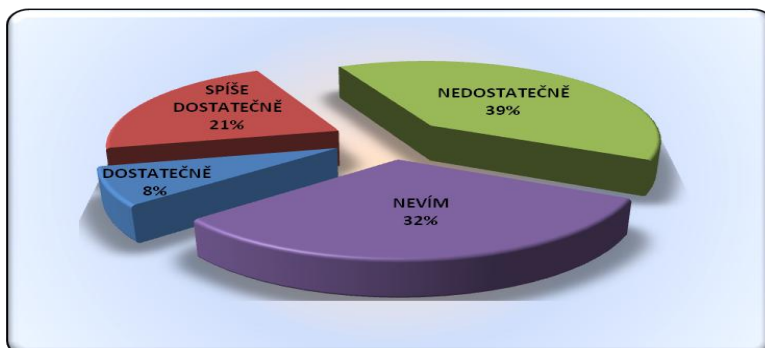
Vzorek A) – Gymnázium Vídeňská

DOSTATEČNĚ	SPÍŠE DOSTATEČNĚ	NEDOSTATEČNĚ	NEVÍM
12	101	92	86

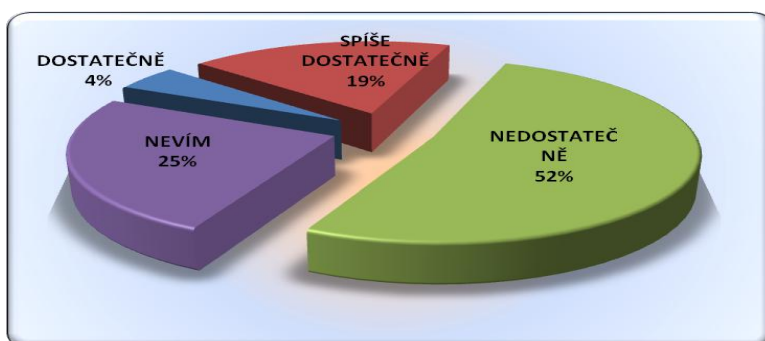
Vzorek B) - Německé gymnázium Mendlovo náměstí

DOSTATEČNĚ	SPÍŠE DOSTATEČNĚ	NEDOSTATEČNĚ	NEVÍM
22	62	114	92

Vzorek C) - Střední odborné učiliště a střední odborná škola potravinářská a služeb na ulici Charbulova

DOSTATEČNĚ	SPÍŠE DOSTATEČNĚ	NEDOSTATEČNĚ	NEVÍM
8	33	90	43

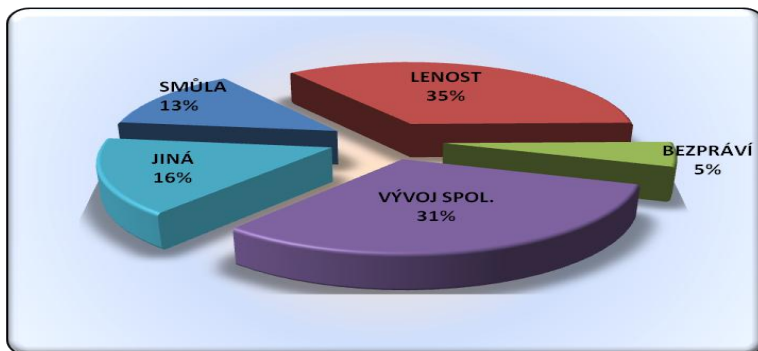

Nejmarkantnější rozdíl mezi minimální a maximální zjištěnou hodnotou se nám podařilo získat u parametru „**nedostatečně**“, kde rozdílový index dosáhl hodnoty **20%**. Další názorové rozdíly byly zjištěny u parametru „**spíše dostatečně**“, kdy rozdílový index dosáhl hodnoty **16%**. Neznalost „sociální pomoci“ se projevila u parametru „**nevím**“ – index **7%**. Názor, že státní orgány řeší problém chudoby „**dostatečně**“ projevily malý počet respondentů, a to s minimálním rozdílem – index **4%**.

7. Příčinou chudoby v ČR je dle mého názoru:

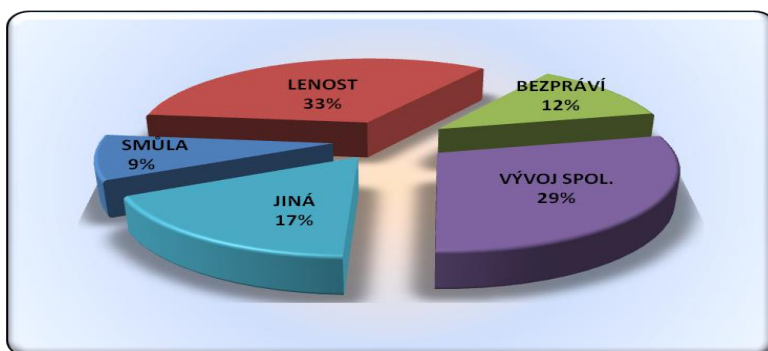
Vzorek A) – Gymnázium Vídeňská

SMŮLA	LENOST	BEZPRÁVÍ	VÝVOJ SPOL.	JINÁ
38	101	15	91	46

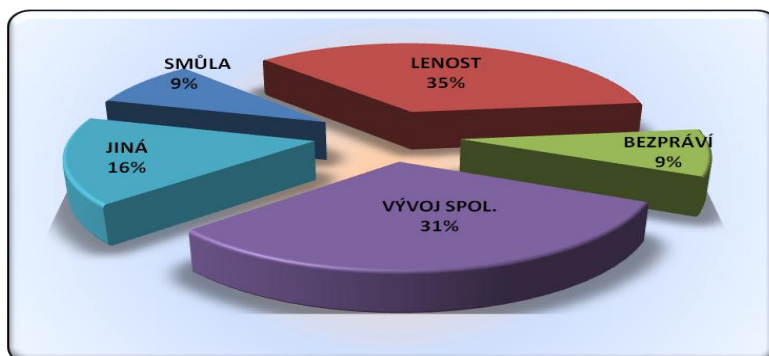
Vzorek B) - Německé gymnázium Mendlovo náměstí

SMŮLA	LENOST	BEZPRÁVÍ	VÝVOJ SPOL.	JINÁ
26	95	35	84	50

Vzorek C) - Střední odborné učiliště a střední odborná škola potravinářská a služeb na ulici Charbulova

SMŮLA	LENOST	BEZPRÁVÍ	VÝVOJ SPOL.	JINÁ
15	61	15	55	28

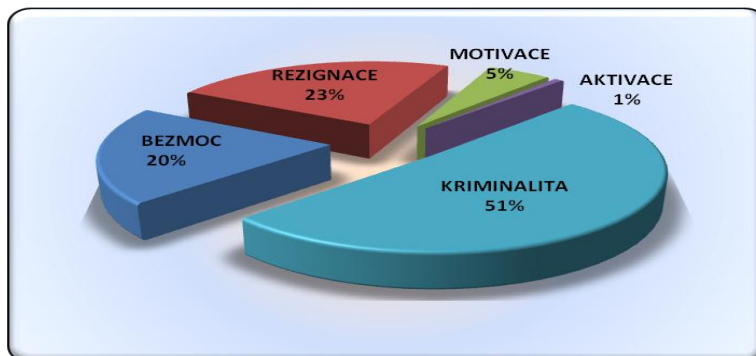
U této otázky jsme zaznamenali překvapivě nejmenší rozdíly. U jednotlivých parametrů byly zjištěny následující indexové rozdíly mezi maximální a minimální zjištěnou

hodnotou. Parametr „smůla“ – 4%, „lenost“ – 2%, „bezprávi“ – 7%, „vývoj společnosti“ – 3% a „jiná“ – 1%.

8. Důsledkem chudoby je dle mého názoru:

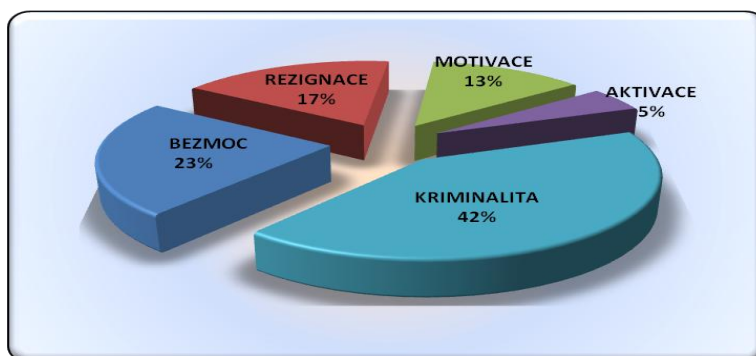
Vzorek A) – Gymnázium Vídeňská

BEZMOC	REZIGNACE	MOTIVACE	AKTIVACE	KRIMINALITA
58	68	15	2	148

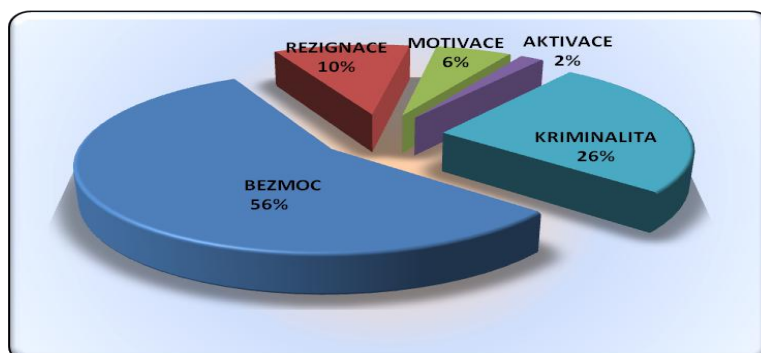
Vzorek B) - Německé gymnázium Mendlovo náměstí

BEZMOC	REZIGNACE	MOTIVACE	AKTIVACE	KRIMINALITA
67	51	37	14	121

Vzorek C) - Střední odborné učiliště a střední odborná škola potravinářská a služeb na ulici Charbulova

BEZMOC	REZIGNACE	MOTIVACE	AKTIVACE	KRIMINALITA
98	18	10	3	45

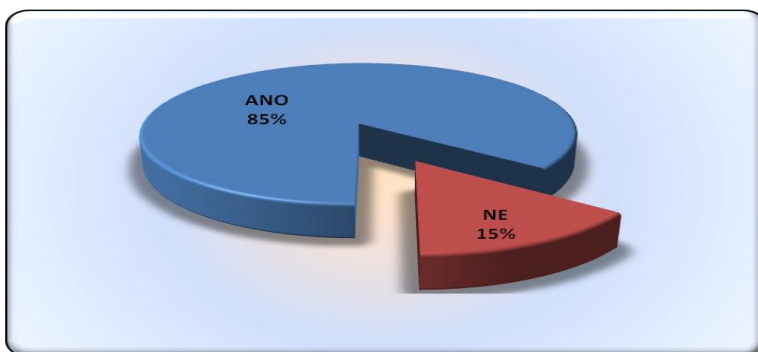

U této otázky se opětovně projevíly názorové rozdíly žáků jednotlivých škol, a to zejména rozdíly mezi žáky gymnázií a Střední odborné školy, které jsou nejmarkantnější u parametru „bezmoc“, kde **rozdílový index** dosáhl hodnoty **36%** a u parametru „kriminalita“ hodnoty **25%**. I ostatní parametry jsou však rozdílné – „reznice“ index **13%**, „motivace“ index **8%** a „aktivace“ index **4%**.

9. Chudoba se dá řešit?:

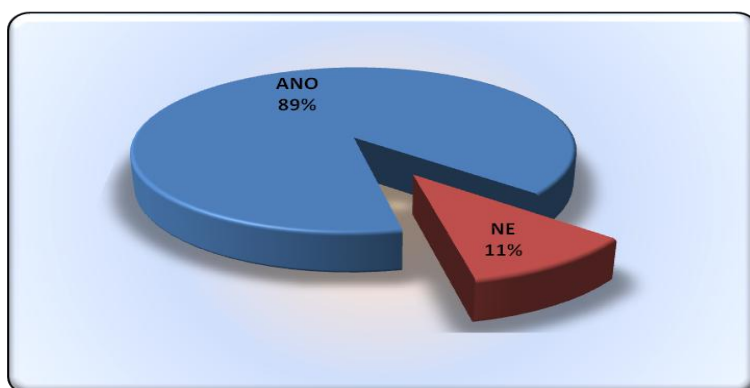
Vzorek A) – Gymnázium Vídeňská

ANO	NE
248	43

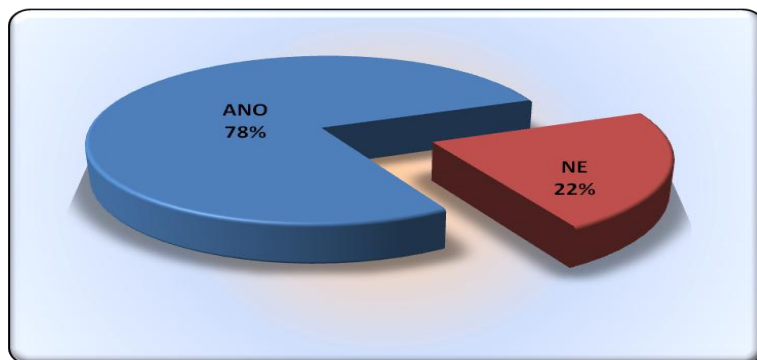
Vzorek B) - Německé gymnázium Mendlovo náměstí

ANO	NE
259	31

Vzorek C) - Střední odborné učiliště a střední odborná škola potravinářská a služeb na ulici Charbulova

ANO	NE
135	39

Výše uvedené názory více-méně potvrzují obecně rozšířený názor, že chudoba se dá řešit. Jednotlivé rozdíly mezi školami vykazují **indexový rozdíl 11%** u odpovědi „Ano“ a stejný rozdíl u odpovědi „Ne“. Přitom nejvýznamnější rozdíl v názorech je patrný opět mezi gymnázii a odbornou školou.

Celkově lze hovořit o značné rozdílnosti v názorech mladistvých, a to zejména v již zmíněných variantách (viz výše), kdy názory mladistvých studujících na školách gymnazijního charakteru se zejména (nikoli však vždy) odlišují od názorů mladistvých studujících na střední odborné škole. Tato skutečnost může být charakterizovaná především typem vlastní výuky (její skladbou), schopnostmi pedagogů a kolektivy vrstevnických skupin, které se formují na těchto jednotlivých školách. Pravděpodobně je možné hovořit o primárním vlivu výchovy v rodině (vlivu prostředí), a to zejména v souvislosti s rozdílnou skladbou vzorku C) a prezentovanými rozdíly tohoto vzorku (viz výše).

Můžeme však jednoznačně **potvrdit hypotézu č. 6:** „Vlivem prostředí je možné předpokládat i existenci rozdílných názorů mezi mladistvými různých škol“, kterou jsme vyslovili, a kterou se nám podařilo **prokázat**.

4.3.3 Srovnání názorů mladistvých žijících ve městě (Brně) a mimo město (okolí Brna)

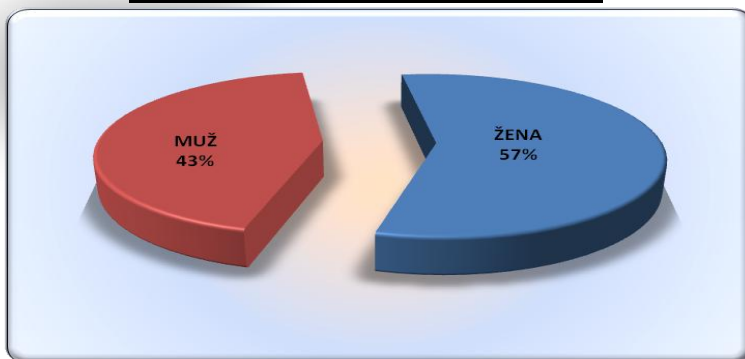
V této části našeho výzkumného šetření se pokusíme potvrdit nebo vyvrátit hypotézu č. 7, která hovoří o názorových rozdílech mladistvých žijících ve městě a na venkově.

4.3.3.1 Identifikační údaje

Nejprve se podíváme na strukturu oslovených mladistvých respondentů, která vyzněla lépe pro dívky, a to u skupinového vzorku ve městě, tak i na venkově.

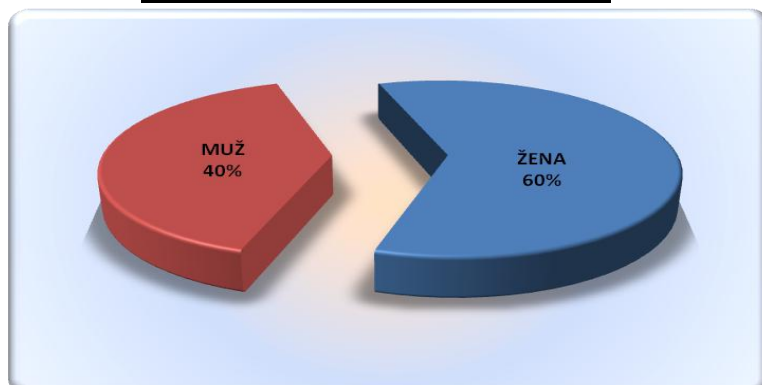
Vzorek A) – Mladistvý žijící v Brně

ŽENA	MUŽ
269	207

Vzorek B) – Mladistvý žijící na venkově

ŽENA	MUŽ
164	115

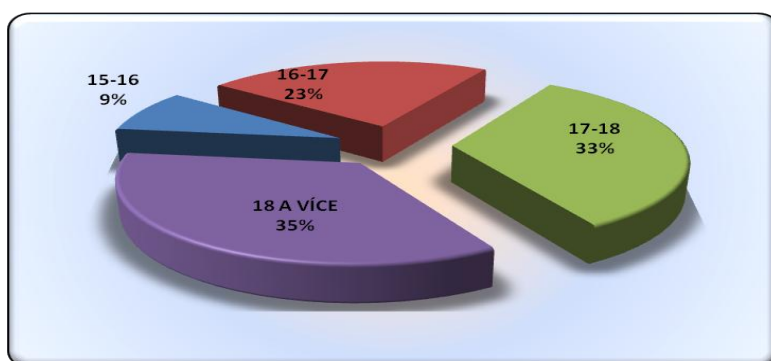

Můžeme konstatovat, že ve zkoumaném vzorku byly více zastoupeny dívky, a to zhruba 2/3 respondentů.

Zastoupení jednotlivých věkových skupin vyznělo následovně.

Vzorek A) – Mladistvý žijící v Brně

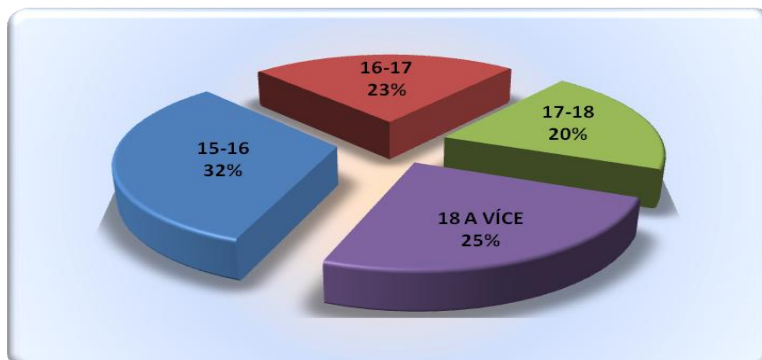
15-16	16-17	17-18	18 A VÍCE
40	110	158	168

Vzorek B) – Mladistvý žijící na venkově

15-16	16-17	17-18	18 A VÍCE
77	63	66	73

Jak je patrné z výše uvedených grafů, je rozložení věkových skupin nerovnoměrné, a to zejména u vzorku A) – mladistvých z města, kde jsou nejvíce zastoupeny věkové skupiny 17 – 18 – a více let (68%) a naopak nejméně věková skupina 15-16 let (9%). Pravděpodobně tato disproporce pramení z náročnosti studia v prvním ročníku střední školy a možná i z určitého stupně „nevyzrálosti“ této věkové skupiny. V případě vzorku B) – mladistvých z venkova se nám podařilo získat názory od rovnoměrně zastoupené množiny mladistvých respondentů.

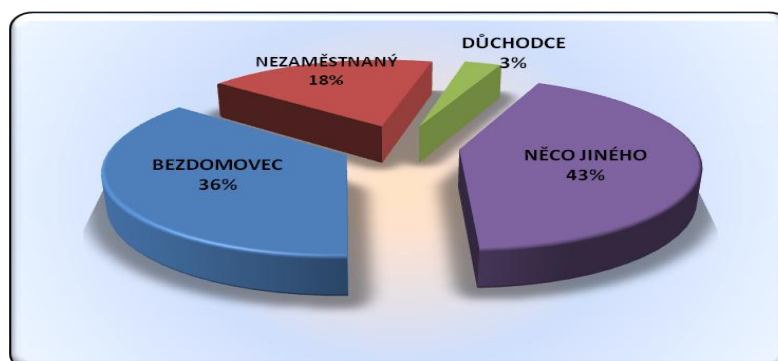
4.3.3.2 Výsledky zjištěných názorů - město versus venkov

V této části našeho výzkumného šetření provedeme srovnání získaných podkladů, které jsme si rozdělili na skupiny mladistvých žijících ve městě (vzorek A) a mimo město (vzorek B). Pokusíme se potvrdit nebo vyvrátit hypotézu č. 7 – „Mezi názory mladistvých žijících na venkově a ve městě existují rozdíly“.

1. Koho si představují pod pojmem chudý:

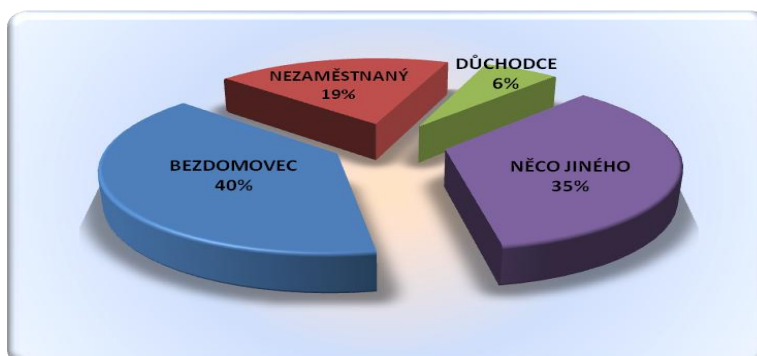
Vzorek A) – mladistvý z města

BEZDOMOVEC	NEZAMĚSTNANÝ	DŮCHODCE	NĚCO JINÉHO
172	87	14	203

Vzorek B) – mladistvý z venkova

BEZDOMOVEC	NEZAMĚŠTNANÝ	DŮCHODCE	NĚCO JINÉHO
108	56	16	99

Provedeme-li porovnání jednotlivých parametrů u těchto dvou skupin, překvapivě nenajdeme příliš velké odlišnosti, které by se daly předpokládat. Mladiství z venkova preferují více „**bezdomovectví**“ – **40%** a mladiství z města „**něco jiného**“ – **43%**. Téměř zrcadlově se mívají tyto dva parametry v opačném směru. Rozdílové indexy jsou následující: **Nezaměstnaný** index⁷² **-1**, **důchodce** index **-3**, **něco jiného** index **+8** a **bezdomovec** **-4**.

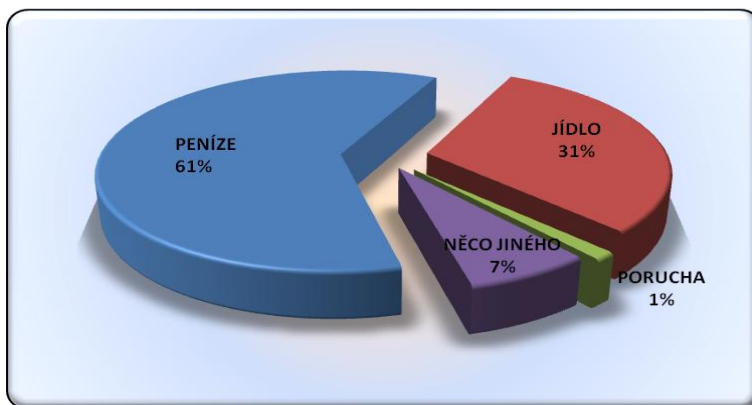
Domníváme se, že primární vliv rodinné výchovy a vlivu prostředí v místě bydliště začíná poněkud absentovat a pravděpodobně byl nahrazen sekundárním vlivem prostředí a výchovy ve škole, zejména pak vliv vrstevnických skupin, které mohou začít nahrazovat primární výchovu rodiny, kde absentuje zájem rodičů o aktivity a zájmy dětí. Tato skutečnost může být způsobena problematickým prostředím tržní ekonomiky a zejména pak současnou krizí, která přináší rodičům nemalé starosti o zajištění chodu rodiny. Lze se domnívat, že mladiství i po skončení vlastního vyučování tráví další volný čas ve městě a vliv městského prostředí tak významně „formuje“ názory těchto mladistvých jedinců. Domníváme se, že právě z těchto důvodů nejsou patrné větší indexové rozdíly.

2. Co si představuji pod pojmem chudoba:

Vzorek A) – mladistvý z města

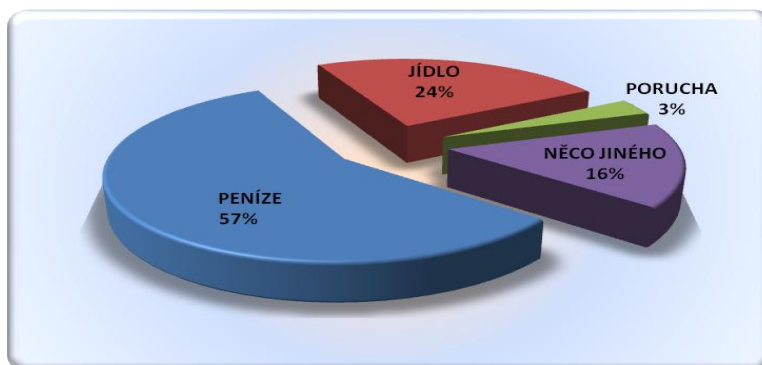
PENÍZE	JÍDLO	PORUCHA	NĚCO JINÉHO
290	146	6	34

⁷² Získaný index je rozdílem parametr vzorku A – parametr vzorku B.

Vzorek B) – mladistvý z venkova

PENÍZE	JÍDLO	PORUCHA	NĚCO JINÉHO
161	69	8	41

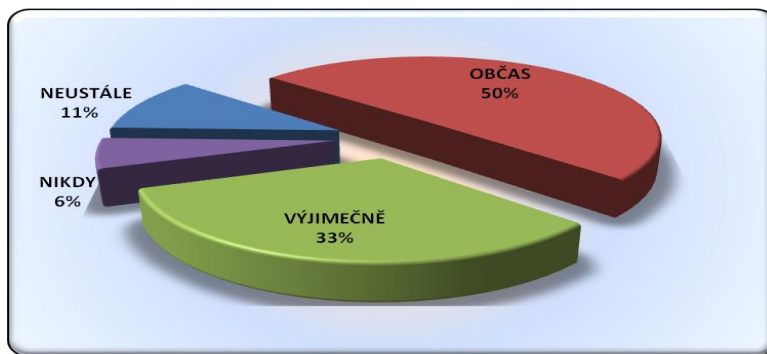

Jak jsme již uvedli v minulých statích, mladiství jednoznačně preferují ztrátu peněz, jako nejdůležitější parametr spojený s chudobou. Ve spojitosti s jídlem, které si za peníze můžeme koupit, tvoří nejvýznačnější zastoupení. Názorové rozdíly nejsou ani zde příliš dramatické. Snad pouze v parametru „**jídlo**“, kde rozdílový index má hodnotu **+7** a v parametru „**něco jiného**“, kde naopak vykazuje hodnotu **-9**, se můžeme domnívat, že tento názorový rozdíl může být způsoben nadbytkem produktů živočišné a rostlinné samovýroby na venkově a naopak absencí kulturně společenských nebo sportovních produktů, které na venkově nejsou příliš dostupné. Ostatní parametry vykazují následující indexy: „**peníze**“ **+4** a „**duševní porucha**“ **-2**.

3. Ve svém okolí se setkávám s chudobou:

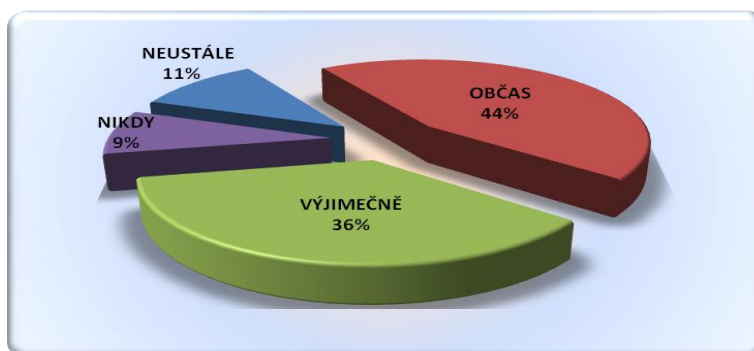
Vzorek A) – mladistvý z města

NEUSTÁLE	OBČAS	VÝJIMEČNĚ	NIKDY
51	240	157	28

Vzorek B) – mladistvý z venkova

NEUSTÁLE	OBČAS	VÝJIMEČNĚ	NIKDY
28	129	101	21

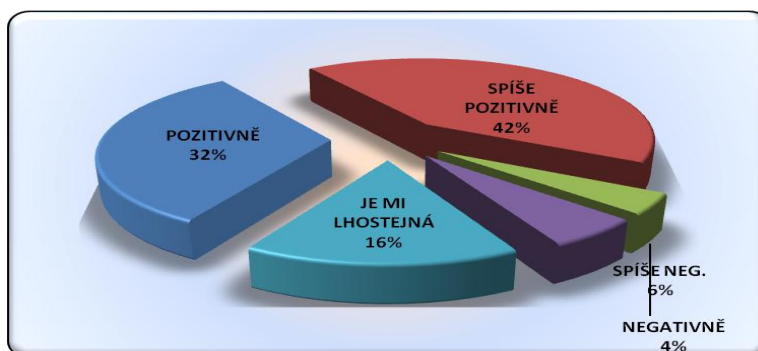

Při porovnání získaných údajů ani zde nejsou patrné zásadní rozdíly. Jednotlivé rozdílové indexy vycházejí následovně: „nikdy“ – 3, „výjimečně“ +3, „občas“ +6 a „neustále“ 0. Největší rozdíl vykazuje parametr „občas“, který lze vysvětlit pravděpodobně „vyššími finančními požadavky“ mladistvých z města (více „lákadel“) nebo i četnějšími kontakty se sociálně slabšími osobami.

4. Pomoc chudým formou nestátních organizací vnímám:

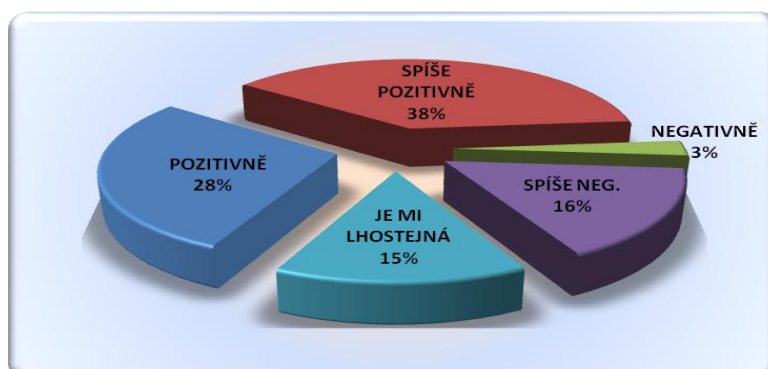
Vzorek A) – mladistvý z města

POZITIVNĚ	SPÍŠE POZITIVNĚ	NEGATIVNĚ	SPÍŠE NEG.	JE MI LHOSTEJNÁ
153	201	19	27	76

Vzorek B) – mladistvý z venkova

POZITIVNĚ	SPÍŠE POZITIVNĚ	NEGATIVNĚ	SPÍŠE NEG.	JE MI LHOŠTEJNÁ
82	109	8	43	37

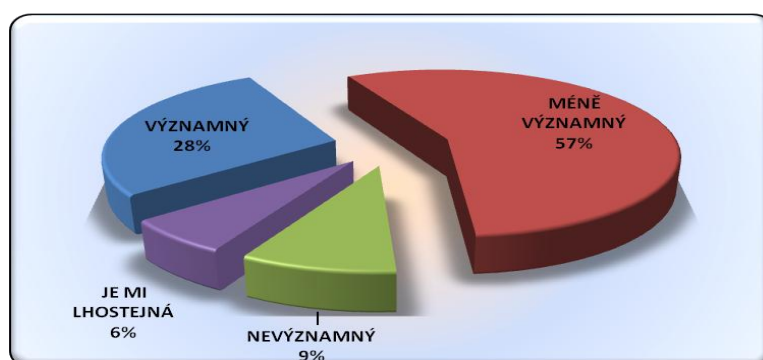

U této otázky jsme poprvé zjistili významný názorový rozdíl, a to v parametru „**spíše negativně**“, kde rozdílový index vyšel **-10%**. Můžeme se domnívat, že tento rozdíl vznikl „menší informovaností“ mladistvých z venkova, protože většina nestátních organizací má sídlo především ve městech a své „sociální akce pro získání prostředků ve městech i provádí. Ostatní indexové rozdíly nám vyšly následovně: „**je mi lhostejná**“ index **+1**, „**pozitivně**“ **+4**, „**spíše pozitivně**“ **+4** a „**negativně**“ **+1**.

5. Chudoba je v ČR, dle mého názoru, společenský problém:

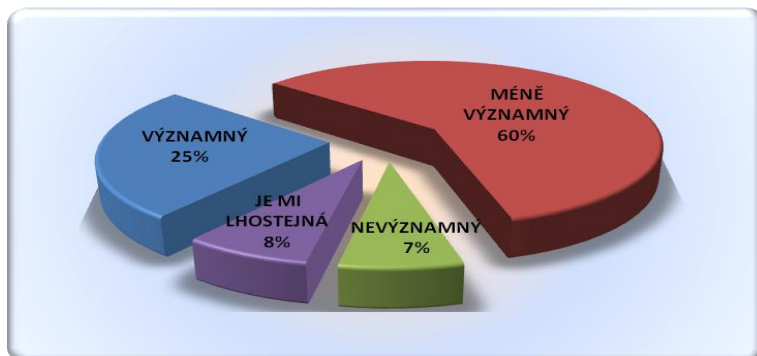
Vzorek A) – mladistvý z města

VÝZNAMNÝ	MÉNĚ VÝZNAMNÝ	NEVÝZNAMNÝ	JE MI LHOŠTEJNÁ
133	269	43	31

Vzorek B) – mladistvý z venkova

VÝZNAMNÝ	MÉNĚ VÝZNAMNÝ	NEVÝZNAMNÝ	JE MI LHOŠTEJNÁ
83	163	15	18

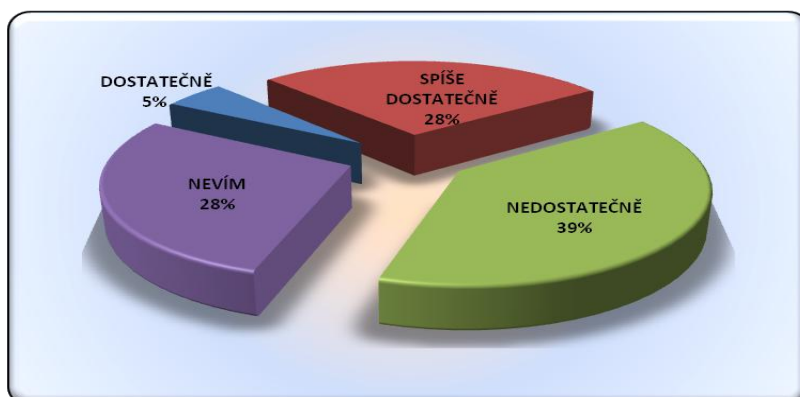

Překvapivě ani zde nejsou patrné výrazné názorové rozdíly jednotlivých posuzovaných skupin. Rozdílové indexy nám vyšly následovně: „méně významný“ index **-3**, „nevýznamný“ **+2**, „je mi lhostejná“ **-2** a parametr „významný“ **+3**. O malém významu, který je mladistvými přisuzován chudobě, bylo již hovořeno v předešlých statích.

6. Státní orgány ČR řeší problém chudoby.

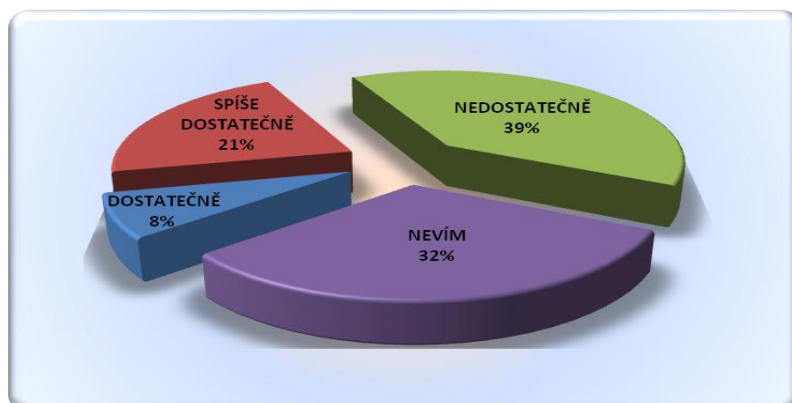
Vzorek A) – mladistvý z města

DOSTATEČNĚ	SPÍŠE DOSTATEČNĚ	NEDOSTATEČNĚ	NEVÍM
23	131	188	134

Vzorek B) – mladistvý z venkova

DOSTATEČNĚ	SPÍŠE DOSTATEČNĚ	NEDOSTATEČNĚ	NEVÍM
19	65	108	87

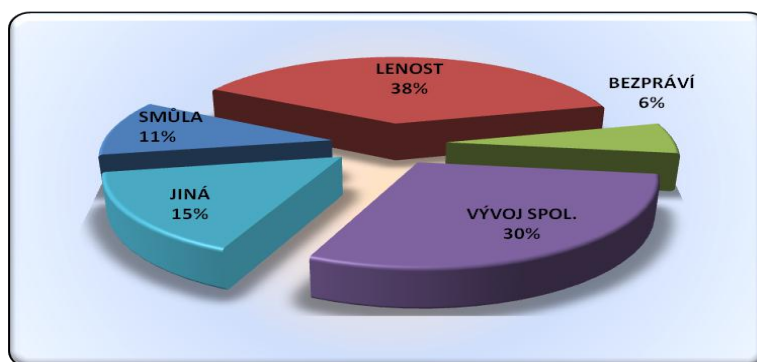

Při porovnávání těchto parametrů jsme opět nezjistili zásadní rozdíly. Rozdílové indexy: „nevím“ -4, „dostatečně“ -3, „spíše dostatečně“ +7 a „nedostatečně“ 0. Jediný výraznější rozdíl jsme zaznamenali u parametru „spíše dostatečně“. Tento ukazatel pravděpodobně pramení z malé informovanosti „venkovské mládeže“, nebo ze „solidárnosti a sociálnosti“, která se na venkově objevuje více než ve městě.

7. Příčinou chudoby v ČR je dle mého názoru:

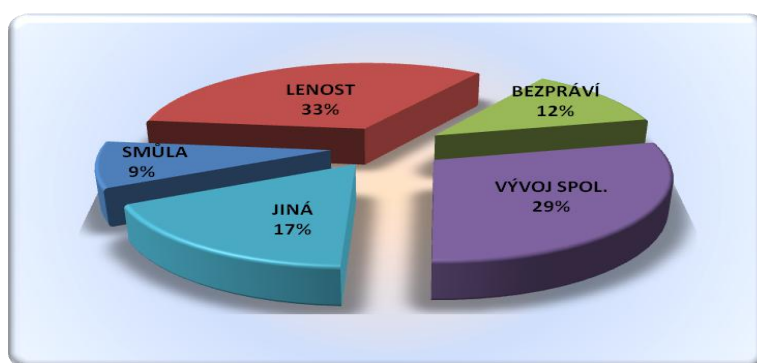
Vzorek A) – mladistvý z města

SMŮLA	LENOST	BEZPRÁVÍ	VÝVOJ SPOL.	JINÁ
51	182	28	141	74

Vzorek B) – mladistvý z venkova

SMŮLA	LENOST	BEZPRÁVÍ	VÝVOJ SPOL.	JINÁ
28	75	37	89	50

Při porovnání těchto dvou grafů můžeme pozorovat rozdíly v názorech u parametrů „lenost“ a „bezpráví“. Rozdílové indexy jsou vždy opačné – u příčiny „lenost“ nám vyšel index +5 a u příčiny „bezpráví“ -6. Tato skutečnost může pramenit právě z již zmíněné vyšší míry solidárnosti a sociálnosti (jak jsme uvedli v předchozím bodě), nebo vyšší míry citlivosti a sounáležitosti, který je na venkově „zakořeněn“ a rozvíjen po celé generace a

jehož vliv nelze opomenout, jako důležitý faktor vlivu prostředí. Ostatní parametry nevykazují markantní rozdíly. U parametru „vývoj společnosti“ nám vychází rozdílový index +1, jiná příčina index -2 a „smůla“ +2.

8. Důsledkem chudoby je dle mého názoru:

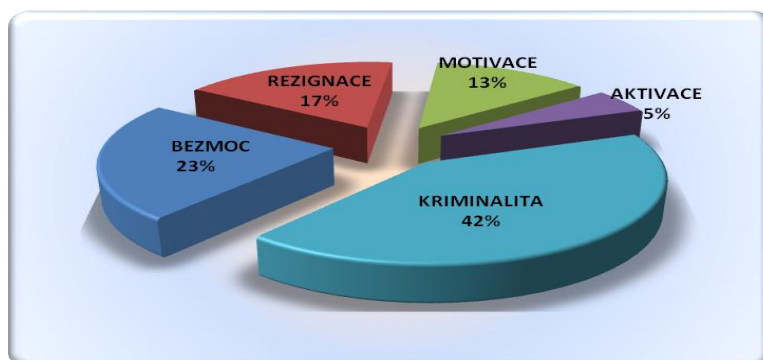
Vzorek A) – mladistvý z města

BEZMOC	REZIGNACE	MOTIVACE	AKTIVACE	KRIMINALITA
145	99	26	4	202

Vzorek B) – mladistvý z venkova

BEZMOC	REZIGNACE	MOTIVACE	AKTIVACE	KRIMINALITA
78	38	36	15	112

Jak je patrné z výše uvedených grafů, názorové rozdíly se nám objevily u parametrů „motivace“ index -7, který vypovídá o určitém „optimismu“ mladistvých z venkova, které by motivoval k dalšímu zvýšenému úsilí. O důvodech jsme psali již výše. Naopak u parametru „bezmoc“ nám vyšel index úplně opačný +7. Můžeme se domnívat, že v souvislosti s očekávanou pomocí, které by se na venkově dostalo takovéto osobě, reagují mladiství

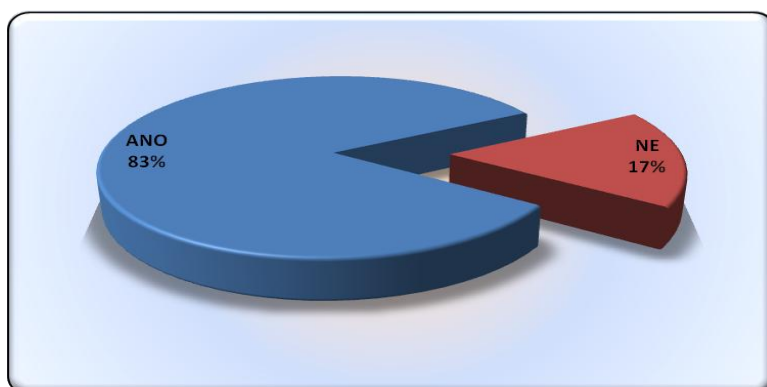
z města v tomto parametru indexově výše, nebo se jedná opravdu o mladistvou nesourodost názorů, která pramení z mladistvé nezkušenosti a neznalosti.

Ostatní parametry nejsou příliš výrazně odlišné – „**rezignace**“ +4, „**aktivace**“ +4 a parametr „**kriminalita**“ nám vyšel u obou vzorků stejně.

9. Chudoba se dá řešit

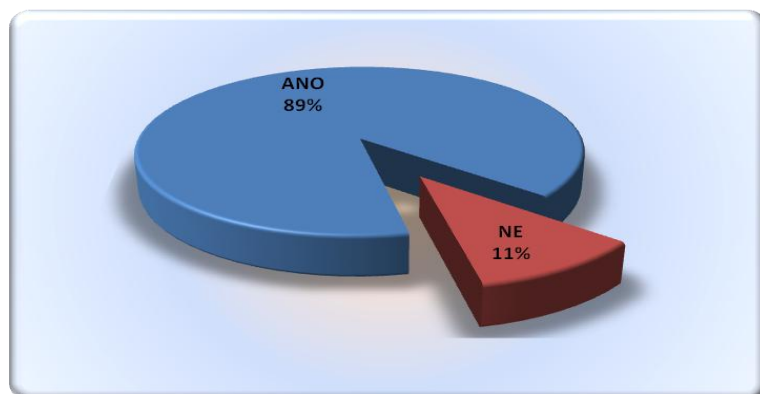
Vzorek A) – mladistvý z města

ANO	NE
394	82

Vzorek B) – mladistvý z venkova

ANO	NE
248	31

Náborové rozdíly u obou populačních vzorků jsou zanedbatelné. Dá se říci, že na možnosti řešení problému chudoby mají obě dvě skupiny shodný názor.

Můžeme hovořit o „vcelku malých“ názorových rozdílech na jednotlivé zde uvedené otázky, které nám vyšly u ostatních zde řešených hypotéz daleko výrazněji. Nechceme spekulovat o výši jednotlivých rozdílů, ale lze **potvrdit** hypotézu č. 7, že mezi názory

mladistvých žijících ve městě a na venkově existují rozdíly, i když nejsou tak veliké, jak by se dalo předpokládat. Můžeme se domnívat, že pravděpodobně dochází, vlivem značné časové délky, kterou mladiství tráví ve škole a případně v zájmových kroužcích, ale i z důvodu značné zaneprázdněnosti rodičů, k nahrazení rodiny, jakožto nositele primární výchovy školním prostředím, kde dominantní postavení hrají vrstevnické skupiny, které do značné míry formují názory jednotlivých mladistvých. Můžeme se domnívat, že pokud bychom prováděli výzkumné šetření ve vzdálenějších venkovských dislokacích, byly by názorové rozdíly výraznější, neboť vliv školního prostředí a mimoškolní zájmové aktivity, včetně působení vlivu vrstevnických skupin, zanechávají „stopy“ na vývoji mladistvých, které ve svém důsledku mohou ovlivňovat určitou „uniformovanost“ názorů a postojů, které jsme zjistili.

Závěr

Cílem provedeného výzkumu bylo určité „zmapování“ názorů na problematiku chudoby, a to z pohledu mladistvé populace, včetně provedeného srovnání s obdobným výzkumem, který jsme prováděli v roce 2006 (prezentováno v bakalářské práci) u dospělé populace a dalšího srovnání jednotlivých škol nebo porovnání názorů mladistvých bydlících ve městě a na venkově. Získané výsledky výzkumného šetření jsou zajímavé v mnoha ohledech. Naše snaha o široké zastoupení jednotlivých mladistvých respondentů se minula účinkem, neboť jsme nemohli ovlivnit „dobrovolnost“, která byla dána při vyplňování dotazníku. Především u rozdělení podle pohlaví a věku jsme nedosáhli „úplné reprezentativnosti sledovaného vzorku“.

Byla zjištěna určitá vyhraněnost názorů při určování osob, které jsou v ČR nejvíce ohroženy chudobou, kdy nejčastěji uváděnou osobou byla tzv. „jiná osoba“. Může se jednat především o tzv. neúplné rodiny, kdy starost na zajištění chodu rodiny (především materiální) leží na bedrech jediného člena (je možné hovořit o matkách s dítětem). Tímto se nám *nepotvrdila hypotéza č. 1* (viz str. 42), ale nesmíme opomenout zmínit další významnou skupinu, kterou tvoří bezdomovci (domníváme se, že je to z důvodů určité „hmatatelnosti“ vlastního jevu, a že víceméně každý měl možnost se s osobou bezdomovce setkat).

Chápání chudoby, především ve spojitosti s nedostatkem **peněz**, se nám plně *potvrdilo* (viz str. 44). Domníváme se, že mladiství jsou výhradně závislí na finančních příspěvcích rodičů a z vlastní zkušenosti, při dnešní nabídce produktů, trpí nedostatkem peněz. Tímto se nám *potvrdila hypotéza č. 2*.

Mladiství nám *nepotvrdili hypotézu č. 3*, že chudoba není v ČR příliš „hmatatelná“ (viditelná), což nás může těšit, neboť tento „celosvětový strašák“ (v ČR pouze 8% chudých) si zasluhuje pozornost nás všech a je pro nás určitým signálem dobrých sociálních vztahů a sociálního citění mladistvých (viz str. 45).

Jako hlavní příčinu chudoby uváděli nejčastěji mladiství „lenost“ (viz str. 51). Tímto se nám *potvrdila hypotéza č. 4*, i když velice významně byl zastoupen fragment „vývoj společnosti“ (31%). Tento názor mladistvých plně koresponduje s výsledky výzkumu prof. Mareše.

Pravděpodobně nás nemohla překvapit názorová nejednotnost při srovnání výsledků „dospělí versus mladiství“ uvedená v kapitole 6.5.2. Názorové rozdíly byly vyjádřeny indexově tak, aby bylo možné matematicky přehledně zdůraznit jednotlivé rozdílné

fragmenty. V souvislosti s touto kapitolou můžeme hovořit o *potvrzení hypotézy č. 5* (viz str. 55), neboť byly zjištěny značné názorové rozdíly mezi mladistvými a dospělou populací.

V kapitole 6.5.3 jsme se snažili porovnat názory mladistvých jednotlivých škol, kde bylo prováděno výzkumné šetření. Celkově lze hovořit o značné rozdílnosti v názorech mladistvých, a to zejména v již zmíněných variantách (viz výše), kdy názory mladistvých studujících na školách gymnazijního charakteru se zejména (nikoli však vždy) odlišují od názorů mladistvých studujících na střední odborné škole. Tato skutečnost může být charakterizovaná především typem vlastní výuky (její skladbou), schopnostmi pedagogů a kolektivy vrstevnických skupin, které se formují na těchto jednotlivých školách. Tímto se nám *potvrdila hypotéza č. 6*, že vlivem prostředí je možné předpokládat i existenci rozdílných názorů mezi mladistvými jednotlivých škol.

Otázka vlivu prostředí, ve kterém mladiství žijí, byla hlavní nosnou myšlenkou hypotézy č. 7, kdy jsme vyslovili předpoklad, že mezi názory mladistvých žijících na venkově a ve městě, existují rozdíly. Při vyhodnocování dotazníků jsme se však překvapivě setkali s méně výraznými rozdíly než by bylo možné předpokládat. Tímto se nám *potvrdila hypotéza č. 7*, ale s určitou výhradou, neboť se jednalo o nejnižší indexové rozdíly zjištěné v rámci celého výzkumného šetření. Jak jsme již uvedli, lze se domnívat, že tato skutečnost může pramenit z určité výměny „primárnosti“ vlivu rodinného prostředí a nahrazení sekundárním vlivem prostředí školního. Příčiny můžeme hledat v celkovém klimatu společnosti, kde převládá honba za penězi, které jsou hlavním zdrojem obživy a zabezpečení „funkčnosti“ jednotlivých rodin a nedostatkem času na výchovu dětí, které tím pádem nemají jinou možnost než tuto absenci nahradit školní výchovou, mimoškolní činností apod. Svou roli zde mohou nést i rozšířené nové technologie – internet, mobilní technika, které „přiblížily makrosvět“ každému přímo domů. Tomuto tématu se můžeme věnovat případně v dalším průběhu svého celoživotního vzdělávání.

Resumé

Tato práce, jejíž název je koncipován jako malý vědecký výzkum, ve které se pokoušíme potvrdit nebo vyvrátit sedm základních hypotéz. Práce vychází z již zjištěných závěrů, které byly prezentovány v bakalářské práci. Samotný výzkum byl inspirován výzkumem, který provedl prof. Mareš v roce 1991 respektive v roce 1999. Byla zvolena forma dotazníku, který byl předkládán jednotlivcům na jednotlivých školách gymnazijního nebo středoškolského charakteru. Jednotlivé odpovědi nám jednoznačně potvrdily, že problematika chudoby je problémem, který vnímá většina občanů ČR, ale řešitelným problémem. Mezi několika příčinami, které mladiství uvedli, byla nejvýznamněji zastoupena příčina – lenost, vývoj společnosti, jiná, smůla a bezpráví, a to v pořadí zde uvedeném. Jako důsledek chudoby byl nejvíce uváděn vždy negativní prvek, a to kriminalita, bezmoc, rezignace, Pouze malé množství oslovených mladistvých by bylo motivováno k větší aktivitě se snahou tuto situaci řešit. Jednotlivá, zde provedená srovnání, nám naznačila, že existují rozdíly mezi názory mladistvé a dospělé populace, mezi názory mladistvých jednotlivých škol a názory mezi mladistvými žijícími ve městě a na venkově (ovšem s výhradou malých rozdílů). Jak jsme se již zmínili v úvodu, je problém chudoby vnímán a potřebnost činit opatření byla všem osloveným zřejmá. Stát, který by měl být hlavním nositelem aktivního konání v souvislosti s řešením tohoto problému, a to ve veřejném zájmu, byl z hlediska zájmu tuto problematiku řešit hodnocen mladistvými spíše negativně. Vlastní významnost, kterou mladiství přikládají chudobě, byla překvapivě vysoká (86%) což nás může vést k názoru, že naše budoucí generace, která momentálně dospívá, není tak „bezcitně zkažená“, což pro budoucnost naší společnosti je pozitivní.

Anotace

Ivo Herceg. Příčiny a důsledky chudoby v ČR z hlediska vnímání mladistvou populací.
Diplomová práce, 84 stran.

Tato diplomová práce je zaměřena na problematiku chudoby, popis a komparace hlavních příčin, důsledků a vlivů chudoby na českou společnost z pohledu mladistvé populace, a to včetně srovnání s výsledky získanými od populace dospělé, a to včetně potvrzení nezaměnitelné role vlivu prostředí na výchovu a formování názorů a postojů mladistvých. Vysoká míra subjektivní chudoby ovlivňuje často i sociální politiku. Práce stručně charakterizuje, jakým způsobem je veden boj proti chudobě v globálním světě, Evropské unii a v ČR, včetně stručného vyhodnocení systému sociálního zabezpečení v ČR. Řada hypotéz měla za cíl objasnit názorový pohled mladistvých na chudobu jako společenský fenomén dnešní doby, nastínit možné postoje, názory a vnímání chudoby a dále i ozřejmit, z pohledu mladistvé populace, možné způsoby, jak chudobu, jako společenský problém, řešit.

Annotation

Ivo Herceg. Causes and Consequences of Poverty in the Czech Republic as Perceived by Youth. Graduation Thesis, 84 pages.

The thesis deals with the issue of poverty, its description and comparison of the main causes, consequences and influences of poverty on the Czech society in terms of how these are perceived by young people. The results gained from the adult population are also included. Significant influence of environment on education and on formation of young people's opinions and attitudes is confirmed in this paper. High rate of subjective poverty often has its influence on social policy. The paper briefly characterizes the way of tackling poverty in global world, European Union and in the Czech Republic and it also evaluates the system of social welfare in the Czech Republic. A number of hypotheses has been supposed to expound the youth's point of view of poverty as a contemporary social phenomenon and outline possible attitudes, opinions and perception of poverty and further, from the point of view of young population, manifest possible ways of how to deal with poverty.

Klíčová slova

Chudoba, příčiny chudoby, důsledky chudoby, mladistvý a chudoba, prostředí a výchova, řešení chudoby, systém sociálního zabezpečení, výzkum a chudoba.

Key words

Poverty, causes of poverty, consequences of poverty, youth and poverty, social environment and education, dealing with poverty, system of social welfare, research and poverty.

Použitá literatura a prameny

Herceg I., Bakalářská práce „Příčiny a důsledky chudoby a její vliv na společenské klima v ČR“

GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: 2000, Paido, ISBN 80-85931-79-6

Mareš, P., *Sociologie nerovnosti chudoby*. Praha: 1999, SLON, ISBN 80-85850-61-3

Mareš, P., *Chudoba v Čechách v datech*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí - Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2004

Mareš, P., *Sociologie nerovnosti chudoby*. Praha: 1999, SLON, ISBN 80-85850-61-3

Mareš, P., Rabušic, L. *K měření subjektivní chudoby v české společnosti*, Sociologický čas. 3/96, ISSN 0038-0288

Macek, P., 2003. „Adolescence.“ Portál, ISBN: 80-7178-747-7

Librová, H. 1995. „Poznámka k sociologickému vymezení chudoby.“ Pp. 8-13 in *O chudobě v české a slovenské společnosti*, ed. P. Mareš. Brno: Masarykova univerzita.

Karásek, J. 1993. „K otázce hranic chudoby obyvatelstva Slovenskej republiky.“ *Sociológia* 25:53-66.

Večerník, J. 1991a. „Úvod do studia chudoby v Československu.“ *Sociologický časopis* 27: 577-602.

Večerník, J. 1991b. „Změny v příjmové nerovnosti v letech 1988-1992.“ *Sociologický časopis* 28: 666-684.

Kolektiv autorů, *Úvod do terénní sociální práce*, Romské středisko, Brno: 2002; <http://www.tspweb.cz>

Syrovátka, T., *Menšiny a marginalizované skupiny v České republice*. Brno: 2002, FSS MU Brno, ISBN 80-210-2791-6

Kolářová, M. 2007. „Gender v protestu sociálních hnutí proti globalizaci.“ *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, roč. 8, č. 2: 7–14.

Národní akční plán sociálního začleňování na léta 2004 – 2006, Česká republika:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/1102/NAPSI_cz.pdf

Kraus, B., Člověk-prostředí-výchova, ISBN: 80-7315-004-2

Kraus, B., Mládež v postmoderní společnosti. In: Socialia 99. Mládež v postmoderní době. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Hradci Králové 12. a 13. října 1999. Hradec Králové: Gaudeamus, 2000, s. 9-24

Přadka, M.; Knotová, D.; Faltýsová, J., Kapitoly ze sociální pedagogiky., Brno: Masarykova univerzita, 1998, ISBN: 80-210-1946-8

Český statistický úřad.: www.czso.cz

Česko proti chudobě. 2005. *Požadavky kampaně.* Dostupné online: <http://www.ceskoprotichudobe.cz/o-ampani/index.php?id=pozada>.

Česko proti chudobě. 2008. *Rozvojové cíle tisíciletí* Dostupné online: <http://www.ceskoprotichudobe.cz/o-kampani/index.php?id=rozcil>.

http://www.rozvojovka.cz/chudoba_226_15.htm

http://www.katolikrevue.cz/osobnosti/durych/katolicka_cesta

<http://www.stunite.cz/common>

<http://www.freemusic.cz/clanky/539-buhvi-chudoba>

<http://www.noviny-mpsv.cz/>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Chudoba>

<http://www.vasaeuropa.sk/>

<http://www.viap.cz/knihy/slovniksocprace.htm>

<http://www.brno.cz/toCP1250/download/osp/>

<http://sreview.soc.cas.cz/>

Příloha č. 1:

Níže uvedený dotazník je součástí výzkumu, který je zaměřen na vnímání chudoby dnešní mladou populací. Výsledky budou použity v diplomové práci a zpřístupněny na stránkách Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně.

DOTAZNÍK

V dotazníku, prosím, vybrané políčko označte v symbolu **O** ručně **X**

1. Dotazník vyplnil–a
 muž žena
2. Jsem ve věkové kategorii
 15-16 let 16-17 let 17-18 let 18 a více let
3. Bydliště mám
 v Brně v Brně venkově v jiném okrese .....(zde uveďte v jakém)
4. Pod pojmem „chudý“ si představuji osobu
 bezdomovce nezaměstnaného důchodce jinou osobu
5. Pod pojmem „chudoba“ si představuji
 nedostatek peněz nedostatek jídla duševní poruchu něco jiného
co:
.....
6. Ve svém okolí se setkávám s chudobou
 neustále občas výjimečně nikdy jsem se nesetkal
7. Pomoc chudým formou nestátních organizací vnímám
 pozitivně spíše pozitivně negativně spíše negativně je mi lhostejná
8. Chudoba je, dle mého názoru, v ČR společenský problém
 významný méně významný nevýznamný je mi lhostejná
9. Státní orgány v ČR řeší problém chudoby
 dostatečně spíše dostatečně nedostatečně nevím
10. Příčinou chudoby v ČR je, dle mého názoru,

smůla   lenost   bezpráví   vývoj společnosti   jiný důvod

11. Důsledkem chudoby je, dle mého názoru,

bezmoc   rezignace   motivace   aktivace   kriminalita

12. Chudoba se dá řešit

ANO

NE

13. Jakým způsobem, dle Vašeho názoru, by se dala řešit chudoba?

(prosím, uveďte stručně vlastní názor)

.....
.....
.....
.....
.....

Děkuji všem, kteří ochotně vyplnili tento dotazník.